

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ імені
ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ПРАКТИКУМ

*Рекомендовано Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського
як навчальний посібник для студентів
усіх спеціальностей*

Київ
КПІ ім. Ігоря Сікорського
2024

Рецензенти:

Осецький В. Л. доктор економічних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;

Гриф надано Методичною радою КПП ім. Ігоря Сікорського (протокол № 6 від 28.03.2024 р.) за поданням вченої ради Факультету менеджменту та маркетингу (протокол № 8 від 25.03.2024 р.)

Електронне мережне навчальне видання

Основи підприємницької діяльності: Практикум

Основи підприємницької діяльності: Практикум [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. усіх спеціальностей / КПП ім. Ігоря Сікорського. – Електронні текстові дані (1 файл: 5,46 МБ). – Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2024. – 175 с.

У навчальному посібнику подано сукупність методичних підходів та практичних способів організації підприємницької діяльності.

Структура навчального посібника орієнтована на поступове накопичення практичних умінь в організації всіх процесів, пов'язаних із започаткуванням та діяльністю суб'єкта підприємництва.

Кожна тема навчального посібника містить перелік питань для самоконтролю, практичні завдання, тести для самоперевірки засвоєння отриманих навичок.

Навчальний посібник призначений для студентів, аспірантів і викладачів вищих навчальних закладів, слухачів шкіл бізнесу, а також може бути корисним для фахівців, що працюють у сфері підприємництва.

© В. М. Марченко, С. О. Тульчинська, М. В. Шашина, Б. В. Дергалюк,
А. В. Гречко, Т. П. Ткаченко, О. В. Кривда, І. В. Макалюк, 2024

© КПП ім. Ігоря Сікорського, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	7
ТЕМА 1. ЗМІСТ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. МІСЦЕ ПІДПРИЄМНИЦТВА В СУСПІЛЬСТВІ.....	8
1.1. Аналіз форм та проявів підприємництва в суспільстві.....	8
1.2. Обґрунтування вибору виду діяльності.....	9
1.3. Юридичні і фізичні особи як суб'єкти підприємництва. <i>Запитання та завдання</i>	14
<i>Тести для самоконтролю</i>	15
ТЕМА 2. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	17
2.1. Методичні підходи до оцінювання ефективності державного регулювання підприємництва.....	17
2.2. Обґрунтування методів та інструментів державного регулювання підприємництва.....	20
2.3. Організація та етапи здійснення ліцензування підприємницької діяльності.....	22
2.4. Організація державної підтримки підприємництва..... <i>Запитання та завдання</i>	23
<i>Тести для самоконтролю</i>	25
ТЕМА 3. ЗОВНІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ... ..	28
3.1. Методичні підходи до оцінювання попиту та пропозиції.....	28
3.2. Оцінювання типу конкуренції на ринку.....	30
3.3. Оцінювання конкурентоспроможності підприємства на ринку.....	32
3.4. Оцінювання конкурентоспроможності окремих товарів. <i>Запитання та завдання</i>	33
<i>Тести для самоконтролю</i>	39
ТЕМА 4. ВИДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	41
4.1. Методичні підходи до здійснення підприємницької діяльності різних форм власності.....	41
4.2. Порівняльний аналіз виробничого, комерційного, фінансово-кредитного підприємництва в Україні	43
4.3. Обґрунтування вибору організаційно-правової форми здійснення підприємницької діяльності.....	46

4.4. Малі підприємницькі структури на ринку України.....	49
<i>Запитання та завдання</i>	50
<i>Тести для самоконтролю</i>	51
ТЕМА 5. МОДЕЛІ ТА СПОСОБИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	52
5.1. Ознайомлення з практичною реалізацією способів підприємницької діяльності.....	52
5.2. Ознайомлення з практичною реалізацією методів підприємницької діяльності.....	54
5.3. Побудова Business Model Canvas та Lean Canvas.....	54
<i>Запитання та завдання</i>	55
<i>Тести для самоконтролю</i>	57
ТЕМА 6. ПІДПРИЄМНИЦЬКА ІДЕЯ, ЇЇ ДЖЕРЕЛА, МЕТОДИ ПОШУКУ ТА ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ	58
6.1. Методи пошуку джерел підприємницьких ідей.....	58
<i>Запитання та завдання</i>	60
ТЕМА 7. ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	61
7.1. Планування витрат на реалізацію підприємницької ідеї.	61
7.2. Планування ціни реалізації товарів (послуг, робіт)...	62
7.3. Планування доходів та прибутку підприємця.....	64
7.4. Розрахунок точки беззбитковості підприємницької діяльності.....	65
<i>Запитання та завдання</i>	65
<i>Тести для самоконтролю</i>	66
ТЕМА 8. ПРОЦЕСИ СТВОРЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	67
8.1. Організація процесу створення суб'єктів підприємницької діяльності. Реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності	67
8.2. Оформлення та реєстрація засновницьких документів. Формування статутного капіталу.....	70
8.3. Організація процесу припинення підприємницької діяльності.....	72
<i>Запитання та завдання</i>	76
<i>Тести для самоконтролю</i>	77

ТЕМА 9. ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ.....	79
9.1. Організація ефективного управління підприємством на різних стадіях його життєвого циклу.....	79
9.2. Планування на підприємстві.....	82
9.3. Обґрунтування вибору організаційної структури управління підприємством.....	83
9.4. Обґрунтування вибору мотиваційної системи на підприємствах.....	89
9.5. Організація ефективного контролю на підприємстві.....	92
<i>Запитання та завдання.....</i>	<i>93</i>
<i>Тести для самоконтролю.....</i>	<i>94</i>
 ТЕМА 10. ТРУДОВІ ТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	 97
10.1. Практичні аспекти організації трудових відносин.....	97
10.2. Прикладні положення щодо формування договорів цивільно-правового характеру.....	99
10.3. Рецензент Дія Сіті: набуття статусу та оподаткування винагороди за працю.....	102
10.4. Методика статистичного розрахунку кількості працівників.....	108
10.5. Правові засади припинення та призупинення дії трудового договору.....	113
<i>Запитання та завдання.....</i>	<i>120</i>
<i>Тести для самоконтролю.....</i>	<i>121</i>
 ТЕМА 11. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДПРИЄМНИЦТВІ.....	 125
11.1. Методика розрахунку стартового капіталу на етапі започаткування підприємницької діяльності.....	125
11.2. Методичні підходи до розрахунку суми власних коштів.....	128
11.3. Організація та розрахунок умов банківського кредитування підприємницької діяльності.....	186
11.4. Етапи реалізації лізингу та розрахунок лізингових платежів.....	137
11.5. Організація інвестування за етапами розвитку підприємницької діяльності.....	140

11.6. Організація та оцінювання ефективності залучення державного та міжнародного фінансування підприємницької діяльності.....	142
<i>Запитання та завдання</i>	143
<i>Тести для самоконтролю</i>	144
ТЕМА 12. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	147
12.1. Ознайомлення зі змістом та структурою контракту купівлі-продажу, рахунку-фактури та товарного чеку. Особливості їх застосування у діяльності ФОП.....	147
12.2. Ознайомлення з формами оплати за операціями купівлі-продажу.....	147
<i>Запитання та завдання</i>	148
ТЕМА 13. СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	149
13.1. Аналіз податкової політики в Україні.....	149
13.2. Організація оподаткування за спрощеною та загальною системами оподаткування підприємств. Методика розрахунку прибутку підприємств та єдиного податку.....	152
13.3. Методика розрахунку податку на доходи фізичних осіб, ЄСВ та військового збору.....	156
13.4. Методика нарахування та сплати непрямих податків: ПДВ, акцизного збору та мита.....	160
13.5. Визначення місцевих податків і зборів.....	165
<i>Запитання та завдання</i>	168
<i>Тести для самоконтролю</i>	169
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	172

ПЕРЕДМОВА

Підприємництво виконує особливу роль, оскільки наповнює економіку креативними ідеями та пропонує інноваційні проекти з їх впровадження у виробництво. Реалізація таких властивостей підприємництва пов'язана з необхідністю володіння підприємцем знаннями щодо способів та методик організації всіх процесів у підприємстві, починаючи від пошуку або генерування ідей і завершуючи використанням отриманого прибутку. Багатовидова структура економічної діяльності, розмаїття джерел та способів отримання підприємницьких ідей, широкі правові можливості вибору організаційної форми підприємницької діяльності, наявність альтернативних способів залучення фінансування обумовлює необхідність набуття практичних навичок та формування вмінь у виборі найкращого рішення.

Професійні компетенції підприємця формуються на основі знань, навичок та досвіду, отриманих шляхом як опанування теоретичного та методичного матеріалу, так і їх практичної апробації.

Представлений навчальний посібник націлений на формування у студентів компетенцій організації підприємницької діяльності.

Метою практикуму «Основи підприємницької діяльності» є формування здатності започаткування та організації системи відносин для забезпечення ефективного функціонування власної справи.

Практикум «Основи підприємницької діяльності» розкриває широкий набір завдань для повного засвоєння матеріалу. Наприкінці кожного розділу наведено контрольні питання, тестові завдання для перевірки знань та завдання для самостійної роботи.

Представлений практикум є складовою частиною навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців за всіма спеціальностями.

Тематика практикуму сформована у відповідності до змісту підручника Основи підприємницької діяльності : Підручник / за редакцією д.е.н., проф. В.М. Марченко. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. Вид-во «Політехніка», 2022. 506 с..

Практикум включає різні за цільовими установками та складністю вирішення завдання. Завдання практикуму передбачають завдання як логічного упорядкування та застосування набутих теоретичних знань у процесі організації підприємницької діяльності, так і застосування методичних підходів до розрахунку кількісних показників їх доцільності та результативності.

Авторський колектив: передмова (д.е.н., проф. Марченко В.М.); теми 1, 4 (к.е.н., доц. Ткаченко Т. П.); тема 2 (д.е.н., проф. Шашина М. В.); теми 3, 5, 6, 7, 11, 12 (д.е.н., проф. Марченко В.М.); тема 8 (д.е.н., проф. Дергалюк Б. В.); тема 9 (к.е.н., доц. Кривда О. В.); тема 10 (к.е.н., доц. Макалюк І. В.); тема 13 (д.е.н., проф. Гречко А. В., д.е.н., проф. Тульчинська С. О.).

ТЕМА 1. ЗМІСТ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. МІСЦЕ ПІДПРИЄМНИЦТВА В СУСПІЛЬСТВІ

Метою практичного заняття є закріплення теоретичних знань та формування аналітичних навиків студентів щодо сутності та ролі підприємництва в суспільстві, основних функцій, суб'єктів та об'єктів підприємницької діяльності, вибору конкурентних видів діяльності для заснування власної справи.

План практичного заняття

- 1.1. Аналіз форм та проявів підприємництва в суспільстві
- 1.2. Обґрунтування вибору виду діяльності
- 1.3. Юридичні і фізичні особи як суб'єкти підприємництва

1.1. Аналіз форм та проявів підприємництва в суспільстві

На різних етапах розвитку суспільства погляди на підприємництво змінювалися в силу змін суспільного устрою. Воно продовжує формуватися і сьогодні. Згідно [1], в ході свого розвитку поняття «підприємництво» еволюціонувало і трансформувалось. На сьогодні сформовано чотири концептуальні підходи до його визначення.

Завдання

Завдання 1.1. Проаналізувати підходи до визначення підприємництва. Результати аналізу представити у вигляді таблиці.

Таблиця 1.1 – Аналіз підходів до визначення підприємництва

Підхід до визначення	Сутність визначення	Особливість, притаманна даному підходу
Перший		
Другий		
Третій		
Четвертий		

Завдання 1.2. Проаналізувати відмінності понять «бізнес» і «підприємництво». Результати аналізу представити у вигляді таблиці.

Таблиця 1.2 – Аналіз відмінностей понять «бізнес» і «підприємництво»

	Бізнес	Підприємництво
Відмінності		
Спільні риси		

Завдання 1.3. Розкрийте сутність функцій підприємництва. Яка функція є визначальною при формуванні сучасного бачення поняття «підприємництво».

Таблиця 1.3 – **Функції підприємництва**

Функції підприємництва	Сутність функції
Ресурсна	
Організаційна	
Творча (ініціативна)	
Стимулююча (мотиваційна)	

Методичні вказівки до виконання завдань 1.1 – 1.3

1. Ознайомитися з розділом 1.1 підручника [1], проаналізувати погляди вчених-науковців на підприємництво, на підставі отриманої інформації зробити аналіз та внести результати у табл. 1.1.
2. Проаналізувати визначення «Бізнес» і «Підприємництво», визначити спільні риси та принципові відмінності, результати внести в табл. 1.2.
3. Розкрити сутність функцій підприємництва, результати записати в таблицю, визначити, яка з них найбільш розкриває сучасне бачення підприємництва.

1.2. Обґрунтування вибору виду діяльності

Для вибору виду діяльності, необхідно проаналізувати ваш майбутній бізнес, даючи відповіді на ряд запитань:

- чим плануєте займатись?
- до якої сфери діяльності буде відноситись ваш бізнес? (виробництво чи послуги?)
- від якого виду діяльності плануєте отримувати основний дохід? (саме за цим видом діяльності ви будете відноситись до певної галузі)
- чи плануєте? І якщо так, то які додаткові послуги будете надавати?
- де буде ваш ринок збуту (Україна / світ)? Він буде локальним, місцевим, регіональним, вся територія держави чи міжнародним?
- чи має законодавчі обмеження обраний вами вид діяльності? Чи дозволений такий вид діяльності для фізичних осіб –підприємців? Чи тільки для юридичних осіб?

Давши відповіді на ці запитання можна рухатись далі.

Конституцією України, ст. 42, визначено право кожного «на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом».

Підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом.

Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом.

Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів».

Дана норма найголовнішого документа України дає право на здійснення підприємницької діяльності у будь-яких формах та будь-якого виду, не забороненого законодавством.

Крім легальності, обраний вами вид діяльності, має бути конкурентоспроможним.

Від вдалого вибору виду діяльності залежить в майбутньому успіх підприємця. Адже діяльність виникає там і тоді, коли є певна потреба. Невиключенням є і підприємницька діяльність, яка через створення суспільних благ у вигляді виробництва продукції, виконання робіт чи надання послуг задовольняє потреби в них. Якщо потреба в певному товарі чи послугі відсутня, то і вид діяльності, що забезпечуватиме їх виробництво і надання буде не затребуваним ринком.

Крім того, при виборі виду діяльності необхідно враховувати наявність обмежень, щодо його здійснення, з боку держави. Це можуть бути обмеження, пов'язані з необхідністю придбання ліцензії або здійснення діяльності в якійсь конкретній організаційно-правовій формі. Також є види діяльності, які можуть здійснюватися лише державними підприємствами.

Види діяльності, що підлягають ліцензуванню визначені у Законі України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [2], зокрема ст.7 визначає більше тридцять видів діяльності, що підлягають ліцензуванню. Крім закону про ліцензування, деякі ліцензовані види діяльності, додатково регулюються іншими спеціальними законами. Серед них, банківська діяльність, професійна діяльність на ринку цінних паперів, із надання фінансових послуг, діяльність у галузі телебачення і радіомовлення, діяльність у сфері електроенергетики та використання ядерної енергії, виробництво і торгівля спиртом етиловим, коньячним і плодовим, алкогольними напоями та тютюновими виробами. З іншими 29 видами діяльності можна ознайомитися у зазначеному вище законі.

Обирати вид діяльності потрібно не лише керуючись обмеженнями, які існують в державі, а також відповідно до Класифікатора видів економічної діяльності (КВЕД). Ознайомитись з ним можна на сайті сайті [3]. Коду

структуровано за галузями економіки. Суб'єкт підприємництва має право займатися лише тими видами діяльності, відповідно КВЕДу, які записані в його реєстраційних документах. Тому перед тим, як зареєструвати суб'єкта підприємництва, будь то фізична особа-підприємець чи юридична особа, треба зрозуміти, який вид діяльності обрати.

Приклади КВЕД для різних видів бізнесу:

Реклама і маркетинг

Відкриваючи рекламне агентство, не варто обмежуватися тільки кодом 73.11, адже вам можуть знадобитись такі КВЕД:

- операції з дослідження кон'юнктури ринку – код 73.20;
- послуги SMM – тут підходить код 63.11;
- виробництво рекламних матеріалів – 58.19.

ІТ галузь

Розробляючи ІТ продукти (ігри, додатки), які плануєте продавати онлайн, зверніть увагу на такі КВЕД:

- 62.01 Комп'ютерне програмування;
- 58.21 Видання комп'ютерних ігор;
- 58.29 Видання іншого програмного забезпечення;
- 63.11 Оброблення даних, розміщення інформації на веб-вузлах і пов'язана з ними діяльність;
- 18.20 Тиражування звуко-, відеозаписів і програмного забезпечення;
- 47.41 Роздрібна торгівля комп'ютерами, периферійним устаткуванням і програмним забезпеченням у спеціалізованих магазинах;
- 47.91 Роздрібна торгівля, що здійснюється фірмами поштового замовлення або через мережу Інтернет.

Для ІТ фахівців на аутсорсі підійдуть КВЕД:

- 62.01 Комп'ютерне програмування;
- 62.02 Консультування з питань інформатизації;
- 62.09 Інша діяльність у сфері інформаційних технологій і комп'ютерних систем.

Послуги у сфері краси

Вибір кодів для салону краси залежить від послуг, які надає салон: лікувальний масаж, апаратна косметологія, мезотерапія, ін'єкції, епіляція, перманентний макіяж.

Наприклад:

- 96.02 Надання послуг перукарня та салонами краси;
- 96.04 Діяльність із забезпечення фізичного комфорту;
- 86.22 Спеціалізована медична допомога;
- 86.90 Інша діяльність у сфері охорони здоров'я.
- Якщо це барбершоп, перукарня або студія манікюру, використовуйте код 96.02. Для сауни, солярію, масажного салону – 96.04.

Обслуговування автомобілів

Відкриваючи СТО (автомийка, шиномонтаж), обирайте такі КВЕДи:

- 45.20 Технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів;
- 45.32 Роздрібна торгівля деталями та приладами для автотранспортних засобів;
- 47.30 Роздрібна торгівля паливом.

Порада: краще зареєструвати якомога більше КВЕДів для того, щоб у майбутньому заощадити час і кошти на внесення змін до реєстраційних документів.

Завдання

Завдання 1.4. Згенеруйте ідею для Вашого бізнесу, оберіть цікавий для Вас вид діяльності, яким би хотіли займатися і відкоригуйте Вашу ідею шляхом надання відповідей на питання. Відповіді запишіть у таблицю.

Таблиця 1.4 – Формування ідеї та вибір виду діяльності

Суть ідеї	Обґрунтування
Що є? (чи існують подібні суб'єкти підприємництва в межах запланованого Вами ринку збуту?)	
Скільки їх? (проаналізувати наявні)	
Ваше місце розташування (де плануєте здійснювати діяльність?)	
Які переваги порівняно з конкурентами матиме ваш бізнес?	
Чи є обмеження, щодо даного виду діяльності? Якщо так, то які?	

Завдання 1.5. Ви плануєте відкрити свій бізнес в сфері надання косметичних послуг для тварин, такий собі «Зоо салон краси». Визначте перелік послуг, які буде надавати, запропонуйте форму організації даного виду бізнесу, проаналізуйте його на потребу отримання ліцензії, підберіть КВЕДи для даного виду діяльності. Результати представити в таблиці.

Таблиця 1.5 – «Зоо салон краси»

Перелік послуг		
Форма реєстрації		
Організаційно-правова форма		
Наявність ліцензії		
КВЕД		

1. Генерування ідеї – складний і креативний процес, що розкривається через ініціативну (творчу) функцію підприємництва. Перш ніж сформулювати ідею треба:
 - оцінити власні можливості (визначити, що ви вмієте роботи, в чому ви розбираєтесь);*
 - проаналізувати, яке обладнання вам буде потрібно, чи потрібне вам приміщення, яка має бути площа приміщення, і де ви це зможете взяти;
 - оцінити свої потреби та потреби оточуючих вас людей (друзів, сусідів, знайомих);
 - проаналізувати тенденції ринку, що зараз в моді;
 - поєднати всі компоненти і сформулювати Вашу власну бізнес-ідею
2. Для визначення кількості існуючих, подібних суб'єктів підприємництва скористатися сайтом Державної служби статистики України, знайти кількісний розподіл суб'єктів підприємництва за регіонами, КВЕДами, розмірами та організаційними формами.
3. Вибір місця розташування майбутнього бізнесу залежить від декількох факторів:
 - місця розташування основних виробничих фондів (приміщення);
 - місця концентрації попиту на майбутній продукт-результат вашого бізнесу;
 - зручності для засновника.
4. Визначити конкурентів за місцезнаходженням, за продуктом діяльності, за способом ведення бізнесу. Оцінити свої переваги і недоліки порівняно з конкурентами.
5. Ознайомлення з нормами Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», допоможе з'ясувати чи є необхідність отримання ліцензії на обраний вид діяльності.
6. За формою реєстрації підприємництво може здійснюватися юридичними особами або фізичними особами-підприємцями.
7. Вибір виду діяльності необхідно здійснювати за класифікатором видів економічної діяльності (КВЕД ДК 009:2010) [3].

*** Порада:** краще створювати бізнес, в сфері якого ви розбираєтесь. Тобто маєте досвід роботи, практичні навички, розумієтесь на особливостях виробничого процесу, знаєте послідовність.

1.3. Юридичні і фізичні особи як суб'єкти підприємництва

Суб'єктами підприємницької діяльності можуть бути громадяни України або інших держав, а також особи без громадянства, не обмежені законом у правоздатності та дієздатності; юридичні особи всіх форм власності; об'єднання юридичних осіб, що здійснюють діяльність в Україні на умовах угоди про розподіл продукції [1].

Проте є категорії осіб, які обмежені у праві займатися підприємництвом. Це в першу чергу, державні службовці різних рівнів, особи, яким заборонено у судовому порядку чи за медичними показниками.

Завдання

Завдання 1.6. Запропонуйте вичерпний перелік осіб, які не можуть займатися підприємницькою діяльністю. Наведіть приклади. Результати представити в таблиці.

Таблиця 1.6 – Особи, які не можуть бути суб'єктами підприємництва

Категорія осіб	Приклад	У який спосіб можна обійти норму закону

Завдання 1.7. Ви запланували відкрити ломбард. Який статус повинен мати даний суб'єкт підприємництва? Обґрунтуйте, посилаючись на норми законів.

Завдання 1.8. Талановита особа, віком 17 років, розробила стартап-проект, за результатом якого хоче заснувати суб'єкта підприємництва. Який статус варто обрати? І чи може вона це зробити? Запропонуйте легальні шляхи вирішення цього питання.

Завдання 1.9. Обґрунтуйте правомірність наявності у складі засновників юридичної особи в організаційно-правовій формі –Товариство з обмеженою відповідальністю фізичної особи зі статусом народного депутата.

Завдання 1.10. Обґрунтуйте можливий статус для створення кредитної спілки.

Методичні вказівки до виконання завдань 1.6 – 1.10

Ознайомитися з розділом 1.3 навчального посібника [1], положеннями Господарського Кодексу ст. 55, Цивільного Кодексу ст.50-52, Закону України «Про кредитні спілки» ст.3.

Запитання та завдання

1. Розкрийте сутність та значення поняття «підприємництво». В чому полягає його особливість?
2. Яка відмінність між бізнесом і підприємництвом? Наведіть приклади.
3. Які фактори впливають на вибір виду діяльності?
4. Які обмеження щодо вибору виду діяльності існують в Україні?
5. Що означає обмеження підприємницької діяльності за статусом?
6. Для чого потрібне ліцензування видів господарської діяльності?
7. Яка різниця між суб'єктом підприємництва і суб'єктом господарювання?
8. Визначте, хто може суб'єктом підприємництва в Україні?
9. Які категорії осіб не можуть займатися підприємництвом?
10. Що таке КВЕД для чого вони потрібні підприємцю?
11. Яку кількість КВЕД може обрати суб'єкт підприємництва для своєї діяльності?

Тести для самоконтролю

1. Підприємництво – це:

а) самостійна діяльність з виробництва товарів і послуг з метою задоволення суспільних потреб;

б) систематична діяльність з виробництва товарів і послуг з метою задоволення отримання прибутку;

в) самостійна, ініціативна систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

2. Ознаками підприємницької діяльності є:

а) безвідповідальність та перестраховка;

б) систематичність та самостійність;

в) отримання прибутку та ризик;

г) безпосередність.

3. Суб'єктами підприємницької діяльності (підприємцями) можуть бути:

а) громадяни України та особи громадянства;

б) громадяни України та особи без громадянства не обмежені у право дієздатності;

в) юридичні особи всіх форм власності, визначених законодавством;

г) військовослужбовці та державні службовці;

д) депутати та працівники органів прокуратури.

4. Бізнес -це:

а) поняття тотожне підприємництву;

б) це діяльність, що здійснюється традиційними методами з метою отримання економічної вигоди;

в) це інноваційна діяльність, орієнтована на нововведення;

г) діяльність по задоволенню суспільних потреб.

5. Обмеження щодо заняття певним видом підприємницької діяльності можуть стосуватися:

а) необхідністю придбання ліцензії;

б) форми реєстрації суб'єкта підприємництва;

в) форми власності;

г) місця розташування суб'єкта підприємництва.

ТЕМА 2.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Метою практичного заняття є закріплення теоретичних знань та формування практичних умінь студентів щодо здійснення державного регулювання підприємництва

План практичного заняття

2.1. Методичні підходи до оцінювання ефективності державного регулювання підприємництва

2.2. Обґрунтування методів та інструментів державного регулювання підприємництва

2.3. Організація та етапи здійснення ліцензування підприємницької діяльності

2.4. Організація державної підтримки підприємництва

2.1. Методичні підходи до оцінювання ефективності державного регулювання підприємництва

Оцінювання ефективності державного регулювання підприємництва передбачає визначення оптимального рівня втручання у господарську діяльність, сприятливість ведення бізнесу, зручність отримання дозвільних документів та ліцензій, рівень мотиваційного оподаткування та державного нагляду і контролю, розвиненість мережі адміністративних послуг.

Наразі можна виокремити три основні підходи щодо оцінювання ефективності державного регулювання у сфері підприємництва. Підґрунтям для застосування *першого підходу* виступає Закон «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Відповідно до цього нормативного акту різні експерти, використовуючи кількісні та якісні показники і характеристики, здійснюють оцінювання оптимальності державного регулювання, в тому числі, відносно сфери підприємництва. Одним із основних експертів до 2014 року виступав Держпідприємництво, який Кабмін ліквідували і передав повноваження щодо розвитку малого і середнього підприємництва Мінекономрозвитку. Питання щодо регуляторної політики у сфері дозвільної системи, ліцензування, нагляду та контролю, наразі, здійснює створена Державна регуляторна служба.(ДРС) Даний орган опрацьовує проекти регуляторних актів усіх рівнів та відслідковує їх відповідність регуляторному законодавству, узгоджує, доопрацьовує і приймає рішення щодо усунення порушень. Таким чином, на основі відслідковування порушень принципів і норм законодавства ДРС оцінює ефективність

державного регулювання підприємництва, рівень втручання держави в господарську діяльність та прозорість щодо прийнятих рішень.

Другий підхід передбачає оцінювання ефективності державного регулювання підприємництва з боку суб'єктів підприємницької діяльності. Даний підхід використовує анкетування представників бізнесу, їх угруповань та організацій, що захищають інтереси суб'єктів господарювання відносно рівня втручання держави у підприємницьку сферу, регуляторної загрози розвитку малого та середнього бізнесу, відкритості органів регуляторного впливу, дотримання суб'єктами державного регулювання норм та правил законодавства, тощо.

Третій підхід використовує систему міжнародних рейтингів, які створюються на основі експертного оцінювання змінних показників і характеризують країну на світовому рівні. Одним із найбільш популяризованих та авторитетних індексів, які характеризують, зокрема, рівень втручання держави у господарську діяльність називають Індекс економічної свободи, що розраховується американським Фондом «Heritage». З іншого боку, як результативність регуляторного впливу, також може використовуватись Індекс глобальної конкурентоспроможності, що запропонований Всесвітнім економічним форумом, та свідчить про те, як створені умови в країні сприяють розвитку благополуччя громадян, а від так, і суб'єктам господарювання. В цій царині можуть бути використані й інші міжнародні рейтинги, залежно від поставленої мети дослідження.

Завдання 2.1. Наведіть приклади обмежень при здійсненні підприємницької діяльності за формою поданою в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Приклади обмежень здійснення підприємницької діяльності

Критерії обмеження щодо здійснення підприємницької діяльності	Види обмежень	Нормативно-правові акти, якими регулюється наведений приклад обмеження здійснення підприємницької діяльності
Вид діяльності		
Форма власності		
Предмет діяльності		
Суміщення видів діяльності		
Місце заняття підприємництвом		

Завдання 2.2. Наведіть приклади питань, які можуть бути включені до опитувальника підприємців, котрий визначає рівень підприємницького клімату та недоліки (успіхи) регуляторного впливу держави на сферу бізнесу. На

приклад, при дослідженні сприятливості умов розвитку підприємництва в Колківській громаді Волинської області Луцького району задля формуванні Стратегії розвитку на 2019-2023 роки було запропоновано наступне питання:

16. Оцініть рівень співпраці вашого підприємства із зазначеними організаціями

Інституція	Задовільна співпраця (5)	Частково задовільна співпраця (3)	Незадовільна співпраця (1)	Немає потреби контакту (0)
1. Голова громади	5	3	1	0
2. Заступники голови громади	5	3	1	0
3. Сільська рада, постійні комісії ради, депутати ради	5	3	1	0
4. Відділи виконавчого органу сільської ради	5	3	1	0
5. Управління міліції	5	3	1	0
6. Районні органи влади	5	3	1	0
7. Центр зайнятості	5	3	1	0
8. Податковий орган	5	3	1	0
9. Орган реєстрації бізнесу	5	3	1	0
10. Санітарно-епідеміологічна станція	5	3	1	0
11. Пожежна охорона	5	3	1	0
12. Відділ земельних ресурсів	5	3	1	0
13. Митниця	5	3	1	0

Рисунок 2.1 – Приклад питання із опитувальника підприємців Колківської громади

Відповідно до наданого прикладу сформулюйте власні питання, які б надавали можливість оцінити ефективність сприяння державного регуляторного впливу на розвиток суб'єктів підприємництва у Вашому регіоні.

Завдання 2.3. Проведіть порівняльний аналіз складових показників Індексу економічної свободи України за останні п'ять років та визначте, які тенденції щодо ефективності регулювання підприємництва ви можете окреслити. Спостереження щодо рейтингових показників зведіть за прикладом табл. 2.2

Таблиця 2.2 – Вихідні дані для порівняльного аналізу ефективності державного регулювання підприємництва на основі індексу економічної свободи

Складові Індексу економічної свободи	Роки				
	20_	20_	20_	20_	20_
Свобода бізнесу					
Свобода торгівлі					
Податкова свобода					
Державні витрати					
Грошова свобода					
Свобода інвестицій					
Фінансова свобода					
Захист прав власності					
Свобода від корупції					
Свобода трудових стосунків					
Разом					

Дані для аналізу та заповнення таблиці можна знайти за наступним посиланням:

<https://web.archive.org/web/20110204003339/http://www.heritage.org/index/Country/Ukraine>

2.2. Обґрунтування методів та інструментів державного регулювання підприємництва

Вибір форм, методів та інструментів державного регулювання підприємництва, їх можливе об'єднання і привід до використання пов'язані із цілями та стратегічними шляхами розвитку кожної окремої економіки. Їх асортиментний вибір може бути однаковим для різних країн, але пріоритетність використання, способи поєднання, спрямованість впливу -

визначаються перебуванням у відповідні фази економічного циклу та етапом соціально-економічного розвитку країни.

Метод державного регулювання підприємництва – це спосіб досягнення поставленої мети розвитку сфери підприємництва. За формами впливу розрізняють *прямі методи*, які безпосередньо формують подальшу поведінку суб'єктів підприємництва, та *непрямі*, котрі передбачають створення умов для самостійного вибору суб'єктами господарювання економічної поведінки і співпадають із визначеними цілями економічної політики. Розрізняють також інструменти та засоби впливу регуляторних органів на суб'єкти господарювання. Інструменти – це комплексні знаряддя, які реалізуються на основі конкретних засобів впливу. Відповідно до засобів регуляторного впливу розрізняють правові, адміністративні, технічні, економічні, мотиваційні та інформаційні методи, котрі можуть бути співвіднесені із формами їх реалізації.

Так, кожна із типів економічних систем певною мірою тяжіє до переважного застосування відповідних форм державного регулювання підприємницької діяльності. Зокрема, командно-адміністративна економічна система демонструє перевагу прямих форм, а ринкова тяжіє до опосередкованого регулювання.

У випадках вирішення стратегічних завдань, зокрема, таких як розвиток підприємництва на інноваційних засадах, пряме державне регулювання носить адресний характер та орієнтовано на досягнення окреслених цілей держави і реалізації пріоритетів промислової політики. У цьому разі, до переліку інструментів державного регулювання відносять бюджетне фінансування, державне замовлення та закупівлі, тощо. Але поряд із цим, обмеженість фінансових ресурсів держави спонукає до розширення використання інструментарію опосередкованого впливу, що орієнтований на інтереси суб'єктів господарювання. Створений таким чином мотиваційний механізм потребує меншого рівня державних витрат та призводить до охоплення більшої суб'єктів задіяних в інноваційній сфері. Прикладами мотиваційних інструментів можуть бути податкові пільги та прискорена амортизація.

Таким чином, обґрунтування методів та інструментів державного регулювання підприємницької діяльності в кожному конкретному випадку слід розглядати окремо із врахуванням можливих втрат та вигод для економіки країни. Ступінь та межі регуляторного впливу держави на підприємницьку діяльність окреслені умовами необхідності та достатності збереження ринкового регулювання щодо визначеного рівня розвитку країни та суспільних потреб.

Завдання 2.4. Визначте форму, методи інструменти та засоби державного регулювання підприємництва, а також обґрунтуйте доцільність їх

застосування відповідно до поданих ситуацій та подайте відповіді у порядку наведеному в табл. 2.3.

Ситуація 1: За повідомлення Міністерства економіки України 8 жовтня 2022 року, уряд надав можливість вітчизняним товаровиробникам приймати участь у галузевих виставках за кордом та представляти там свою продукції, на що були накладені обмеження із введенням воєнного стану в Україні.

Ситуація 2: Верховна Рада України в першому читанні проголосувала за урядовий законопроект № 6134 «Про захист прав споживачів». Цей документ передбачає адаптацію українського законодавства до законодавства Європейського Союзу.

Таблиця 2.3 – Ситуації щодо обґрунтування інструментарію державного регулювання підприємництва

Ситуація	Форма регулювання	Методи регулювання	Інструменти та засоби регулювання	Обґрунтування доцільності
1				
2				

2.3. Організація та етапи здійснення ліцензування підприємницької діяльності

Ліцензія – офіційний документ на право здійснення господарської діяльності, котрі визначені діючим законодавством, надається органом ліцензування згідно встановленого порядку та термінів.

Нормативно-правовою базою України регламентується перелік видів господарської діяльності, котрі підлягають ліцензуванню у статті 7 Закону України № 222, а також додатковими постановами КМУ, які впроваджено під час оголошення воєнного стану, зокрема № 314 та 368. Органи ліцензування визначено та затверджено постановою КМУ № 609., а сам порядок отримання ліцензії окреслено в статтях 7, 10, 11, 12, 13 Закону України № 222.

В цілому, всю актуальну інформацію щодо процедур отримання ліцензії та змін у нормативно-правовій базі подано на офіційному сайті Державної регуляторної служби України.

Завдання 2.5. Припустимо Ви маєте статус фізичної особи підприємця і плануєте здійснювати приватні перевезення за визначеним маршрутом. У Вас для цього є всі необхідні засоби і перед початком діяльності виникає потреба в отриманні ліцензії щодо даного виду господарювання. Для того, щоб мати уявлення щодо організації та етапів проходження даної процедури надайте письмово відповідь на наступні питання:

- до якого органу ліцензування Вам слід звернутись?
- які основні елементи містяться у заяві про отримання ліцензії?
- які необхідно надати додатково документи до заяви відповідно ліцензійних умов?
- у скількох екземплярах подається опис документів залежно від форми їх подання (паперові/електронні)?
- де можна дізнатись інформацію щодо виключного переліку документів відповідно ліцензійних умов?
- коли приймається рішення щодо прийняття заяви про отримання ліцензії?
- протягом якого часу органом ліцензування має бути розглянута заява про отримання ліцензії?
- яким чином надається інформації щодо рішення про відхилення заяви про отримання ліцензії?
- які існують підстави для залишення заяви про отримання ліцензії без розгляду?
- які підстави відмови у видачі ліцензії можуть виникнути?
- який строк прийняття рішення органом ліцензування про видачу або відмову у наданні ліцензії?
- на який термін видається ліцензія?
- яка плата стягується за видачу ліцензії?

2.4. Організація державної підтримки підприємництва

Організація державної підтримки підприємництва передбачає створення умов для розвитку підприємництва з метою формування конкурентного середовища, стимулювання інвестиційно-інноваційної активності суб'єктів господарювання, сприянню просуванню товарів власного виробництва, підвищення інтелектуалізації процесу виробництва, а також зростання рівня зайнятості населення.

Одним із інструментів державної підтримки підприємництва є надання державної допомоги відповідно розробленого підходу Мінфіну у програмах «Доступний кредит 5-7-9%» та «Доступний фінансовий лізинг 5.7.9%».

Завдання 2.6. Відповідно Постанови КМУ № 28 «Про надання фінансової державної підтримки» визначте на які цілі подані у табл. 2.4 може бути наданий кредит за програмою державного фінансування «Доступний кредит 5-7-9%».

Таблиця 2.4 – Розподіл цілей кредитування за програмою «Доступний кредит 5-7-9%»

Цілі надання кредиту	Може надаватись	Не може надаватись
Придбання основних засобів суб'єктами підприємництва		
Придбання транспортних засобів суб'єктами підприємництва		
Здійснення ремонту виробничих приміщень		
Здійснення ремонту офісних приміщень		
Реалізація об'єктів інтелектуальної власності		
Придбання об'єктів права інтелектуальної власності		

Завдання 2.7. Програма «Доступний кредит 5-7-9%» використовує декілька розмірів річних ставок, а саме: 0%, 3%, 5%, 7%, 9%, 12% залежно від цілей кредитування, терміну та новизни кредитної допомоги, обсягу річного доходу суб'єкта господарювання, створеної кількості за кредитні кошти робочих місць, статусу діючого бізнесу та наявності пов'язаних осіб контрагентів. Ознайомившись більш детально із даними положеннями у Постанові КМУ № 28, заповніть табл. 2.5 щодо визначення річної ставки кредитування відповідно визначеним умовам.

Таблиця 2.5 – Співвідношення умов та річних ставок за державною програмою фінансування суб'єктів підприємництва

Умови надання державного кредиту	Розмір ставки
На посівну	
На релокацію бізнесу	
Для бізнесу із річним доходом до 50 млн грн за умови прийняття двох працівників протягом першого кварталу	
Для бізнесу з річним доходом від 50 млн грн	
Для нових кредитів після закінчення 90 днів з дня відміни карантину	
Для нових обігових кредитів	

Задача 2.1. Визначте суму, яку підприємство має заплатити власними коштами відповідно до умов державної програми фінансування бізнесу, якщо воно здійснює діяльність більше одного року і планує придбати обладнання на суму 1,5 млн грн?

Методичні рекомендації до виконання

Розмір власного внеску суб'єкту підприємництва при отриманні державної фінансової підтримки за програмою. «Доступний кредит 5-7-9%» залежить від статусу діючого бізнесу. У випадку новоствореного бізнесу його частка становить не менше 15%, для інших суб'єктів господарювання – не менше

10%. При цьому даний кредит не може бути забезпечений майновими правами, за виключенням періоду дії воєнного стану та 180 календарних днів після його припинення.

Запитання та завдання

1. В чому полягають об'єктивні причини здійснення державного регулювання підприємницької діяльності?
2. Які основні передумови застосування інструментів обмеження в системі державного регулювання підприємницької діяльності?
3. Які чинники можуть впливати на вибір інструментів прямого та опосередкованого державного регулювання підприємництва?
4. Яка основна мета здійснення ліцензування визначеного нормативно переліку видів економічної діяльності?
5. В чому полягає відмінність різних типів стандартів щодо певних видів діяльності суб'єктів господарювання?
6. Яка мета запровадження системи сертифікації продукції в правовому полі України?
7. В чому полягають цілі державної підтримки суб'єктів підприємництва?
8. Які основні інструменти регуляторного впливу використовує держава при здійсненні підтримки підприємницької діяльності?
9. Поясніть, чому пріоритетним напрямом державної підтримки підприємництва виступає малий та середній бізнес?

Тести для самоконтролю

1. До якого із принципів державного регулювання можна віднести обґрунтування втручання органу державного регулювання у діяльність суб'єкта господарювання:
 - а) передбачуваності;
 - б) доцільності;
 - в) адекватності.
2. Яка із наданих функцій не належить до державного регулювання підприємництва:
 - а) формування умов зростання бізнесу;
 - б) сприяння ефективності функціонування суб'єктів підприємництва;
 - в) контроль за товарними потоками.
3. До якої із групи методів відноситься стандартизація як інструмент державного регулювання:
 - а) технічні;
 - б) інформаційні;
 - в) адміністративні.
4. Що передбачає легітимація як напрям правового регулювання

підприємництва:

- а) реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності;
 - б) формування статусу юридичних та фізичних осіб;
 - в) визначення нормативно-правових ознак підприємництва.
-

5. Обмеження підприємницької діяльності - це:

- а) суб'єктивні бачення щодо етичних норм ведення бізнесу;
 - б) заборони, які визначають обставини недопустимості здійснення підприємницької діяльності;
 - в) правові норми регуляторного впливу.
-

6. Ліцензія – це:

- а) внутрішній документ, що підтверджує здійснення обраного виду економічної діяльності;
 - б) офіційна довідка про здійснення господарської діяльності;
 - в) офіційний документ на право здійснення господарської діяльності.
-

7. Що не відноситься до складових стандартизації:

- а) технічна;
 - б) безпекова;
 - в) економічна.
-

8. Кодекс ustalеної практики – це:

- а) нормативні документи, які містять рекомендації щодо процедур всіх етапів виготовлення і використання обладнання;
 - б) нормативні документи, які встановлюють вимоги, котрим повинна відповідати продукція;
 - в) нормативні документи, які визначає загальні правила щодо певного виду діяльності.
-

9. Сертифікат відповідності – це:

- а) документ, який підтверджує якість продукції;
 - б) документ, який вказує на недоліки у якості продукції;
 - в) документ, який описує що є якісь відповідної продукції.
-

10. До цілей підтримки державою підприємницької сфери не відносять:

- а) задіяння суб'єктів підприємництва до вирішення соціальних питань;
 - б) підвищення технологічності виробничих циклів;
 - в) формування прошарку населення із високим рівнем доходів.
-

11. Які із перелічених суб'єктів господарювання можуть отримувати державну підтримку:

- а) сільськогосподарські підприємства;
 - б) недержавні пенсійні фонди;
 - в) страхові організації.
-

12. За нульовою річною ставкою надаються державні кредити випадку:

- а) виробництва зброї;
 - б) здійснення посівної;
 - в) під надані гарантії.
-

13. Строк інвестиційних кредитів по програмі державної підтримки підприємництва:

- а) до 6 місяців;
 - б) до 5 років;
 - в) до 1 року.
-

14. Максимальна сума кредиту, яку може отримати суб'єкт підприємництва по програмі «Доступний кредит 5-7-9%» становить:

- а) 60 млн грн;
 - б) 8 млн грн;
 - в) 1 млн грн.
-

15. Який із видів кредитів не використовується державною програмі. підтримки підприємництва:

- а) кредит рефінансування;
 - б) інвестиційний кредит;
 - в) іпотечний кредит.
-

ТЕМА 3. ЗОВНІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Метою практичного заняття є набуття навичок застосування методичних підходів до оцінювання факторів впливу зовнішнього середовища при обґрунтуванні доцільності вибору виду підприємницької діяльності

План практичного заняття

- 3.1. Методичні підходи до оцінювання попиту та пропозицій
- 3.2. Оцінювання типу конкуренції на ринку
- 3.3. Оцінювання конкурентоспроможності підприємства на ринку
- 3.4. Оцінювання конкурентоспроможності окремих товарів

3.1. Методичні підходи до оцінювання попиту та пропозицій

Завдання

Завдання 3.1. Іванов І.І. є власником ТОВ «Ромашка», яке спеціалізується на виробництві та реалізації побутових електротоварів. ТОВ має намір підвищити результативність своєї діяльності шляхом забезпечення відповідності між ринковими умовами та можливостями підприємства в їх використанні.

Розрахувати:

- попит на товари;
- пропозицію товарів у регіоні його діяльності;
- купівельну спроможність споживачів
- стан конкуренції на ринку даного регіону (Волинська область).

Продаж побутової техніки в заданому регіоні, окрім ТОВ «Ромашка», здійснюють ТОВ «Систем Груп», ПП «ІКС Маркет», ТОВ «Юнісістем», ТДВ «Гексагон», ПТ «Риф».

За даними Державної служби статистики України (місце розміщення статистики: Державна служба статистики / Внутрішня торгівля / Індекси фізичного обсягу роздрібного товарообороту підприємств роздрібною торгівлі за товарними групами по регіонах), темп зростання обсягів продажу побутових електротоварів в поточному році порівняно з попереднім роком у Волинській області склав 117%.

Кількість населення у Волинській області –1022107 осіб.

Приріст населення у Волинській області – (-5290) осіб.

Середня чисельність сім'ї – 3 особи.

Середній термін служби електротоварів – 4 роки.

Таблиця 3.1 – Роздрібний товарооборот підприємств роздрібної торгівлі побутовими електротоварами у Волинській області

Підприємство	Роздрібний товарооборот, грн
Ромашка	875 000
Систем Груп	2 325 000
ІКС Маркет	1 755 000
Юнісістем	915 000
Риф	125 000
Інші	1 300 000
Всього	7 295 000

Методичні вказівки до виконання

За даними Державної служби статистики України / Публікації/ Статистичний бюлетень «Продаж і запаси товарів у торговій мережі»/том II (сторінка 79) одна особа Волинської області в попередньому році придбала побутових електротоварів на суму 144 грн (для прикладу, в м. Києві – 1358,3 грн).

Попит на електротовари в регіоні:

Ринковий попит на товар – це та кількість товару, яка може бути куплена певною групою споживачів у вказаному регіоні, в заданий відрізок часу, в рамках конкретної маркетингової програми.

Попит = Кількість споживачів електротоварів* темп зростання попиту на електротовари/середній термін заміни електротовару

Кількість споживачів = населення регіону*темп приросту населення в регіоні/середня чисельність сім'ї

Кількість домогосподарств у Волинській області – 334 000.

Пропозиція товарів в регіоні:

Пропозиція товару – це можливість і бажання продавця (виробника) пропонувати у визначеному регіоні певну кількість товарів за певними цінами для реалізації.

Оскільки в Держкомстаті відсутні кількісні характеристики товарів, що продаються, тому оцінювання конкуренції здійснюється за часткою обсягів продажу кожного підприємства у загальному роздрібному товарообороті регіону.

Пропозиція = Обсяг продажу конкретного підприємства/ обсяг продажу даного товару в регіоні (роздрібний товарооборот).

Оцінювання купівельної спроможності споживачів:

За даними Державної служби статистики України Доходи та умови життя/ Витрати і ресурси домогосподарств України по кожному регіону жителі Волинської області витрачають 2,1 % грошових витрат на місяць або 175,79 грн в місяць.

Грошові витрати - 8639,36 грн.

Грошові доходи – 11458,52 грн.

3.2. Оцінювання типу конкуренції на ринку

Конкуренція (лат. *conspicere* - зіштовхуватися) означає суперництво між окремими суб'єктами ринкового господарства за найбільш вигідні умови виробництва і реалізації (купівлі і продажу) товарів.

Типи конкуренції:

Ринок досконалої конкуренції — це ринок, на якому низька концентрація продавців і покупців.

Особливість досконалої конкуренції полягає в тому, що окрема конкурентна фірма не може відчутно вплинути на ринкову ціну, встановити ціну вище, ніж ринкова, оскільки на ринку існує дуже велика кількість інших продавців-конкурентів і покупці можуть придбати необхідну кількість цієї продукції у інших продавців за ринковою ціною. Отже, виробник не має можливості впливати на ціну і обмежений у використанні цінових методів конкуренції.

Ринок недосконалої конкуренції - ринок, на якому і продавці, і покупці можуть істотно впливати на ціни. На даному ринку існує в певній мірі ринкова влада одного із суб'єктів ринку і відсутня свобода вираження економічних відносин, властива умовам досконалої конкуренції.

Існує три основні структури (моделі) ринку недосконалої конкуренції:

- Чиста монополія;
- Олігополія;
- Монополістична конкуренція.

Чиста монополія - це ринок, на якому функціонує один продавець. В умовах чистої монополії галузь складається з однієї фірми, тобто поняття фірма і галузь збігаються. Вхідження в галузь для інших фірм блоковано. Перешкодою для вхідження в галузь можуть бути:

- низькі витрати виробництва великої фірми, яка монополізувала ринок (ефект масштабу);
- наявність державного регулювання даного виду діяльності (ліцензування);
- високі витрати на започаткування діяльності;
- тощо.

Умовою існування чистої монополії є унікальність запропонованої продукції, відсутність близьких замінників. Чиста монополія в масштабах національного господарства - явище рідкісне, однак вона досить широко представлена на місцевих ринках. Практично в будь-якому місті один продавець продає електроенергію, забезпечує водопостачання, надає телеграфні послуги, забезпечує транспортні перевезення тощо. У зв'язку з тим, що чиста монополія не просто обмежує, а фактично ліквідує конкуренцію, держава стосовно чистих монополій проводить антимонопольну політику.

Олігополія (від грецького оліго - небагато і поле - продаю) - це ринок, на якому домінує декілька великих фірм. Чіткого кількісного критерію олігополії у вигляді числа фірм немає, але зазвичай воно коливається від трьох до десяти.

Монополістична конкуренція. На ринку такого типу є безліч продавців, що продають однотипну, але диференційовану продукцію (наприклад, джинси, зубна паста, холодильники, автомобілі), у відношенні якої продавець поводить як монополіст. Продавці самостійно визначають ціну на свої товари, обсяги продажів. Основні методи конкуренції - товарні знаки, реклама. Вхід на ринок монополістичної конкуренції відносно вільний.

Завдання 3.2. За даними таблиці 3.2 визначити тип конкуренції на ринку побутових електротоварів у Волинській області.

Таблиця 3.2 – Роздрібний товарооборот побутових електротоварів у Волинській області

Підприємство роздрібно́ї торгівлі	Роздрібний товарооборот, грн	Частка продажу підприємства у сумарному товарообороті, %
Ромашка	875 000	
Систем Груп	2 325 000	
ІКС Маркет	1 755 000	
Юнісістем	915 000	
Риф	125 000	
Інші	1 300 000	
Всього	7 295 000	

Методичні вказівки до виконання

Конкуренція оцінюється на основі розрахунку частки кожного із продавців у сумарному обсязі роздрібного товарообороту.

3.3. Оцінювання конкурентоспроможності підприємства на ринку

Стан конкуренції на ринку регіону визначається на основі оцінювання конкурентного профілю підприємств ринку.

1. Визначаються ключові фактори успіху у відповідній сфері підприємництва.

Ключові фактори успіху в галузі (КФУ) - це такі переваги і можливості підприємства, уміле використання яких забезпечить йому високу конкурентноздатність і прибутковість.

Щоб виявити КФУ використовуємо методику Р. Гранта, за якою потрібно поставити два запитання і відповісти на них: 1. Чого хочуть покупці? 2. Як жити в конкурентній боротьбі?

На основі відповідей на ці два запитання і формулюються ключові фактори успіху підприємництва у даній галузі діяльності, як це показано в табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – **Визначення ключових факторів успіху у торгівця обладнанням**

Чого хочуть покупці?	Як жити в конкурентній боротьбі?	Галузеві ключові фактори успіху
■ Низьких доступних цін. ■ Зручної та швидкої доставки. ■ Широкого та повного асортименту продукції. ■ Комплексних рішень на базі програмного забезпечення, обладнання та витратних матеріалів. ■ Сучасних технічних характеристик обладнання. ■ Високої якості обладнання та витратних матеріалів. ■ Оперативної та повної технічної підтримки. ■ Зростання попиту в цілому.	■ Покращити умови доставки. ■ Розширювати асортимент. ■ Відстежувати та постачати найсучасніше обладнання. ■ Запровадити 100% вхідний контроль товарів, підвищити якість робіт. ■ Підвищити компетенцію технічної підтримки. ■ Пропагувати сучасні технології серед потенційних клієнтів.	1. Випуск масової дешевої продукції. 2. Швидка дешева доставка. 3. Широта та повнота асортименту. 4. Здатність виконувати складні комплексні проекти. 5. Сучасний товарний асортимент. 6. Висока якість обладнання та витратних матеріалів. 7. Сильний відділ технічної підтримки та сервісний центр. 8. Прозора для клієнтів робота всіх відділів. 9. Реклама.

2. Кожному з ключових факторів успіху надаємо ваговий коефіцієнт, який характеризує важливість (значущість, місце) відповідного ключового фактору щодо інших ключових факторів. Цей ваговий коефіцієнт

встановлюємо самостійно, покладаючись на свій досвід, знання, особисті оцінки. Сума вагових коефіцієнтів дорівнює одиниці.

3. Складаємо список головних конкурентів та визначаємо рейтинг (індивідуальний кількісний показник оцінки досягнень) кожного конкурента щодо кожного ключового фактору успіху. Рейтинг диференціюється від одиниці (незначні досягнення конкурента) до чотирьох (дуже великі досягнення).

4. Множенням вагового коефіцієнта на встановлений рейтинг визначаємо загальну оцінку кожного ключового фактору успіху. Сума одержаних загальних оцінок за всією сукупністю ключових факторів успіху дозволяє визначити конкурентну позицію власної фірми у порівнянні з головними конкурентами.

Розрахунки матриці конкурентного профілю (табл. 3.4) дають змогу також виділити серед конкурентів найсильніших і найслабкіших, тобто вказують на приклади успішного та помилкового підходів до організації діяльності у відповідній сфері.

Завдання 3.3. За даними таблиці 3.4 оцінити конкурентоспроможність підприємств.

3.4. Оцінювання конкурентоспроможності окремих товарів

Оцінювання конкурентоспроможності окремих товарів за методикою 1111-5555 (за чотирма факторами)

Методика 1111-5555 оцінює конкурентоспроможність продукції за чотирма головними статичними факторами: якість товару; ціна товару; якість сервісу товару на конкретному ринку; експлуатаційні витрати на використання товару. Інтегральний показник конкурентоспроможності товару формується як сума чи середнє зважене експертних оцінок за кожним із факторів. Інтегральний показник конкурентоспроможності товару можна оцінювати експертним шляхом двома методами:

- 1) без врахування вагомості факторів;
- 2) з урахуванням вагомості факторів.

У першому випадку стан кожного із зазначених факторів на підприємстві надається експертна оцінка від „1” (найнижчий показник) до „5” (найвищий показник). Інтегральний показник конкурентоспроможності товару розраховується як сума оцінок за обраними факторами і може лежати в діапазоні від 4 ($1+1+1+1$) до 20 ($5+5+5+5$).

Таблиця 3.4 – Матриця конкурентного профілю

Ключові фактори успіху	Ваговий коефіцієнт	Ромашка		Систем Груп		ІКС Маркет		Юнісістем		Гексагон		Риф	
		рейтинг	оцінка (ст.2* ст.3)	рейтинг	оцінка	рейтинг	оцінка	рейтинг	оцінка	рейтинг	оцінка	рейтинг	оцінка
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Наявність масової дешевої продукції	0,13	2		4		4		4		2		2	
Швидка дешева доставка	0,07	3		3		3		3		3		4	
Широта та повнота асортименту	0,15	3		4		4		4		2		2	
Здатність виконувати складні комплексні проекти	0,17	1		4		3		3		2		1	
Сучасний товарний асортимент	0,11	4		4		4		3		3		3	
Висока якість обладнання та витратних матеріалів	0,12	3		3		3		2		3		3	

Продовження табл. 3.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Сильний відділ технічної підтримки та сервісний центр	0,10	1		3		3		4		1		1	
Прозора для клієнтів робота всіх відділів	0,08	3		1		3		2		3		3	
Реклама	0,07	2		2		2		2		2		3	
Загальна оцінка	1												

Висновок: за даними проведених розрахунків можна зробити висновок, що найбільш конкурентоспроможним є підприємство, що має найвищу зважену оцінку

Для підвищення точності оцінки пропонується надати ваги кожному фактору конкурентоспроможності. Доцільно надати наступну вагу факторам: якості товару - 4, його ціні - 3, якості сервісу товару на конкретному ринку - 2 та експлуатаційним витратам по використанню товару - 1 бал. Для оцінки конкурентоспроможності з урахуванням вагомості факторів створюється експертна група з висококваліфікованих спеціалістів чисельністю не менше 5 чоловік (один з керівників або головний менеджер, конструктор, маркетолог, технолог, економіст). Конкурентоспроможність товару, що визначена експертним шляхом за системою балів, буде дорівнювати:

$$K_T = \frac{\sum_{i=1}^n B_{ij} / n}{5} * a_j$$

де K_T - конкурентоспроможність товару (значення коливається від 2 до 10);

n – кількість експертів;

B - експертна оцінка i -м експертом j -го фактору конкурентоспроможності товару;

a_j - вагомість j -го фактору (від 4 до 1);

5 - максимальна оцінка фактору.

Етапи проведення аналізу:

1. Формуємо експертну групу з 5 чоловік, кваліфікація яких дозволяє надавати експертну оцінку товару.

2. Формуємо сукупність факторів, які характеризують здатність товару конкурувати з ідентичними товарами інших виробників. Фактори обираються з урахуванням характеру продукції та стану конкуренції на ринку.

3. Експерти оцінюють стан сформованих факторів (наприклад: ціни товару, якості товару, якості сервісу та експлуатаційних витрат) від „1” до „5”.

4. Встановлюємо вагомість кожного із факторів (наприклад: якість товару – „4”, ціна товару - „3”, якість сервісу – „2” та експлуатаційні витрати – „1”).

5. Розраховуємо інтегральний показник за допомогою формули.

Приклад проведення аналізу. Припустимо, що експертна група з 5 чоловік кожний фактор оцінила балами, приведеними в таблиці 3.5.

Підставивши в формулу дані з таблиці, маємо:

$$K1 = \frac{(3+4+3+4+4)/5}{5} * 4 + \frac{(3+3+3+3+4)/5}{5} * 3 + \frac{(4+4+3+4+4)/5}{5} * 2 + \frac{(3+4+3+4+3)/5}{5} * 1 = 2,88 + 1,92 + 1,52 + 0,68 = 7,0.$$

Таблиця 3.5 – Експертна оцінка факторів конкурентоспроможності товару

Експерт	Оцінка експертів			
	Якість товару	Ціна товару	Якість сервісу	Експлуатаційні витрати
1. Керівник	3	3	4	3
2. Конструктор	4	3	4	4
3. Маркетолог	3	3	3	3
4. Економіст	4	3	4	4
5. Технолог	4	4	4	3
Сума балів	18	16	19	17
Вага фактора	„4”	„3”	„2”	„1”
Середній бал	3,6	3,2	3,8	3,4

Аналіз результатів дослідження. Таким чином, експертна група конкурентоспроможність товару оцінила в 7 балів з 10, тобто організація має значні резерви (30%) підвищення конкурентоспроможності товару за усіма напрямками.

Завдання 3.4. Іванов І. І. має намір відкрити чоловічу перукарню (барбершоп). З метою оцінювання конкурентоспроможності даної послуги він сформував експертну групу із 5 найближчих друзів і доручив їм відвідати 3 найближчих до майбутнього місця розташування перукарні, оцінивши послуги за критеріями: перелік перукарських послуг; ціна послуги; швидкість обслуговування; якість сервісу.

Оцінити конкурентоспроможність послуги в кожному із барбершопі (табл. 3.6-3.8), результати оцінювання занести в таблицю 3.9 та розробити напрями підвищення факторів конкурентоспроможності у діяльності перукарні Іванова І. І.

Таблиця 3.6 – Експертна оцінка факторів конкурентоспроможності чоловічої стрижки у барбершопі Frisor

Експерт	Оцінка експертів			
	перелік перукарських послуг	ціна послуги	швидкість обслуговування	якість сервісу
1	2	3	4	5
Сидоров С.С	3	3	4	3

Продовження табл. 3.6

1	2	3	4	5
Петров П.П.	2	2	4	4
Павлов П.П.	3	3	3	3
Пирогов П.П.	2	1	4	4
Олексієнко О.О.	3	4	4	3
Сума балів				
Вага фактору	„3”	„3”	„1”	„3”
Середній бал				

Таблиця 3.7 – Експертна оцінка факторів конкурентоспроможності чоловічої стрижки у барбершопі Yarmich

Експерт	Оцінка експертів			
	перелік перукарських послуг	ціна послуги	швидкість обслуговування	якість сервісу
Сидоров С.С	2	2	3	2
Петров П.П.	2	2	4	3
Павлов П.П.	1	1	3	3
Пирогов П.П.	2	1	2	2
Олексієнко О.О.	1	4	4	3
Сума балів				
Вага фактору	„3”	„3”	„1”	„3”
Середній бал				

Таблиця 3.8 – Експертна оцінка факторів конкурентоспроможності чоловічої стрижки у барбершопі Asap

Експерт	Оцінка експертів			
	перелік перукарських послуг	ціна послуги	швидкість обслуговування	якість сервісу
Сидоров С.С	2	2	4	5
Петров П.П.	2	2	3	4
Павлов П.П.	3	1	3	5
Пирогов П.П.	2	1	4	4
Олексієнко О.О.	2	4	3	3
Сума балів				
Вага фактору	„3”	„3”	„1”	„3”
Середній бал				

Таблиця 3.9 – Результати оцінювання конкурентоспроможності продукції підприємства

Назва послуги	Середньозважена оцінка фактору				Загальна конкурентоспроможність послуги	Пропозиції щодо підвищення рівня конкурентоспроможності послуги
	перелік перукарських послуг	ціна послуги	швидкість обслуговування	якість сервісу		
Чоловіча стрижка у барбершопі Yarmich						
.....						

Запитання та завдання

1. Як впливає попит на реалізацію вашої підприємницької ідеї?
2. Як оцінити попит на продукцію (послугу), яку ви плануєте виробляти в результаті реалізації вашої підприємницької ідеї?
3. Хто формує попит на продукцію (послуги, роботи)?
4. Як ви розумієте поняття «пропозиція» товару (послуги, роботи)?
5. Що таке конкуренція і як вона впливає на реалізацію вашої підприємницької ідеї?
6. Які є ринки за типом конкуренції на них?
7. Як оцінити пропозицію товару (послуги) на ринку?
8. Як оцінити рівень конкурентоспроможності товару на ринку?

Тести для самоконтролю

1. Попит - це:

- а) кількість товару, що придбана споживачами;
- б) кількість товару, що вироблена;
- в) кількість товару, що зберігається на складі.

2. Пропозиція - це:

- а) кількість товару, що придбана споживачами;
- б) кількість товару, що вироблена;
- в) кількість товару, що зберігається на складі.

4. Якщо на ринку представлено 35 виробників якоїсь групи продукції, такий ринок вважається::

- а) конкурентним;
 - б) монопольним;
 - в) олігопольним.
-

3. Якщо на ринку представлено 5 виробників якоїсь групи продукції, такий ринок вважається::

- а) конкурентним;
 - б) монопольним;
 - в) олігопольним.
-

6. Якщо на ринку представлено 1 виробника якоїсь групи продукції, такий ринок вважається::

- а) конкурентним;
 - б) монопольним;
 - в) олігопольним.
-

7. Які фактори формують конкурентні переваги товару на конкурентному ринку:

- а) чисельність населення;
 - б) ціна товару;
 - в) кількість конкурентів.
-

ТЕМА 4. ВИДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Метою практичного заняття є закріплення теоретичних знань та формування аналітичних навиків студентів щодо можливості здійснення підприємницької діяльності суб'єктами різних форм власності, порівняльного аналізу виробничого, комерційного і фінансово-кредитного підприємництва, обґрунтування вибору організаційно-правової форми здійснення діяльності.

План практичного заняття

- 4.1. Методичні підходи до здійснення підприємницької діяльності різних форм власності
- 4.2. Порівняльний аналіз виробничого, комерційного, фінансово-кредитного підприємництва в Україні
- 4.3. Обґрунтування вибору організаційно-правової форми здійснення підприємницької діяльності
- 4.4. Малі підприємницькі структури на ринку України

4.1. Методичні підходи до здійснення підприємницької діяльності різних форм власності

Господарський кодекс України, ст.55 визначає поняття суб'єкта господарювання, до складу якого входять суб'єкти підприємництва. Суб'єкт господарювання - учасник господарських відносин, який здійснює господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), має відокремлене майно і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством [1]. Поняття суб'єкта господарювання ширше ніж поняття суб'єкта підприємництва.

Підприємницьку діяльність можуть здійснювати суб'єкти господарювання (юридичні особи) різних форм власності та фізичні особи-підприємці.

Підприємництво, що здійснюється юридичними особами, може здійснюватися державними підприємствами, комунальними підприємствами та підприємствами, заснованими на приватній власності фізичних осіб. Фізичні особи-підприємці здійснюють свою діяльність на підставі власності, якою володіють і можуть її використовувати для провадження підприємницької діяльності. Крім того, вони відповідають своїм майном за зобов'язаннями суб'єкта підприємництва –фізичної особи.

Особливість здійснення підприємницької діяльності на підставі державної власності - це те, що вона здійснюється державними підприємствами.

Як правило за державою залишаються стратегічно важливі сфери діяльності (видобуток дорогоцінних металів і каміння, виробництво зброї, національна безпека), виробництво необхідних суспільних благ, виробництво яких є нецікавим для приватного сектору, але вкрай необхідними для суспільства (захист навколишнього середовища, очистка стічних вод та ін.). Також за державою закріплене монопольне право на виготовлення та реалізацію наркотичних речовин, зброї та вибухових речовин, виготовлення цінних паперів та грошових знаків, окремі види медичних послуг (трансплантація органів).

Держава може підтримувати деякі стратегічні для неї види підприємницької діяльності особливими правовими та, перш за все, економічними засобами. Це зокрема стосується сільськогосподарського виробництва [2].

Державні підприємства є підзвітними і підконтрольними різним відомствам чи міністерствам за профілем діяльності, можуть здійснювати підприємницьку діяльність лише у визначених цими відомствами межах, і лише у тих повноваженнях, якими їх наділили.

Можливість здійснення підприємницької діяльності комунальними підприємствами, прописана у його визначенні. Так, зокрема, *комунальне підприємство* - самостійний господарюючий статутний суб'єкт, що може здійснювати виробничу, науково-дослідну та комерційну діяльність із метою одержання відповідного прибутку (доходу) [3]. Комунальне підприємство – це не бюджетне підприємство, воно працює на принципах самофінансування і самоокупності, підзвітне органам місцевої влади, воно розпоряджається майном на правах господарського відання. Метою діяльності такого підприємства є забезпечення суспільних потреб певної територіальної громади.

Найпоширенішою і найзрозумілішою є підприємницька діяльність, заснована на приватній власності. В умовах ринкової економіки власник самостійно визначає місію і мету діяльності суб'єкта підприємництва, його організаційну і виробничу структуру, планує виробничу програму, організовує контроль якості продукції, розпоряджається ресурсами, і, найголовніше, прибутком.

Завдання

Завдання 4.1. Проаналізуйте можливість здійснення різних видів підприємницької діяльності у різних формах власності. Відмітьте в таблиці напроти кожного виду діяльності, у якій формі власності його можна здійснювати.

Таблиця 4.1 – Відповідність форми власності виду підприємницької діяльності

Вид діяльності	Форма власності		
	Приватна	Державна	Комунальна
Торгівля піротехнічними засобами			
Виробництво наркотичних речовин для використання в медицині			
Кріозберігання стовбурових клітин			
Клонування тварин			
Друк нотаріальних бланків			
Виробництво грошових банкнот			
Послуги репродуктивної медицини			
Перевезення пасажирів метрополітеном			
Послуги водовідведення і водопостачання			
Косметологічні послуги			

Завдання 4.2. Знайти і сформулювати перелік видів діяльності, що можуть здійснюватися лише державними підприємствами.

Методичні вказівки до виконання

1. Проаналізувати форми власності, в яких може здійснюватися підприємницька діяльність в Україні.

2. Ознайомитися з нормативно-правою базою щодо обмежень до здійснення окремих видів діяльності у відповідних формах власності.

4.2. Порівняльний аналіз виробничого, комерційного, фінансово-кредитного підприємництва в Україні

За ступенем охоплення стадій відтворювального процесу підприємництво поділяється на: виробниче, комерційне і фінансово-кредитне підприємництво (рис.4.1).

Рисунок 4.1 – Види підприємництва [3]

Принциповою відмінністю виробничого підприємництва від комерційного та фінансово-кредитного є поєднання всіх факторів виробництва (основних та оборотних засобів, робочої сили з метою виробництва продукції, послуг, інформації). А комерційне і фінансове підприємництво – це свого роду посередницька діяльність з операцій купівлі-продажу, відрізняються предмет продажу. У першому випадку – це товар чи послуга, у другому – це валюта, цінні папери, гроші.

Завдання

Завдання 4.3. За даними згенерованої Вами ідеї у завданні 1.4 визначте, до якого виду підприємництва буде відноситись ваше майбутнє підприємство.

Завдання 4.4. Відмітьте у таблиці, які ресурси потрібні для виробничого, комерційного, фінансово-кредитного підприємництва.

Таблиця 4.2 – **Вибір ресурсів для різних видів підприємництва**

Назва ресурсу	Виробниче підприємництво	Комерційне підприємництво	Фінансово-кредитне підприємництво
1	2	3	4
Приміщення виробничого цеху			
Приміщення офісу адміністрації			

Продовження табл. 4.2

1	2	3	4
Обладнання виробничого призначення			
Комп'ютерна техніка			
Офісне приладдя			
Інструменти виробничого призначення			
Канцелярські товари			
Сировина для виготовлення продукції			
Електроенергія			
Теплова енергія			
Приміщення складу			
Водопостачання та водовідведення			
Ліцензія на проведення банківських або фінансових операцій			
Складське приміщення			
Транспортні засоби для доставки товару споживачу			
Транспорт вихідного дня для директора підприємства			
Ліцензія на здійснення послуг зі страхування			
Програмне забезпечення для бухгалтерії			

Завдання 4.5. Продумайте і запишіть в таблицю, які ресурси вам знадобляться (які основні фонди і оборотні засоби будуть потрібні Вам для реалізації ідеї, сформульованої у задачі 1.4)?

Таблиця 4.3 – Необхідні ресурси для реалізації ідеї

Основні фонди	Орієнтовна ринкова вартість, тис. грн	Оборотні засоби	Потреба в ОбЗ на 1 рік роботи в натуральних величинах	Потреба в ОбЗ на 1 рік роботи, в грн.

Проаналізувати нормативно–правові акти щодо обмежень у здійсненні підприємницької діяльності.

4.3. Обґрунтування вибору організаційно-правової форми здійснення підприємницької діяльності

Кожна організаційно-правова форма має свої переваги і недоліки. Тому для її вибору необхідно зважити всі позитивні і негативні особливості кожної, мати чітке уявлення про майбутній вид діяльності (адже існують обмеження для окремих видів щодо можливості застосування якоїсь організаційної форми бізнесу, наприклад; створення банку чи кредитної спілки можливе лише через заснування юридичної особи).

Основними організаційно-правовими формами підприємництва є одноосібні володіння, партнерства (товариства), корпорації.

Одноосібними володіннями є суб'єкти господарювання, засновниками яких є одна особа або сім'я. Проте поняття сімейного бізнесу (сімейного підприємства) є дискусійними і законодавчо невизначеними, попри широку популярність серед в розвинутих країнах та країнах Європейського Союзу. Також до одноосібних володінь відносяться фізичні особи-підприємці, які зареєстровані як такі і набули статусу суб'єкта господарювання і можуть здійснювати різні види діяльності, не заборонені законодавством. Ще одним видом одноосібних володінь – є приватні підприємства з правом найму робочої сили. Хоча за законодавством приватне підприємство може засновуватися на власності однієї або декількох фізичних осіб, а також на власності юридичної особи, найчастіше це підприємства засновані на власності саме однієї особи, тому його і відносять до одноосібних володінь.

Таблиця 4.4 – Переваги і недоліки одноосібних володінь

Переваги	Недоліки
простота заснування та ліквідації; повна самостійність, свобода і оперативність, необмеженість в укладанні договорів; максимум спонукальних мотивів діяльності; конфіденційність діяльності; одноосібне розпорядження прибутком; можливість застосування спрощеної системи оподаткування.	повна відповідальність підприємця; обмежені фінансові можливості; відсутність спеціалізованого менеджменту; невизначеність строків функціонування; законодавча неврегульованість (діяльність приватних підприємств регулюються лише загальними положеннями про юридичних осіб з Цивільного та Господарського кодексів України).

Партнерства (товариства) – це юридичні особи, засновані декількома засновниками, це можуть бути як фізичні так і юридичні особи, а також юридичні і фізичні особи разом. Особливість партнерства полягає в тому, що відповідальність за зобов'язаннями розподіляється між засновниками. Залежно від виду товариства, вона може бути обмеженою (обмежуватися внесками до статутного фонду), додатковою (відповідальність не лише вартістю частки, що належить засновнику, а й додатково своїм майном у кратному розмірі до внеску у статутний фонд) та повною (коли засновники відповідають за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, і через це одна особа може бути засновником лише одного повного товариства).

В Україні партнерства представлені господарськими товариствами. Всього їх п'ять: товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства, акціонерні товариства. Останні будуть характеризувати наступну організаційно-правову форму – корпорації.

Господарське товариство – підприємство створено двома і більше засновниками, статутний капітал якого поділений частки.

Таблиця 4.5 – Переваги і недоліки партнерства

Переваги	Недоліки
більш широкі фінансові можливості порівняно з одноосібним володінням; спеціалізація менеджменту; свобода і оперативність дій; відсутність спеціальних податків; діяльність ТОВ більш врегульована (регламентується Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України та Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».	необмежена відповідальність (у випадку повного товариства); труднощі з розподілом прибутків; несумісність інтересів партнерів; складніший процес ліквідації; обмеженість повноважень директора при укладанні договорів (директор ТОВ без згоди загальних зборів не може укласти договір вартістю більше 50% чистих активів).

Корпорації – це незалежні юридичні особи, підприємства, засновані на акціонерній власності. Власники корпорацій мають обмежену відповідальність у розмірі свого внеску до акціонерного капіталу корпорації. Весь прибуток належить її акціонерам. Прибуток поділяється на дві частини: одна розподіляється серед акціонерів у вигляді дивідендів, друга – це нерозподілений прибуток, що використовується на реінвестування. Функції власності поділені між власниками акцій і менеджерами [3]. Така організаційно-правова форма характерна для великих підприємств, які здійснюють свою діяльність не лише на національному, а й міжнародному ринку.

Корпорації в Україні представлені акціонерними товариствами, які бувають приватними закритого типу, тобто акції розповсюджуються лише серед визначеного кола осіб) і публічними (акції вільно продаються на фондовому ринку, придбати їх може будь-хто, хто володіє ресурсами).

Таблиця 4.6 – Переваги і недоліки корпорацій

Переваги	Недоліки
значні фінансові можливості (більше засновників – більша кількість залучених ресурсів); обмежена відповідальність (обмежується вартістю акцій, що належать акціонерам); переваги великих розмірів корпорації; тривалий період функціонування.	подвійне оподаткування (прибуток корпорації оподатковується двічі: один раз – як прибуток підприємства, другий – після його розподілу як дохід акціонера); розбіжності між функціями власності і контролю (бачення розвитку корпорації власників може відрізнятись від бажань її керівників); можливості для зловживань (через велику кількість посад і підпорядкувань в організаційній структурі); труднощі з ліквідацією (тривалий процес, з багатьма перевітками).

Завдання

Завдання 4.6. Скориставшись сайтом Державної служби статистики України проаналізуйте динаміку кількості підприємств різних організаційно-правових форм за останні 3 роки. Зробіть висновки, чому найбільшою популярністю користуються товариства з обмеженою відповідальністю?

Таблиця 4.7 – Кількість підприємств різних організаційно-правових форм за останні 3 роки в Україні, од

Роки	20..	20..	20..
1	2	3	4
Фізичні особи-підприємці			
Приріст по роках	-		
у % до загальної кількості			
Приватні підприємства з правом найму робочої сили			
Приріст по роках	-		
у % до загальної кількості			
Товариства з обмеженою відповідальністю			
Приріст по роках	-		
у % до загальної кількості			
Товариства з додатковою відповідальністю			

Продовження табл. 4.7

1	2	3	4
Приріст по роках	-		
у % до загальної кількості			
Повні товариства			
Приріст по роках	-		
у % до загальної кількості			
Командитні товариства			
Приріст по роках	-		
у % до загальної кількості			
Корпорації (акціонерні товариства)			
Приріст по роках	-		
у % до загальної кількості			
ВСЬОГО			

Завдання 4.7. Оберіть оптимальну, з вашої точки зору, організаційно-правову форму ведення Вашого бізнесу, ідею якого ви запропонували в завданні 1.4. Обґрунтуйте Ваш вибір.

Методичні вказівки до виконання завдань 4.6 – 4.7

Проаналізувати переваги і недоліки всіх організаційно-правових форм (одноосібних володінь, товариств, корпорацій).

Ознайомитися з сайтом Державної служби статистики України, зробити пошук необхідної інформації для виконання завдання 4.6.

4.4. Малі підприємницькі структури на ринку України

Одним із соціально-орієнтованих секторів економіки є малі підприємницькі структури. Адже в них задіяна більше половини всього економічно-активного населення країни.

Поділ підприємництва на велике, середнє, мале і мікропідприємництво відбувається за декількома критеріями, а саме, чисельністю працівників, обсягом валового доходу та вартістю активів підприємства. Відповідно до законодавства України, використовується два критерії: розмір валового доходу і чисельність персоналу.

До суб'єктів малого підприємництва належать фізичні особи-підприємці, мікробізнес і малі підприємства.

Мікропідприємництво – фізичні особи-підприємці та юридичні особи з чисельністю персоналу до 10 осіб, і валовим доходом до 700 тис. євро на рік.

До малих підприємств належать підприємства з чисельністю працюючих до 50 осіб, і валовим доходом до 4 млн. євро на рік.

Проте кількісні критерії щодо розміру валового доходу можуть переглядатися і змінюватися.

Завдання

Завдання 4.8. Обґрунтуйте соціально-економічну значимість малого бізнесу через наступні показники:

- 1) частка малого підприємництва у ВВП країни
- 2) частка суб'єктів малого підприємництва в загальній кількості суб'єктів господарювання в Україні
- 3) частка суб'єктів мікропідприємництва в загальній кількості суб'єктів малого підприємництва
- 4) кількість фізичних осіб-підприємців в Україні
- 5) частка фізичних осіб-підприємців у загальній кількості суб'єктів малого підприємництва
- 6) кількість зайнятого населення у суб'єктів малого підприємництва
- 7) частка зайнятого населення у суб'єктів малого підприємництва у загальній кількості економічно-активного населення.

Методичні вказівки до виконання завдань 4.8

На сайті Державної служби статистики України зібрати інформацію для виконання завдання 4.8, на підставі знайденої інформації зробити розрахунки. Всі вихідні дані для розрахунку брати на одну й ту ж дату.

На підставі проведеного аналізу, зробити висновки про важливість та соціально-економічну роль малого бізнесу.

Запитання та завдання

12. Які форми власності ви знаєте? В чому їх сутність?
13. Які обмеження щодо здійснення підприємницької діяльності державними підприємствами в Україні?
14. Назвіть види діяльності, які можна здійснювати лише підприємствам державної форми власності?
15. Які види підприємництва виділяють за ступенем охоплення стадій відтворювального процесу?
16. В чому полягає відмінність виробничого підприємництва порівняно з комерційним і фінансово-кредитним?

17. Яке значення має виробниче підприємництво для комерційного?
18. Що таке організаційно-правова форма підприємництва?
19. Назвіть організаційно-правові форми здійснення підприємництва?
20. Дайте визначення господарським товариствам?
21. Які види господарських товариств ви знаєте?
22. За якими критеріями виділяють суб'єктів великого, середнього і малого підприємництва?
23. Який вид господарського товариства є найвигіднішим для заснування з точки зору засновника?
24. Які ознаки мікропідприємництва ви можете назвати?
25. За поєднанням скількох критеріїв відбувається віднесення суб'єкта підприємництва до того чи іншого виду за розміром?

Тести для самоконтролю

1. Залежно від форм власності підприємництво буває:

- а) вільне і дозвільне;
- б) державне, приватне, комунальне;
- в) виробниче, комерційне, фінансово-кредитне.

2. Виробниче підприємництво – це:

- а) діяльність з виробництва продукції, виконання будівельних, ремонтних робіт, надання побутових, консультативних, інформаційних та інших послуг, створення суспільних благ, що охоплює всі стадії відтворювального процесу;
- б) діяльність, пов'язана з обміном, розподілом та споживанням товарів і послуг;
- в) посередницька діяльність, що включає в себе бартерні операції.

3. Фінансово-кредитне підприємництво – це:

- а) діяльність, пов'язана з обміном, розподілом та споживанням товарів і послуг;
- б) це діяльність, де об'єктом купівлі-продажу є специфічний товар – гроші, іноземна валюта, цінні папери;
- в) діяльність, що здійснюється традиційними методами з метою отримання прибутку.

4. Організаційно-правовими формами підприємницької діяльності є:

- а) юридичні і фізичні особи-підприємці;
- б) підприємства, установи, організації;
- в) одноосібні володіння, партнерства, корпорації;
- г) великі, середні, малі і мікропідприємства.

5. Господарське товариство – це:

- а) підприємство засноване на приватній власності фізичних осіб;
 - б) підприємство засноване на власності фізичних і юридичних осіб;
 - в) юридичні особи всіх форм власності, визначених законодавством;
 - г) підприємства, засновані одним або декількома засновниками статутний капітал якого поділений на частки.
-

6. Партнерство як організаційно-правова форма передбачає:

- а) об'єднання майна і підприємницьких зусиль з певною метою та розподіл прибутку;
 - б) розподіл відповідальності серед засновників, розподіл ризиків;
 - в) ведення діяльності однією особою і одноосібне розпорядження прибутком;
 - г) поєднання функцій власника і директора.
-

7. Одноосібне володіння передбачає :

- а) поєднання функцій власника і керівника;
 - б) розпорядження прибутком на власний розсуд;
 - в) об'єднання майна та зусиль декількох осіб.
-

8. Мале підприємництво представлене :

- а) юридичними особами всіх форм власності;
 - б) мікро та малими підприємствами, без урахування фізичних осіб-підприємців;
 - в) мікро та малими підприємствами, включаючи фізичних осіб-підприємців;
-

9. Віднесення до суб'єктів малого підприємництва відбувається за:

- а) чисельністю населення регіону;
 - б) кількістю працюючих у суб'єкта господарювання;
 - в) середньої заробітної плати в державі;
 - г) валовим доходом за звітний рік;
 - д) розміром активів підприємства.
-

10. Одноосібне розпорядження прибутком – це перевага якої організаційно-правової форми:

- а) партнерства;
- б) корпорації;
- в) одноосібного володіння.

ТЕМА 5. МОДЕЛІ ТА СПОСОБИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Метою практичного заняття є закріплення теоретичних знань щодо способів організації підприємницької діяльності та формування практичних навичок щодо побудови її бізнес-моделі

План практичного заняття

5.1. Ознайомлення з практичною реалізацією способів підприємницької діяльності

5.2. Ознайомлення з практичною реалізацією методів підприємницької діяльності

5.3. Побудова Business Model Canvas та Lean Canvas

5.1. Ознайомлення з практичною реалізацією способів підприємницької діяльності

Завдання

Завдання 5.1. На основі інформації сайтів https://socialbusiness.in.ua/?fbclid=IwAR1ct1ap4S08_rM3NbcvWnEkhzVf66NY4DYHzX_LcQlJWFkZYWn1-s5HUaKY та <https://www.gurt.org.ua/articles/29066/> ознайомитися з практичними способами створення соціального підприємництва в Україні та світі.

Завдання 5.2. За результатами перегляду відео <https://www.youtube.com/watch?v=0GJsEdJnyU&t=15s>, https://www.youtube.com/watch?v=vcTWJjH_qdU, <https://www.youtube.com/watch?v=VOCPiBX2Ab8>, <https://www.youtube.com/watch?v=ggU4KmTljz4> ознайомитися з практичними способами реалізації інноваційного підприємництва.

Завдання 5.3. На основі інформації сайту <https://travelhub.ua/coworking/> ознайомитися з умовами коворкінгу в Україні.

5.2. Ознайомлення з практичною реалізацією моделей підприємницької діяльності

Завдання

Завдання 5.4. Ознайомитися з пропозиціями та умовами франшизи <https://franchise.most.eu.com/>

5.3. Побудова канви Business Model Canvas та Lean Canvas

Після вибору способу і моделі підприємницької діяльності будується бізнес-модель Business Model Canvas, яка запропонована О. Остервальдером.

Business Model Canvas – це не остаточний бізнес-план. Її суть у тому, щоб викласти на папері перші ідеї.

Шаблон Canvas – це таблиця з 9 хитро розташованими колонками. Всі вони логічно пов'язані між собою, відповідаючи на питання кожної можна прогнозувати доцільність реалізації підприємницької ідеї. Важливою особливістю моделі є фокусування всіх аспектів діяльності на клієнті та його потребах.

Модель Остервальдера описує всі бізнес-процеси компанії в дев'яти блоках (рис. 5.1):

1. Споживчі сегменти.
2. Ціннісні пропозиції.
3. Канали збуту.
4. Відносини із клієнтами.
5. Потоки прибутків.
6. Ключові ресурси.
7. Ключові види діяльності.
8. Ключові партнери.
9. Структура витрат.

Блоки заповнюються у порядку, визначеному у заданій вище послідовності.

Модель Lean Canvas придумав Еш Маурья (Ash Maurya): він взяв за основу вже існуючу Business Model Canvas Олександра Остервальдера та адаптував її до ощадливого підходу.

Як і в бізнес-моделі Остервальдера, у Lean Canvas дев'ять блоків. Але моделі відрізняються, тому що Еш Маур'я замінив чотири з них.

Приклади бізнес-моделей Uber, Apple, IKEA:

<https://moscow.mba/journal/postroenie-biznes-modeli-kak-oformit-ideyu-v-biznes-procress>

Ключові Партнери Хто наші партнери? Хто наші постачальники? Які ключові ресурси ми від них отримуємо? Що цінного вони для нас роблять?	Ключові дії. План-графік діяльності. Для каналів збуту? Для налагодження стосунків з споживачами? Для отримання та обліку коштів? Що потрібно зробити, щоб діяв проект? Ключові ресурси Які ключові ресурси нам потрібні для реалізації проекту? Люди? Час? Гроші?	Головна ідея, цінність Що пропонуєте? Головна ідея, опис. Які проблеми споживачів вирішуємо? Що цінного в нашій пропозиції? Які послуги ми можемо запропонувати кожному з сегментів споживачів?	Взаємодія з споживачами Які у нас стосунки з клієнтом? Як вони інтегровані? Наскільки дорогі для нас? Канали Через які канали клієнти хочуть отримати нашу цінність? Через які канали вони їх отримують зараз? Які найбільш ефективні?	Сегменти споживачів Для кого ми працюємо? Який споживач для нас найважливіший?
Структура витрат Які найважливіші витрати, пов'язані з бізнес моделлю? Які ключові ресурси є найдорожчими? Які основні дії є найдорожчими?		Отримання коштів. Фандрейзинг За що наші грантодавці, спонсори, меценати готові платити? За що вони платять зараз? Як вони платять? Яка доля кожного з потоків, в загальній сумі доходу?		

Рисунок 5.1 – Канва Business Model Canvas

Завдання

Завдання 5.5. За інформацією мережі Інтернет та сайту ТОВ «АТБ-Маркет» https://www.atb.ua/page/atb_market побудувати Business Model Canvas та Lean Canvas. Яка із моделей, на вашу думку, в більшій мірі візуалізує доцільність реалізації підприємницької ідеї?

Запитання та завдання

1. Розкрийте сутність та визначте основні етапи процедури державної реєстрації ФОП.
2. Які податки будуть сплачувати ФОП, що обрали спрощену систему оподаткування?
3. Яподатки будуть сплачувати ФОП, що обрали загальну систему оподаткування?
4. Які нормативні документи регламентують процедуру реєстрації юридичних осіб?

5. Розкрийте сутність поняття «модельний статут» та основні переваги його використання суб'єктами господарювання.

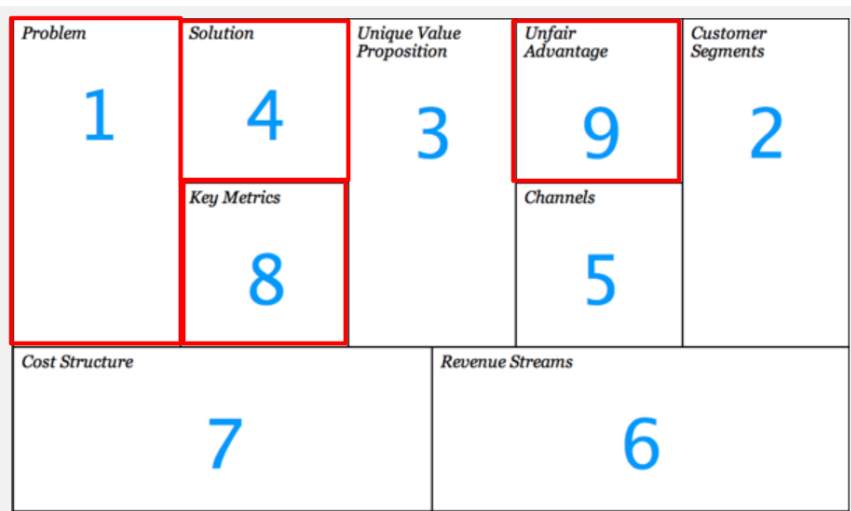

Рисунок 5.2 – Lean Canvas

Таблиця 5.1 – Структура моделей

Business Model Canvas (Бизнес-модель «Канвас») (рис . 5.1)	Lean Canvas (Бережливая модель «Канвас») (рис. 5.2)
Customer Segments (Сегменти споживачів)	Customer Segments, Early Adopters (Сегменти споживачів)
Key Partners (Ключові партнери)	Problem, Existing Alternatives (Проблема, існуючі альтернативи)
Unique Value Proposition (Унікальна цінність)	Unique Value Proposition (Унікальна цінність)
Key Activities (Ключові активності)	Solution (Рішення)
Channels (Канали)	Channels (Канали)
Revenue Streams (Потоки прибутку)	Revenue Streams (Потоки прибутку)
Cost Structure (Структура витрат)	Cost Structure (Структура витрат)
Key Resources (Ключові ресурси)	Key Metrics (Ключові метрики)
Customer Relationships (Взаємодія зі споживачами)	Unfair Advantage (Прихована перевага)

Тести для самоконтролю

1. Фізичною особою Івановим І.І. було прийнято рішення про реєстрацію ФОП та обрання спрощеної системи оподаткування (I група), чи може він обрати місцем реєстрації власну квартиру:

- а) так;
 - б) ні;
 - б) якщо вона є 100 % у його власності.
-

2. Фізичною особою Івановим І.І. було прийнято рішення про реєстрацію ФОП та обрання спрощеної системи оподаткування (III група), чи може він обрати місцем реєстрації власну квартиру:

- а) так;
 - б) ні;
 - б) якщо вона є 100 % у його власності.
-

ТЕМА 6. ПІДПРИЄМНИЦЬКА ІДЕЯ, ЇЇ ДЖЕРЕЛА, МЕТОДИ ПОШУКУ ТА ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Метою практичного заняття є формування практичних навичок пошуку джерел традиційних та інноваційних підприємницьких ідей

План практичного заняття

6.1. Методи пошуку джерел підприємницьких ідей

6.1. Методи пошуку джерел підприємницьких ідей

Завдання

Завдання 6.1. За інформацією в мережі Інтернет знайдіть успішно реалізовані підприємницькі ідеї в Україні та світі.

Завдання 6.2. Ознайомитися з інтерактивною картою розвитку підприємництва в Україні за наступними посиланнями:

<https://specials.mc.today/30yearsofbusiness-1990s>

<https://specials.mc.today/30yearsofbusiness-2000s>

<https://specials.mc.today/30yearsofbusiness-2010s>

Визначити, які, на ваш погляд, події визначили нову направленість в розвитку підприємництва, а які є еволюційним продовженням попередніх досягнень у підприємстві.

Які, на ваш погляд, досягнення кожного року еволюції підприємства є знаковими.

Завдання 6.3. В мережі інтернет ознайомитися з основною ідеєю українських стартапів Grammarly, Preplay, GitLab.

Завдання 6.4. Обрати цілі, які ви маєте намір реалізувати, навчаючись на обраній спеціальності.

Оберіть одну із цілей. Сформулюйте декілька груп мотивів реалізації обраної цілі: комерційні мотиви, соціальні мотиви, особистісні мотиви.

Сформулюйте 2-3 ідеї для досягнення даної цілі. (альтернативні ідеї дозволять вам здійснити вибір).

Ідеї можна взяти з банку ідей. <https://bizznes.top/category/biznes-idei/>.

Завдання 6.5. Використати метод мозкового штурму та колективного блокнота для обговорення ідеї та узагальнити отримані пропозиції..

На основі отриманих пропозицій удосконалити ідею. Надати їй ознак унікальності.

Завдання 6.6. Описати особисті кроки для досягнення ідеї.

Завдання 6.7. Дослідити перешкоди для реалізації ідеї.
Оцінити переваги реалізації ідеї.

Завдання 6.8. Обрати географічний район, де ви будете досліджувати інфраструктуру підприємництва. Сформувати вибірку мінімум із 8 житлових будинків.

Дослідити розвиток підприємництва в обраному районі і перелік наявних виробництв та послуг. Результати дослідження оформити за прикладом таблиці 6.1.

Таблиця 6.1 – Результати дослідження стану розвитку підприємництва в районі вулиць Кіото 2-10

	Адреса будинку								
	Кіото 2	Кіото 3	Кіото 4	Кіото 5	Кіото 6	Кіото 7	Кіото 8	Кіото 9	Кіото 10
Продуктові магазини			Продмаг						Універсам
Перукарні				Лола				Людмила	
Сервісні центри									
.....									

Виявити, які товарні групи та послуги (які формують потребу у мешканців), відсутні в даному районі. Завдяки реалізації яких підприємницьких ідей можна

Обрати конкретний товар або послугу.

Оцінити пропозицію обраного товару (послуги) в існуючих у даному районі торговців.

Обрати критерії оцінювання роздрібного торговця та критерії оцінювання товару.

Здійснити оцінювання конкурентоспроможності роздрібних торговців за обраними критеріями.

За методикою 1111-5555 здійснити оцінювання конкурентоспроможності обраного товару у кожного торговця. Експертами обрати членів своєї сім'ї або співмешканців.

На основі результатів оцінювання пропозиції товарів, конкурентного профілю торговців та конкурентоспроможності обраного товару, виявити підприємницьку ідею, запропонувати можливі шляхи розвитку підприємницької діяльності у вашому районі.

Запитання та завдання

3. Як класифікуються підприємницькі ідеї?
4. Які джерела пошуку інноваційних підприємницьких ідей Ви знаєте?
5. Як формуються традиційні підприємницькі ідеї?
6. Які методи пошуку ідей використовуються в інноваційному та традиційному підприємництві?
7. Розкрийте суть узагальнених етапів реалізації підприємницької ідеї?

ТЕМА 7. ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Метою практичного заняття є закріплення теоретичних знань та формування практичних умінь студентів щодо планування етапів реалізації підприємницької діяльності

План практичного заняття

- 7.1. Планування витрат на реалізацію підприємницької ідеї
- 7.2. Планування ціни реалізації товарів (послуг, робіт)
- 7.3. Планування доходів та прибутку підприємця
- 7.4. Розрахунок точки беззбитковості підприємницької діяльності

7.1. Планування витрат на реалізацію підприємницької діяльності

Витрати підприємця – це вартість всіх видів матеріальних, нематеріальних, трудових, інформаційних ресурсів необхідних для провадження підприємницької діяльності.

Витрати виникають у підприємця на всіх етапах життєвого циклу його діяльності: від етапу створення до ліквідації.

В залежності від призначення, витрати поділяються на

- капітальні – це інвестиції в придбання технічних засобів виробництва, будівництва). З даних витрат розпочинається підприємницька діяльність;
- операційні – це щоденні витрати для забезпечення поточної діяльності (придбання сировини, матеріалів, оплата транспортних послуг, енерго-, водопостачання, оплата праці персоналу тощо);
- адміністративні – це витрати на управління підприємством (оплата праці апарату управління підприємством (директора, інженерів тощо), витрати на утримання адміністративного корпусу, витрати на забезпечення умов діяльності адміністрації тощо)
- витрати на збут – це витрати на організацію просування виробленої продукції (послуги) до споживача (складські, транспортні, рекламні витрати, оплата праці осіб, зайнятих збутом тощо);
- інші операційні витрати – це комісійна винагорода банку, курсові різниці, витрати, пов'язані з продажем майна підприємства тощо.

Завдання

Завдання 7.1. Іванов І.І. прийняв рішення реалізувати свою підприємницьку ідею виробництва відео камери розпізнавання обличчя відвідувачів закладів з постійним складом його працівників. Для цього власник вирішив зареєструватися як підприємець, який буде сплачувати податки у відповідності до спрощеної системи оподаткування.

Для реалізації даної ідеї йому необхідно орендувати виробничі площі, обладнання, найняти робочу силу, придбати інструменти, обчислювальну техніку, транспортні засоби, комплектуючі та матеріали для виробництва камер, бухгалтерську програму BAS та інше.

Витрати на оренду виробничих площ – 4 000 грн / місяць, (починаючи з січня).

Витрати на оренду обладнання – 3 000 грн/місяць.

Оплата праці 2 інженерів – 25 000 грн/одного інженера.

Оплата праці начальника виробництва – 30 000 грн.

Оплата праці бухгалтера – 20 000 грн.

Вартість придбання інструментів – 2 000 грн.

Вартість придбання обчислювальної техніки – 20 000 грн.

Вартість комплектуючих та матеріалів для виробництва 100 камер за рік - 40 000 грн/рік (закупівля здійснюється у березні).

Вартість бухгалтерської програми BAS – 2 400 грн.

Обсяги необхідної електроенергії - 800 кВт в місяць, тариф -1,44 грн/кВт.

Обсяги постачання води - 20 м³ в місяць.

План виробництва – 100 камер на рік.

Завдання: 1. В якій організаційно правовій формі власник може здійснювати свою діяльність.

2. Які витрати пов'язані з реєстрацією виникають у власника?

3. Розрахувати витрати на виробництво відеокамер?

4. Які витрати можуть бути пов'язані з реалізацією підприємницької ідеї?

Методичні рекомендації до виконання

Всі розрахунки здійснюються в одному часовому періоді (у нашому випадку рік) та в одних одиницях виміру;

7.2. Планування ціни реалізації товарів (послуг, робіт)

Ціна - виражений у грошовій формі еквівалент вартості одиниці товару.

Витрати визначають нижню межу ціни, платоспроможний попит - верхню межу. Ціна на товар формується під впливом сукупності факторів: витрат на виробництво, попиту, конкуренції, типу ринку тощо (таблиця 7.1).

Таблиця 7.1 - Залежність ціноутворення від типу ринку

Тип ринку	Характеристика ринку	Порядок ціноутворення
Ринок вільної конкуренції	Наявність великої кількості фірм, кожній з яких належить невелика частка ринку; однорідність і взаємозамінність конкуруючих продуктів.	Ціни складаються під впливом попиту і пропозиції. Фірми орієнтуються на рівень цін, що склався.
Ринок монополістичної конкуренції	Велика кількість фірм, що пропонують продукти за цінами, що коливаються у великому діапазоні. Продукти різняться не тільки за якісними характеристиками, але й перевагами споживачів. Гостра конкурентна боротьба між фірмами.	Ціна формується з урахуванням структури попиту, цін конкурентів і власних витрат
Ринок олігополістичної конкуренції	Невелика кількість великих фірм. Складність проникнення на ринок.	Ціна встановлюється з урахуванням ціни лідера на ринку або узгоджується з конкурентами.
Ринок чистої монополії	Один продавець	Ціна встановлюється фірмою самостійно (можливе урахування попиту).

На практиці підприємствами можуть бути застосовані такі методи ціноутворення:

1. Витратний метод. Ціна розраховується, виходячи із суми постійних і змінних витрат на одиницю продукції й запланованого прибутку з урахуванням нижнього порогу ціни.

Метод ціноутворення на основі витрат:

1. “Середні витрати + прибуток”.

$$Ц = C + П$$

де Ц – ціна одиниці товару, грн; С – собівартість одиниці товару, грн; П – величина прибутку, яку бажає отримати підприємство від реалізації одиниці товару, грн.

2. Метод на основі цільової норми прибутку. Ціна встановлюється таким чином, щоб можна було досягти бажаної норми прибутку на вкладений капітал.

$$Ц = ЗВ + \frac{ПВ + П_{\Sigma}}{К},$$

де ЗВ – змінні витрати на одиницю продукції, грн/шт; ПВ – постійні витрати за певний період часу, грн; П – загальна сума прибутку, яку можна отримати від продажу продукції за той самий період, грн; К – обсяг продажу продукції, шт.

3. Метод встановлення ціни на основі відчутної цінності товару (ціноутворення з орієнтацією на попит) обумовлений специфічними підходами до роботи на ринку. Розрахунок робиться на певну категорію покупців, які погоджуються платити гроші не тільки за вартість товару, а й за комплекс інших послуг: доплати, пов'язані з доставкою, обслуговування тощо.

4. Вибір ціни на основі рівня поточних цін орієнтує діяльність фірм щодо ціноутворення передусім не на власні витрати, а на ситуацію на ринку, на цінову політику фірм-конкурентів.

Завдання

Завдання 7.2. За даними задачі 7.1. розрахувати можливу ціну реалізації 1 відеорекамери при умові, що:

- 1) Іванов І.І. веде діяльність на монопольному ринку. Бажана норма рентабельності для його діяльності – 25%.
- 2) Іванов І.І. веде діяльність на конкурентному ринку. Середня ціна реалізації відеорекамер на ринку – 22 000 грн.
- 3) Іванов І.І. бажає отримувати від продажу кожної відеорекамери 2500 грн прибутку.

7.3. Планування доходів підприємця та прибутку підприємця

Доходом підприємця є вся сума грошей, яка отримана від продажу товарів (робіт, послуг) за готівку чи безготівково (на рахунок).

Прибуток – це різниця між доходами та витратами підприємця. Це та частина доходу, яка залишається після вирахування всіх витрат.

Доход розраховується як добуток ціни реалізації та кількості реалізованої продукції.

Змінні витрати - це витрати, обсяг яких змінюється в залежності від кількості виробленої продукції (сировина, матеріали, комплектуючі, електроенергія, паливо, оплата праці).

Під постійними витратами розуміють такі витрати, сума яких в даний період часу не залежить безпосередньо від обсягу і структури виробництва і

реалізації (амортизація, орендна плата, заробітна плата управлінського персоналу та інші витрати).

Завдання

Завдання 7.3. За даними задачі 7.1. та 7.2 розрахувати дохід та прибуток підприємця для різних типів ринків.

7.4. Розрахунок точки беззбитковості підприємницької діяльності

Точка беззбитковості – це обсяг виробництва продукції, при досягненні якого підприємство покриває всі витрати на виробництво, однак не матиме прибутку.

При зростанні обсягу виробництва понад беззбитковий обсяг частка постійних витрат у сумі повних витрат зменшується, з'являється ефект масштабу, величина якого є прибутком виробника.

Розрахунок точки беззбитковості

А) в натуральному вираженні:

$$ТБ = З_{\text{пос}} / (Ц - З_{\text{зм}}),$$

де,

ТБН — точка беззбитковості в натуральному вираженні;

З_{пос} — загальна сума постійних витрат;

Ц — ціна за одиницю продукції;

З_{зм} — середні змінні витрати на одиницю продукції.

б) в грошовому вираженні:

$$ТБ = (В \times З_{\text{пост}}) / (В - З_{\text{зм}}),$$

де,

ТБ — точка беззбитковості в грошовому вираженні;

В — виручка від продажів (дохід);

З_{пост} — постійні витрати;

З_{зм} — змінні витрати.

Запитання та завдання

1. Розкрийте сутність та визначте основні складові витрат підприємця.
2. Яка відмінність між змінними та постійними витратами підприємця?
3. Які складові доходу підприємця?
4. Яка відмінність між доходом і прибутком підприємця?
5. Яке значення точки беззбитковості в плануванні діяльності підприємця?

Тести для самоконтролю

1. *Витрати, які змінюються пропорційно зміні обсягів виробництва продукції, називаються:*

- а) поточними;
- б) прямими;
- в) змінними;

2. *Витрати, які не залежать від обсягів виробництва продукції, називаються:*

- а) непрямыми;
- б) постійними;
- в) релевантними.

3. *Сума коштів, яка залишається в розпорядженні підприємця, після виплати всіх податків та покриття всіх витрат, називається:*

- а) чистим доходом;
- б) чистим прибутком;
- в) чистими витратами.
- г) всі відповіді вірні.

4. *Підприємець отримує прибуток у випадку, коли:*

- а) фактичний обсяг виробництва більший беззбиткового;
 - б) фактичний обсяг виробництва менший беззбиткового;
 - в) фактичний обсяг виробництва дорівнює беззбитковому.
-

ТЕМА 8. ПРОЦЕСИ СТВОРЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Метою практичного заняття є закріплення теоретичних знань та формування практичних умінь студентів щодо організації процесу створення та ліквідації суб'єктів підприємницької діяльності

План практичного заняття

- 8.1. Організація процесу створення суб'єктів підприємницької діяльності. Реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності
- 8.2. Оформлення та реєстрація засновницьких документів. Формування статутного капіталу
- 8.3. Організація процесу припинення підприємницької діяльності

8.1. Організація процесу створення суб'єктів підприємницької діяльності. Реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності.

Щодо процедури створення суб'єкта підприємницької діяльності, то вона включає три основних етапи: прийняття рішення про заснування підприємства та обрання видів діяльності згідно Класифікатора видів економічної діяльності (далі КВЕД); проходження процесу державної реєстрації; після реєстраційні процедури (суб'єкт господарювання має отримати ряд документів, що підтверджують його право на ведення господарської діяльності у відповідності до обраних видів діяльності за Класифікатором видів економічної діяльності; відкриття рахунку в банківській установі).

Спеціальним нормативно-правовим актом, який регулює відносини в сфері державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності, є *Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»*. Окрім цього, деякі положення щодо особливостей порядку реєстрації та вимог до засновницьких документів підприємств різних організаційно-правових форм містяться у таких нормативно-правових актах, як *Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»*, *Закон України «Про акціонерні товариства»* тощо.

Завдання

Завдання 8.1. Через додаток «Приват 24» оформити особистий електронний підпис користуючись наступним алгоритмом:

- 1) пройти авторизацію в додатку «Приват 24» або на сайті банку;
- 2) вибрати вкладку «Усі послуги»;
- 3) знайти поле: електронний цифровий підпис;
- 4) у відповідних вікнах ввести свої персональні дані: ПІБ, населений пункт, область, адреса електронної пошти, після чого підтвердити правильність введених даних кнопкою «Дані вірні»;
- 5) придумати пароль доступу до файлу з електронним цифровим підписом, ввести його в відповідне поле і продублювати;
- 6) на заключному етапі генерування електронного підпису прийде SMS-повідомлення з кодом підтвердження, який необхідно буде ввести у відповідне поле, а також встановити «галочку» пункту «Я знайомий і згоден з умовами і правилами надання банківських послуг і підтверджую правильність відправлених мною даних»;
- 7) знайти в папці «Завантаження» файл з електронним цифровим підписом.

Завдання 8.2. Шевченко І.І. планує організувати власний бізнес з продажу та ремонту побутової техніки. Для цього йому необхідно пройти процедуру державної реєстрації фізичної особи-підприємця та зареєструватися в органах фіскальної служби. Шевченко І.І. обрав спрощену систему оподаткування.

Завдання: 1) Користуючись класифікатором видів економічної діяльності визначити коди видів діяльності, що відповідають бажаному напрямку організації бізнесу Шевченко І.І..

2) Надати покрокову інструкцію для реєстрації ФОП Шевченко І.І. через сайт «Дія».

3) Користуючись положеннями Податкового кодексу України (ПКУ) обрати групу платників єдиного податку, на якій має право здійснювати обраний вид діяльності Шевченко І.І., та визначити ставку єдиного податку.

4) Чи може ФОП Шевченко І.І. починати господарську діяльність одразу після реєстрації онлайн?

5) Чи може провести державну реєстрацію ФОП дружина Шевченко І.І. від його імені?

Завдання 8.3. Квітка Олена Володимирівна планує організувати власний бізнес з надання косметологічних послуг. Для цього їй необхідно пройти процедуру державної реєстрації фізичної особи-підприємця та зареєструватися в органах фіскальної служби. Квітка О.В. обрала загальну систему оподаткування.

Завдання: 1) Користуючись класифікатором видів економічної діяльності визначити коди видів діяльності, що відповідають бажаному напрямку організації бізнесу Квітки О.В.

2) Надати покрокову інструкцію для реєстрації ФОП Квітка О.В. через сайт «Дія».

3) Користуючись положеннями Податкового кодексу України (ПКУ) визначити, які саме податки буде сплачувати ФОП Квітка О.В. на загальній системі оподаткування, за якими ставками та що буде базою оподаткування в даному випадку.

4) Чи може ФОП Квітка О.В. починати господарську діяльність одразу після реєстрації онлайн?

5) Чи є обов'язковою реєстрація книги обліку доходів і витрат для ФОП Квітка О.В.?

Методичні вказівки до виконання

1) КВЕД – це класифікатор видів економічної діяльності, який можна подивитися на сайті Держкомстату. Коди структуровано за галузями економіки. За посиланням https://ukrstat.gov.ua/klasf/nac_kls/op_dk009_20_2016.htm можна знайти повну версію класифікатора видів економічної діяльності у відповідності до якої обрати необхідний код.

2) Для заповнення зави на реєстрацію ФОП необхідно перейти на сайт <https://diia.gov.ua>. Використовуючи електронний підпис необхідно авторизувати і заповнити заяву. Важливо пам'ятати, що при внесенні даних буде відображатися обрана підприємцем система оподаткування.

3) Інформацію, щодо груп оподаткування єдиним податком можна знайти в ПКУ, Розділі XIV «Спеціальні податкові режими», Глава 1 «Спрощена система оподаткування обліку та звітності».

4) Інформацію, щодо сплати податків з доходу фізичних осіб можна знайти в ПКУ, Розділ IV «Податок на доходи фізичних осіб».

Завдання 8.4. Петренко Олександр Іванович хоче здійснити реєстрації юридичної особи, а саме товариства з обмеженою відповідальністю (далі ТОВ) через сайт «Дія» зі створенням модельного статуту. Підприємець планує займатися виробництвом меблів, ним обрана спрощена система оподаткування. Підприємець не планує окремо реєструватися платником ПДВ. Планується виготовлення печатки ТОВ та відкриття банківського рахунку.

Завдання: 1) Користуючись класифікатором видів економічної діяльності визначити коди видів діяльності, що відповідають бажаному напрямку діяльності Петренка О.І.

2) Обрати ти назву підприємства.

3) Надати покрокову інструкцію для реєстрації ТОВ через сайт «Дія».

4) Користуючись положеннями Податкового кодексу України (ПКУ) обрати групу платника єдиного податку, на якій Петренко О.І. має право здійснювати обрану діяльність, визначити ставку єдиного податку.

5) Чи може Петренко О.І. починати господарську діяльність одразу після реєстрації онлайн?

6) Які переваги та недоліки використання модельного статуту для ФОП Петренко О.І.

7) Які дані мають бути вказані на печатці ТОВ? Яка ринкова вартість виготовлення печатки на сьогоднішній день?

8) Які документи необхідно подати до банківської установи для відкриття поточного рахунку?

Методичні вказівки до виконання

1) Для заповнення заяви на реєстрацію ТОВ необхідно перейти на сайт <https://diia.gov.ua>. Використовуючи електронний підпис необхідно авторизувати і заповнити заяву. Після цього система автоматично сформує та надішле на реєстрацію: вашу заяву, статут, протокол зборів засновників або рішення одноособового засновника та документ про структуру власності.

2) Інформацію щодо груп оподаткування єдиним податком можна знайти в ПКУ, Розділі XIV «Спеціальні податкові режими», Глава 1 «Спрощена система оподаткування, обліку та звітності».

3) Необхідно визначити в якій банківській установі ТОВ, засноване Петренком О.І., буде відкривати поточний рахунок. На сайті відповідного банку знайти перелік документів, необхідних для його відкриття.

8.2. Оформлення та реєстрація засновницьких документів. Процес формування статутного капіталу.

Створення юридичної особи передбачає розробку її учасниками установчих документів, які мають бути викладені письмово та підписані всіма учасниками (засновниками). Таким установчим документом товариства є затверджений учасниками статут (для акціонерних товариств, товариств з обмеженою і товариств з додатковою відповідальністю), або засновницький договір (для повних і командитних товариств).

Установчі документи повинні містити відомості про вид товариства, предмет і цілі його діяльності, склад засновників та учасників, найменування, розмір та порядок утворення статутного (складеного) капіталу, порядок розподілу прибутків та збитків, склад та компетенцію органів товариства та порядок прийняття ними рішень, включаючи перелік питань, для вирішення яких необхідна кваліфікована більшість голосів, порядок підписання

установчих документів, порядок внесення змін до установчих документів та порядок ліквідації і реорганізації товариства.

Особливості формування статутного капіталу суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм прописані в Законах України: *«Про господарські товариства»*, *«Про акціонерні товариства»*, *«Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»* тощо.

Завдання та задачі

Завдання 8.5. Група засновників, серед яких фізичні особи (Шевченко І.І. і Петренко П.П.) та юридична особа ТОВ «Альфа», планують створення товариства з обмеженою відповідальністю «Бета», що буде надавати послуги в сфері будівельно-монтажних робіт. ТОВ планується зареєструвати на загальній системі оподаткування.

Завдання: Сформувати статут ТОВ «Бета» у двох варіантах: а) з використанням модельного статуту; б) розробити власний статут.

Задача 8.1. Трьома фізичними особами Шевченком І.І., Петренком В.М. та Сидорчуком О.П. було прийнято рішення про створення ТОВ. Формування статутного капіталу ТОВ здійснюється на наступних умовах: 1) частка окремих учасників в статутному капіталі становить: Шевченко І.І. – 50%, Петренко В.М. – 20% та Сидорчук О.П. – 30%;
2) на момент реєстрації ТОВ учасники внесли: Шевченко І.І. – 50 тис. грн, що становить 50% його частки в статутному капіталі, Петренко В.М. – 20 тис. грн та Сидорчук О.П. – 30 тис. грн., що становить 100% їх часток в статутному капіталі. Також, засновниками було прийнято рішення про формування резервного капіталу у розмірі 10% від статутного капіталу.

Завдання: 1) Розрахувати загальний розмір статутного капіталу.

2) Розрахувати розмір неоплаченого капіталу.

3) Розрахувати розмір резервного капіталу.

4) На основі чинного законодавства визначити протягом якого періоду Шевченко І.І. має внести до статутного капіталу всю суму свого внеску, зафіксованого статутом.

Методичні рекомендації до виконання

1) Загальний розмір статутного капіталу можна розрахувати, виходячи з інформації про частки кожного засновника в статутному капіталі та розмір їх внесків в грошовій формі, що визначалося при заснуванні підприємства.

2) Неоплачений капітал = статутний капітал – частка внеску Іванова І.І., яка ще не внесена.

3) Резервний капітал = статутний капітал * 0,1

4) Інформація щодо терміну внесення 100% розміру вкладу, зазначеного в статуті, надається в ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», який можна знайти на сайті <https://zakon.rada.gov.ua>.

Задача 8.2. Трьома фізичними особами Шевченком І.І., Петренком В.М. та Сидорчуком О.П. та двома юридичними особами ТОВ «Злагода» та ТОВ «Зразок», було прийнято рішення про створення акціонерного товариства (далі АТ). Засновники викупили 80 тис. простих акцій номінальною вартістю 20 грн за акцію та 10 тис. привілейованих акцій номінальною вартістю 22 грн за акцію. В оплату акцій передано устаткування вартістю 200 тис. грн., решта суми оплачена грошовими коштами.

Завдання: 1) Визначити чи відповідає розмір статутного капіталу на дату реєстрації вимогам чинного законодавства.

2) Розрахувати розмір резервного капіталу, що має сформувати акціонерне товариство в обов'язковому порядку у відповідності до Закону України «Про акціонерні товариства».

Методичні рекомендації до виконання

1) *Мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства становить 1250 мінімальних заробітних плат, виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, що діє на момент створення (реєстрації) акціонерного товариства. При розв'язанні задачі використовувати поточний розмір мінімальної заробітної плати.*

2) Інформація щодо обов'язкового розміру резервного капіталу для акціонерних товариств надається в ЗУ «Про акціонерні товариства», який можна знайти на сайті <https://zakon.rada.gov.ua>.

8.3. Організація процесу припинення підприємницької діяльності.

Припинення юридичної особи може відбуватися у результаті реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації. У разі реорганізації юридичних осіб майно, права та обов'язки переходять до правонаступників.

Що стосується ліквідації, то вона відбувається у наступних випадках:

❖ за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, в тому числі у зв'язку із закінченням строку, на який було створено юридичну особу, досягненням мети, для якої її створено, а також в інших випадках, передбачених установчими документами;

❖ за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, за позовом учасника юридичної особи або відповідного органу державної влади;

❖ за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи в інших випадках, встановлених законом, - за позовом відповідного органу державної влади.

Процедура ліквідації юридичної особи може бути пов'язана з визнанням її банкрутом.

Завдання та задача

Завдання 8.6. ФОП Герасименко С.П. прийняв рішення про припинення господарської діяльності. В процесі своєї господарської діяльності ФОП займався реалізацією алкогольних і тютюнових виробів та мало розрахунковий рахунок в банку.

Завдання: Надати покрокову інструкцію ФОП Герасименко С.П. щодо закриття ФОП: а) в режимі онлайн через сайт «Дія»;

б) в режимі офлайн.

Методичні рекомендації до виконання

У разі закриття ФОП в режимі онлайн, суб'єкт господарювання повинен знятися з обліку у Центрі обслуговування платників податків за місцем реєстрації.

Важливо! Закриттю ФОП передуює сплата податків та подання податкової звітності. Якщо суб'єкт господарювання працював за спрощеною системою оподаткування, необхідно сплатити єдиний податок за місяць, у якому припинив роботу ФОП, або за квартал, для платників на 3-й групі єдиного податку. Після сплати треба подати декларацію платника єдиного податку за квартал, у якому було закрито ФОП (наприклад, якщо ФОП припинив свою діяльність в травні, слід подати декларацію за 2-й квартал). Якщо ФОП працював за загальною системою оподаткування, необхідно подати ліквідаційну звітність про майновий стан і доходи протягом 30-ти днів після закриття ФОПу. Ця звітність подається за період з початку року до дня, коли ФОП припинив діяльності. Протягом 10-ти днів після подання звітності необхідно сплатити податок на доходи фізичних осіб та військовий збір.

Незалежно від системи оподаткування обов'язковою є сплата Єдиного соціального внеску за місяць, у якому закриття ФОП і протягом 30-ти днів подається ліквідаційна звітність з ЄСВ за період з початку року до дня закриття ФОПу. Якщо суб'єкт господарювання має ліцензію (наприклад, на продаж алкоголю або сигарет) – її слід анулювати. Також слід закрити підприємницький банківський рахунок.

Завдання 8.7. Господарським судом у порядку, передбаченому Кодексом України з процесу банкрутства введена ліквідаційна процедура у справі про визнання банкрутом ТОВ «Світ». Після продажу майна банкрута, ліквідатором задоволено вимоги податкових органів у відношенні ПДВ на суму 7 млн. грн і штрафні санкції на суму 2 млн. грн. в третю чергу, а також вимоги банку на суму 1 млн. грн, забезпечені заставою в четверту чергу.

Завдання: Визначити чи правомірні дії ліквідатора в ліквідаційній процедурі? В якому порядку мають задовольнятися вимоги кредиторів?

Задача 8.3. Учасниками ТОВ «Альфа», статутний капітал якого становить 800 000 грн, прийнято рішення про припинення його діяльності, шляхом поділу на три окремі товариства. Учасниками ТОВ «Альфа» є дві фізичні особи: Бойко К.М. належить 70%, Степаненко А.С. 30%.

П правонаступниками ТОВ «Альфа» на три новостворених ТОВ: ТОВ «Бета», ТОВ «Гама» та ТОВ «Сігма» з передачею їм 30 % (ТОВ «Бета»), 30 % (ТОВ «Гама») та 40% (ТОВ «Сігма») від усього майна, активів та обов'язків ТОВ «Альфа» відповідно.

Завдання: Визначити в якому відсотковому співвідношенні буде розподілено статутний капітал між учасниками в кожному новоствореному товаристві, а також визначити розмір частки кожного учасника ТОВ «Бета», ТОВ «Гама», ТОВ «Сігма».

Методичні рекомендації до виконання

Конвертація часток учасників ТОВ «Альфа» у частки статутного капіталу створених ТОВ – правонаступників буде здійснюватися наступним чином:

1) визначити розмір статутного капіталу кожного з новостворених підприємств якщо за умовою 30 % передається ТОВ «Бета», 30 % - ТОВ «Гама» та 40% - ТОВ «Сігма»;

2) оскільки, Бойко К.М. належало 70%, а Степаненко А.С. 30% статутного капіталу ТОВ «Альфа», то в новостворених ТОВ «Бета», ТОВ «Гама», ТОВ «Сігма» статутний капітал між ними буде розподілено в тих самих пропорціях.

Задача 8.4. Товариство з обмеженою відповідальністю «Світанок» займається виробництвом будівельної продукції, яку потім реалізує у власному магазині, а також постачає до інших мереж магазинів роздрібної торгівлі. Учасниками ТОВ є фізичні особи:

Шевченко І.І. - володіє часткою в 30 %;

Петренко М.С. – володіє часткою в 25%

Сидорчук С.С. – володіє часткою в 20 %;

Коломієць П.В. - володіє часткою в 15 %;

Ружак М.А. – володіє часткою в 10 %.

При заснуванні підприємства внески учасників Шевченка І.І., Коломійця П.В. і Ружака М.А. в основному були спрямовані на організацію виробничого цеху, а учасники Петренко М.С. і Сидорчук С.С. займалися і вкладали кошти в організацію магазину.

Через 3 роки після заснування фірми учасники ТОВ прийняли рішення про реорганізацію юридичної особи шляхом її поділу на два товариства з обмеженою відповідальністю: «Будівельник» та «Ремонтник».

Засновниками ТОВ «Будівельник» вирішили стати учасники Шевченко І.І., Коломієць П.В. і Ружак М.А. (загальна частка 55 %); ТОВ «Ремонтник» — учасники Петренко М.С. і Сидорчук С.С. (загальна частка 45 %). Першому передається виробничий цех з усією інфраструктурою, другому — магазин. Баланс ТОВ «Світанок» перед реорганізацією має такий вигляд, тис. грн:

Актив		Пасив	
1 Необоротні активи	20000	1 Статутний капітал	10000
2 Оборотної активи	10000	2 Додатковий капітал	7000
		3 Резервний капітал	3000
		4 Нерозподілений прибуток	6000
		5 Зобов'язання	4000
Баланс	30000	Баланс	30000

Оціночна ринкова вартість підприємства становить 20 000 тис. грн, у т. ч. вартість цеху - 12000 тис. грн, вартість магазину - 8000 тис. грн.

Завдання: Скласти роздільний баланс підприємства. Виходячи з пропорцій наведених в умові задачі, визначити частки учасників Шевченка І.І., Коломійця П.В. і Ружака М.А. у статутному капіталі ТОВ «Будівельник»; частки учасників Петренко М.С. і Сидорчук С.С. у статутному капіталі ТОВ «Ремонтник».

Методичні рекомендації до виконання

Виходячи з часток власності обох груп учасників, поділ підприємства потрібно здійснювати у співвідношенні 55 % (на користь ТОВ «Будівельник») і 45 % (на користь ТОВ «Ремонтник»). Оскільки ринкова вартість виробничого цеху реорганізованого підприємства становить 60 % усієї вартості підприємства, на користь засновників ТОВ «Ремонтник» було вирішено

здійснити компенсаційні виплати в розмірі 5 % вартості підприємства. Тобто необхідно знайти 5% від оціночної ринкової вартості підприємства, що зазначена в умові задачі. Джерелом виплати є нерозподілений прибуток. Враховуючи співвідношення розподілу, а також те, що залишки резервного капіталу, додаткового капіталу та нерозподіленого прибутку для новостворених підприємств потрібно відносити на додатковий капітал, скласти роздільний баланс ТОВ «Світанок» (тис. грн):

	ТОВ «Світанок»	ТОВ «Будівельник»	ТОВ «Ремонтник»
АКТИВ			
1 Необоротні активи	20000		
2 Оборотні активи	10000		
Баланс	30000		
ПАСИВ			
1 Статутний капітал	10000		
2 Додатковий капітал	7000		
3 Резервний капітал	3000		
4 Нерозподілений прибуток	6000		
5 Зобов'язання	4000		
Баланс	30000		

Запитання та завдання

1. Розкрийте сутність та визначте основні етапи процедури державної реєстрації ФОП.
2. Які податки будуть сплачувати ФОП, що обрали спрощену систему оподаткування?
3. Які податки будуть сплачувати ФОП, що обрали загальну систему оподаткування?
4. Які нормативні документи регламентують процедуру реєстрації юридичних осіб?
5. Розкрийте сутність поняття «модельний статут» та основні переваги його використання суб'єктами господарювання.
6. Назвіть основну інформацію, що має бути відображена в статуті компанії в обов'язковому порядку?
7. Які відомості мають міститися в статуті акціонерного товариства?

8. Опишіть порядок формування акціонерного товариства.
9. Розкрийте сутність процедури закриття ФОП.
10. Охарактеризуйте етапи провадження процедури банкрутства підприємства.
11. В якому випадку можливе застосування процедури санації підприємства? Коротко опишіть етапи процесу санації підприємства.
12. Яка черговість задоволення вимог кредиторів в процесі ліквідації підприємства?

Тести для самоконтролю

1. Фізичною особою Івановим І.І. було прийнято рішення про реєстрацію ФОП та обрання спрощеної системи оподаткування (І група), чи може він обрати місцем реєстрації власну квартиру:

- а) так;
- б) ні;
- б) якщо вона є 100 % у його власності.

2. Фізичною особою Івановим І.І. було прийнято рішення про реєстрацію ФОП та обрання спрощеної системи оподаткування (ІІІ група), чи може він обрати місцем реєстрації власну квартиру:

- а) так;
- б) ні;
- б) якщо вона є 100 % у його власності.

3. При реєстрації ТОВ місцем реєстрації може бути:

- а) квартира, що знаходиться у власності засновника;
- б) орендований офіс;
- в) власне нежитлове приміщення;
- г) всі відповіді вірні.

4. Сидоров П.П. є орендарем нежитлового приміщення та має відповідно оформлений договір оренди. Чи може він зареєструвати ТОВ за адресою даного орендованого приміщення?

- а) так;
- б) ні;
- в) якщо договір оренди укладено більше ніж на 10 років.

5. Сидоров П.П. є орендарем нежитлового приміщення та має відповідно оформлений договір оренди. Чи може він зареєструвати ФОП, що використовує спрощену систему оподаткування (ІІ група) за адресою даного орендованого приміщення?

- а) так;
- б) ні;
- в) якщо договір оренди укладено більше ніж на 10 років.

6. Реєстрацію ФОП можна здійснити наступним чином:

- а) через державного реєстратора;
 - б) через сайт «Дія»;
 - в) через додаток «Приват 24»;
-

г) всі відповіді вірні.

7. Чи обов'язковим є для ТОВ виготовлення печатки:

- а) так;
 - б) ні;
 - б) обов'язково за окремими видами діяльності.
-

8. Реєстрація в органах фіскальної служби відбувається автоматично після проведення процедури державної реєстрації суб'єкта господарювання:

- а) так;
 - б) ні;
 - б) автоматично за окремими видами діяльності.
-

9. В результаті якої форми реорганізації одна юридична особа припиняється, а на її базі утворюються декілька нових, до яких і переходять права та зобов'язання реорганізованої юридичної особи відповідно до розподільного акту в обумовлених частинах:

- а) ліквідація;
- б) перетворення
- в) санація;
- г) злиття;
- д) приєднання;

е) поділ.

10. В результаті якої форми реорганізації одна юридична особа припиняється, а на її базі утворюються декілька нових, до яких і переходять права та зобов'язання реорганізованої юридичної особи відповідно до розподільного акту в обумовлених частинах:

- а) ліквідація;
 - б) перетворення
 - в) санація;
 - г) злиття;
 - д) приєднання;
 - е) поділ.
-

ТЕМА 9. ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Метою практичного заняття є закріплення теоретичних знань та формування практичних умінь студентів щодо управління підприємницькою діяльністю на різних етапах розвитку підприємства

План практичного заняття

- 9.1. Організація ефективного управління підприємством на різних стадіях його життєвого циклу
- 9.2. Планування на підприємстві як одна з головних функцій управління
- 9.3. Обґрунтування вибору організаційної структури управління підприємством
- 9.4. Обґрунтування вибору мотиваційної системи на підприємствах
- 9.5. Організація ефективного контролю на підприємстві

9.1. Організація ефективного управління підприємством на різних стадіях його життєвого циклу

Управління підприємством є систематичним впливом на роботу всіх його структурних елементів, метою якого є організація узгодженої праці та, як наслідок, отримання прибутку.

Кожна організація є «живим» організмом: вона народжується, розвивається, досягає піку свого зростання і згасає, тобто проходить через певні етапи свого життєвого циклу. Теоретики менеджменту вважають, що будь-який бізнес передбачуваний у своєму розвитку, і пропонують чіткий план управління організацією на різних стадіях життєвого циклу підприємства. Знаючи стадію, на якій зараз знаходиться бізнес, керівник може підібрати правильний метод управління підприємством, врахувати всі необхідні ризики і прийняти вірні рішення, які дозволять ефективно конкурувати в галузі.

Життєвий цикл підприємства – це період його діяльності з появи бізнес-ідеї до припинення здійснення будь-яких дій. Життєвий цикл організації включає чотири основні стадії: створення; зростання; зрілості; занепаду. Стадії мають чітку послідовність і іноді повторюються, якщо після стадії занепаду раптом настає епоха відродження та «друга молодість».

Завдання

Завдання 9.1. а: Розгляньте рисунок 8.1 та підпишіть назви кожної стадії життєвого циклу підприємства: створення, зростання, зрілість, спад.

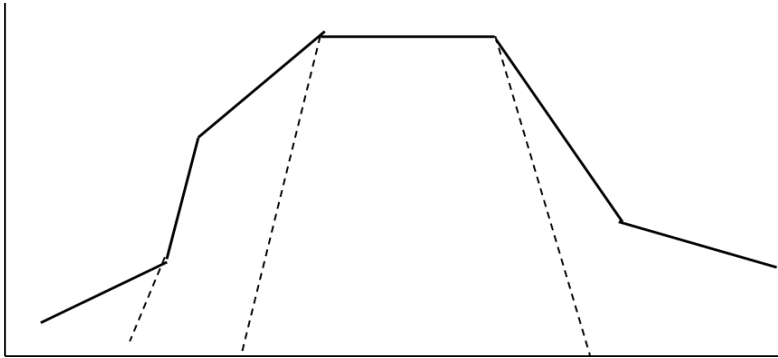

Рисунок 8.1 – Життєвий цикл організації

Завдання б: До яких стадій Ви віднесли б наступні етапи:

1. Етап підприємництва (або старту): нечіткі цілі; проста організаційна структура; централізована влада.
2. Етап формалізації та управління: формалізація правил; стабільна структура; упор на ефективність.
3. Етап розробки структури: ускладнення структури; децентралізація; диверсифіковані ринки.
4. Етап занепаду: висока плинність кадрів; зростаючі конфлікти.

Завдання 9.2. Заповніть таблицю 9.1. Розподіліть подані під таблицею заходи та дії керівника у необхідні осередки, враховуючи стадії життєвого циклу організації.

Таблиця 9.1 – Основні дії керівника на різних стадіях розвитку організації

Стадії	Заходи та дії керівника
1. Створення організації	
2. Зростання організації	
3. Зрілість	
4. Занепад	

Заходи:

а) аналіз необхідності та можливості технічного переозброєння виробництва, підвищення рівня технологічної та конструкторської підготовки виробництва;

б) збирання та оцінка інформації про конкурентів, зіставлення її з можливостями, наявними ресурсами та стратегією компанії;

в) створення необхідних умов для підтримки та зміцнення інтелектуального потенціалу організації, ефективної роботи цільових команд, використання матричних структур тощо;

г) оцінка необхідності та доцільності збільшення потенціалу підприємства та внесення відповідних коректив до його стратегії;

д) знайти можливості залучення додаткових ресурсів за рахунок різних джерел;

е) економія всіх видів ресурсів та зосередження діяльності організації на напрямі, який є найкращим у даний час з точки зору найбільшої віддачі у найкоротші терміни;

є) вирішення соціальних проблем колективу;

ж) оптимізація співвідношення між централізацією та децентралізацією в управлінні підприємством;

з) систематично та в першочерговому порядку стежити за поведінкою конкурентів та у необхідних випадках вносити зміни до перспективних планів підприємства;

и) спільно зі споживачами визначати виробничу та науково-технічну політику підприємства;

і) вивчення можливості злиття з іншими компаніями, звуження номенклатури продукції, що виробляється;

к) впровадження прогресивних структур управління, інформаційних технологій тощо;

л) забезпечення балансу між поточною та інноваційною перспективною діяльністю, між підвищенням якості продукції та послуг, що випускається, та пошуком нових сфер вкладення капіталу;

м) ретельно вивчити споживчий попит на цю продукцію (послугу) на конкретних ринках;

н) здійснення змін на підприємстві, у методах управління, у встановленні зв'язків з новими ринками та постачальниками;

о) раціональна організація управлінського процесу, у тому числі розстановка кадрів, створення системи відповідальності, системи мотивації та стимулів, визначення механізму прийняття рішень.

Правильні відповіді до таблиці 9.1: стадія 1 – б, г, д, м, о; стадія 2 – є, ж, к, л; стадія 3 – а, в, з, и; стадія 4 – е, і, н.

9.2. Планування на підприємстві як одна з головних функцій управління

Планування у вузькому значенні слова – це розробка планів, графіків, зведених таблиць, визначення режимів робіт, термінів і виконавців, відповідальних осіб, методів контролю тощо.

Об'єкти планування на підприємстві:

- визначення цілей та стратегії підприємства;
- розподіл ресурсів та резервів;
- вироблення стандартів та нормативів;
- виробнича, фінансова, збутова, інноваційна та інша діяльність.

Суб'єкти планування:

- менеджери;
- планові органи та організації.

До найважливіших вимог внутрішньофірмового планування відносяться:

- ✓ участь у плануванні осіб, причетних до його виконання «згори донизу» та «знизу догори»;
- ✓ безперервність планування, координація діяльності при складанні та виконанні планів;
- ✓ реальність поставлених цілей та засобів її досягнення;
- ✓ науковий підхід до планування;
- ✓ взаємна згода та ув'язування стратегічного плану з короткостроковими, оперативними;
- ✓ контроль.

Завдання

Завдання 9.3. Встановлення цілей у малій навчальній групі (студентській групі або підгрупах). Заповніть наведену форму таблиці 9.2, орієнтуючись на Ваші цілі на сьогодні (в навчанні або роботі).

Таблиця 8.2 – Цілі та дії щодо їх досягнення

Загальні цілі, які однаково поділяються всіма членами групи	Специфічні цілі та завдання, які сприяють досягненню спільних цілей	Конкретні дії або кроки, які дозволяють виконати специфічні цілі та завдання

Завдання 9.4. Визначте, які посадові особи повинні займатися завданнями на підприємстві:

- 1) комплексного використання сировини, підбору технологій та технологічного оснащення;
- 2) лінійного програмування;
- 3) завантаження обладнання (корисна площа та її оптимальне використання);
- 4) транспорту та оптимізації транспортування вантажів;
- 5) розподілу видів сировини для виробництва декількох видів продукції;
- 6) комплексу взаємопов'язаних підприємств щодо ресурсів та постачання?

Завдання 9.5. Які вихідні дані (нормативи, постанови, положення, інструкції, закони, кон'юнктура ринку тощо) необхідно мати на підприємстві для планування:

а) будівництва виробничого (торгового, складського, допоміжного тощо) об'єкта;

б) обсягів та термінів постачання сировини, матеріалів, комплектуючих виробів робочого обладнання, силового обладнання, інвентаря та спорядження, що швидко зношується;

в) термінів виходу виробництва на повну потужність;

г) витрат виробництва та обігу;

д) розрахункового прибутку підприємства;

е) інші показники короткострокових, середньострокових та довгострокових (перспективних) планів фірми?

9.3. Обґрунтування вибору організаційної структури управління підприємством

Організаційна структура підприємства (ОСУ) – це модель, що формує ієрархію всередині підприємства. Вона схематично відображає напрями роботи підприємства, взаємозв'язок співробітників та розподіл відповідальності, прав та обов'язків.

Модель безпосередньо залежить від цілей та завдань бізнесу, учасників, бюджету та інших факторів. Тому організаційні структури організації можуть бути різними. Але вони завжди ґрунтуються на трьох базових елементах:

Управління. Важливо розуміти, хто за які рішення відповідає. Визначити одного лідера чи кількох керівників, яким довірять окремі сфери відповідальності.

Внутрішній порядок. У підприємства є свої правила, які відповідають його концепції. Політика фірми може містити будь-які пункти: етикет

спілкування, принципи управління, система вирішення конфліктних ситуацій тощо. Деякі пункти можуть бути негласними.

Розподіл обов'язків. Структура показує, які завдання виконують окремі співробітники, відділи, керівники, директори та інші суб'єкти підприємства.

Завдання та задачі

Завдання 9.6. Виберіть найбільш відповідний вид ОСУ для наведених нижче підприємств і обґрунтуйте свій вибір:

- а) невелика майстерня з ремонту взуття;
- б) туристичне бюро (чисельність персоналу – 20 осіб);
- в) підприємство – виробник товарів народного споживання, що має філії та підрозділи у різних регіонах.

Завдання 9.7. Виплавка металу, збір металобрухту, виготовлення ковбас та пошиття одягу, внутрішньоміські автобусні перевезення та сільськогосподарське виробництво – такий спектр діяльності ПАТ «Кривбасзалізрудком». Виникло підприємство з металургійного заводу, постачальника чавуну для машинобудування, наразі компанія стрімко розширює коло своїх інтересів. До основного металургійного ядра примикають дрібні підрозділи, які користуються його ресурсами. Це дозволяє компанії прискорювати оборот капіталу і, що важливо сьогодні, вирішувати багато соціально-побутових питань колективу.

Який тип структури управління найбільше підходить для такого підприємства?

Як відбивається на ефективності управління застосування цього типу структури?

Багато чи мало мати шість рівнів управління між виконавцем та директором?

Як впливає застосування того чи іншої типу структури управління на кількість рівнів керування?

Задача 9.1. Виконати діагностику організаційної структури підприємства за даними таблиці 9.3. Вибрати тип організаційної структури підприємства за допомогою матриці за таких умов: мінімальний розмір прибутку – 2 млн грн, дуже добре – 6 балів, добре – 4 бали, задовільно – 2 бали, достатньо – 0 балів.

Таблиця 9.3 – Вихідні дані для діагностики організаційної структури підприємства

Тип організаційної структури	Валова виручка, тис. грн	Виробничі витрати, тис. грн	Можливість збільшення продуктової програми	Ефективне використання ресурсів	Можливість кар'єрного зростання	Придатність структури
Коефіцієнт вагомості			1,4	1,2	1,3	1,1
Існуюча	5290	3930	задов.	дост.	дост.	задов.
Функціональна	8360	5620	задов.	добре	добре	дост.
Лінійна	8830	6940	дост.	добре	задов.	задов.
Регіональна	6250	4810	добре	задов.	задов.	дост.
Матрична	6670	4500	дост.	добре	добре	добре
Дивізійна	8800	5720	задов.	задов.	добре	дост.
Продуктова	6610	4670	дост.	добре	задов.	дост.

Методичні рекомендації до виконання

1) Розрахуємо прибуток підприємства за умови впровадження певного типу організаційної структури:

існуюча структура:

$\Pi = 5290 - 3920 = 1320$ тис. грн;

функціональна структура:

$\Pi = 8360 - 5620 = 2740$ тис. грн;

лінійна структура:

$\Pi = 8830 - 6920 = 1920$ тис. грн;

регіональна структура:

$\Pi = 6250 - 4810 = 1440$ тис. грн;

матрична структура:

$\Pi = 6670 - 4500 = 2170$ тис. грн;

дивізійна структура:

$\Pi = 8800 - 5720 = 3080$ тис. грн;

продуктова структура:

$\Pi = 6610 - 4670 = 1940$ тис. грн.

2) Перед менеджером стоїть умова: прибуток має бути не менше 2 млн грн. Розрахувавши прибуток, ми бачимо, що ця умова не виконується за існуючої організаційної структури, а також, якщо буде впроваджено лінійну, регіональну та продуктову організаційні структури. Тому вибір робимо, виходячи з параметрів функціональної, матричної та дивізіональної структур. Заповнюємо таблицю, проставляючи необхідні бали (коефіцієнт вагомості прибутку обираємо 1,2):

Таблиця 9.4 – Результативні дані діагностики організаційної структури підприємства

Тип організаційної структури	Прибуток, тис. грн	Можливість збільшення продуктової програми	Ефективне використання ресурсів	Можливість кар'єрного росту	Придатність структури
Коефіцієнт вагомості	1,2	1,4	1,2	1,3	1,1
Функціональна	2740 – 4 бали	задов. – 2 бали	добре – 4 бали	добре – 4 бали	дост. – 0 балів
Матрична	2170 – 4 бали	дост. – 0 балів	добре – 4 бали	добре – 4 бали	добре – 4 бали
Дивізіональна	3080 – 6 балів	задов. – 2 бали	задов. – 2 бали	добре – 4 бали	дост. – 0 балів

3) З огляду на коефіцієнти вагомості кожного параметра, визначаємо ефективність кожної запропонованої альтернативи.

Інтегральна оцінка:

для функціональної структури:

$$4*1,2 + 2*1,4 + 4*1,2 + 4*1,3 + 0*1,1 = 17,6 \text{ балів};$$

для матричної структури:

$$4*1,2 + 0*1,4 + 4*1,2 + 4*1,3 + 4*1,1 = 19,2 \text{ балів};$$

для дивізіональної структури:

$$6*1,2 + 2*1,4 + 2*1,2 + 4*1,3 + 0*1,1 = 17,6 \text{ балів}.$$

Таким чином, найкращою організаційною структурою є матрична структура. Функціональна та дивізіональна структури поступаються матричній структурі, але їх ефективність знаходиться на одному рівні.

Завдання 9.8. Використовуючи набір основних структурних підрозділів організації (відповідно до варіанта), самостійно побудувати ОСУ організації.

Варіанти:

1) Начальник планово-економічного управління, бухгалтерія, заступник начальника фінансового відділу, головний бухгалтер, відділ планування собівартості, прибутку та аналізу, відділ ціноутворення, заступник начальника управління з організації праці та зайнятості, відділ аналізу та обліку трудомісткості, відділ роботи з цінними паперами та банками, відділ з бюджетування, відділ оперативного-економічного планування, начальник відділу оподаткування, заступник головного бухгалтера, заступник директора з економічних питань, виробничий відділ, матеріальний відділ, відділ з обліку основних засобів, генеральний директор, начальник фінансового відділу, відділ з організації праці, заступник начальника з економічного планування.

2) Директор, головний інженер, технічний відділ, заступник директора з комерційних питань, бухгалтерія, канцелярія, інформаційний відділ, відділ планування, відділ кадрів, заступник директора з кадрових та соціальних питань, головний економіст, відділ матеріально-технічного забезпечення, відділ збуту, фінансовий відділ, відділ стандартизації, ремонтний цех, основні цехи, транспортний відділ, експериментальний цех, відділ житлово-комунального господарства, відділ маркетингу, відділ технічного контролю, відділ організації праці та заробітної плати, начальник виробництва, інструментальний цех.

3) Заступник директора з економіки та фінансів, начальник фінансової служби, відділ організації праці, відділ з планування виробничої діяльності та витрат, відділ бізнес-планування, податковий відділ, виробничий відділ, відділ внутрішнього аудиту; відділ планування, оцінки та управління інвестиціями; відділ статистики, відділ операційного аналізу, сектор управління грошовими потоками та розрахунками з кредиторами та дебіторами; відділ планування, оцінки та управління інвестиціями; бухгалтерія, фінансовий сектор, планово-економічний сектор, сектор праці та заробітної плати, генеральний директор, головний бухгалтер, головний економіст, відділ з обліку та аналізу трудомісткості та витрат на працю, відділ фінансового обліку, відділ фінансового планування та аналізу.

4) Дирекція, відділ книгозбереження, відділ роботи з періодикою, відділ каталогізації, відділ книгообміну, відділ обліку книг, що надійшли, довідковий відділ, лабораторія передмашинної обробки інформації, лабораторія фото-мікрозйомки та копіювально-розмножувальної техніки, відділ комплектування, відділ наукової обробки літератури, читальні зали, класифікатор абонементів за категоріями читачів, відділ рідкісних книг та рукописів, відділ з обслуговування літературою, відділ гігієни та реставрації

книг, відділ з класифікації та предметизації книг, відділ автоматизації та механізації бібліотечно-бібліографічних та інформаційних процесів, бібліографічний відділ.

5) Відділ стратегічного планування, НДДКР, відділення з виробництва товару А, технологія виробу Б, президент компанії, технологія товару А, виробництво та постачання товару А, бухгалтерія (товар Б), маркетинговий відділ (товар А), відділ управління персоналом, відділ фінансів та економіки на підприємстві, бухгалтерія (товар А), маркетинговий відділ (товар Б), виробництво та постачання товару Б, відділення з виробництва товару Б.

6) Головний інженер, заступник директора з соціальних питань та побуту, відділ кадрів, відділ соціально-побутового забезпечення, відділ охорони праці та техніки безпеки, заступник директора з економічних питань, адміністративно-господарський відділ, юридичний відділ, будинки відпочинку, дитячі установи, медичні установи, відділ соціально-психологічних досліджень, відділ підготовки та перепідготовки кадрів, відділ організації виробництва та управління, відділ охорони навколишнього середовища, відділ організації праці та заробітної плати, житлово-комунальний відділ, пункт громадського харчування, заступник директора з кадрів, директор.

7) Директор, бухгалтерія, консультанти «Гаряча лінія», секретар, головний бухгалтер, програмісти, тестувальники, інженер-дослідник, відділ виробництва, відділ маркетингу, керуючий головний директор, директор з маркетингу, збирачі, експерти-консультанти.

Методичні рекомендації до виконання

1) Вивчіть теоретичні відомості та визначте основні вимоги до побудови ОСУ.

2) Провівши аналіз запропонованого набору основних структурних підрозділів організації, визначте тип ОСУ цього підприємства. Обґрунтуйте вибір ОСУ та накресліть у зошиті для практичних робіт структуру організації (не забудьте про зв'язки та комунікацію на підприємстві).

3) Зробіть припущення, якою діяльністю може займатися така організація.

4) Дайте відповідь письмово на контрольні питання.

Контрольні питання:

1. Скільки рівнів управління має Ваше підприємство, створене під час виконання практичного завдання?

2. Порівняйте ієрархічний та органічний тип організаційної структури.

3. Який тип ОС використовувати ефективніше на сучасному етапі розвитку ринкових відносин?

4. Чи однакові структури матимуть підприємство малого бізнесу та велика транснаціональна корпорація (ТНК)? Обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання 8.9. Вибрати та описати конкретну комерційну організацію (за профілем своєї спеціальності). На базі створеного обрати один із типів організаційної структури управління для своєї організації, обґрунтувавши свій вибір (переваги та недоліки).

Завдання а. Скласти конкретну схему організаційної структури управління своєї організації.

Завдання б. Проаналізувати ефективність різних організаційних структур управління для обраної студентом організації.

9.4. Обґрунтування вибору мотиваційної системи на підприємствах

Система мотивації співробітників – комплекс завдань із стимулювання діяльності персоналу та поліпшення продуктивності праці, вміле вирішення яких може стати для підприємства важливим кроком стратегічного розвитку, розширити горизонти та збільшити потенціал зростання.

Етапи впровадження системи мотивації:

1. Визначте проблеми підприємства, що виникають через брак мотивації.
2. Складіть список ключових цілей і завдань мотивації.
3. Проведіть опитування серед співробітників для визначення найбільш ефективних методів стимулювання.
4. Розділіть співробітників на групи та опишіть, як ви будете мотивувати кожну з цих груп.
5. Розробіть систему мотивації на основі отриманих даних.
6. Запуск і тестування системи.
7. Оцінюйте результати впровадження кожного блоку.

Приклади ефективної системи мотивації українських компаній:

1. Залучення співробітників до процесу розвитку компанії — виробництво меблів ВіАр.
2. Опитування по оцінці якості контенту — Аптека АНЦ.
3. Регулярний зворотний зв'язок, наставництво і монетизація — фінансова компанія Кредит Маркет.

Від мотивації залежить якість роботи персоналу, рівень продуктивності, розвиток і успіх бізнесу. Тому важливо розробити таку систему мотивації, яка буде стимулювати співробітників розвиватися та покращувати свої навички.

Завдання

Завдання 9.10. Проаналізуйте запропоновані ситуації, що склалися на підприємстві, обґрунтуйте можливі причини та джерела їх виникнення (явні та неявні). Запропонуйте способи мотивації співробітників з метою усунення конфліктної ситуації з максимальною користю для підприємства.

Причини виникнення обраних ситуацій пропонується сформулювати самостійно.

Ситуації:

1. У колективі несприятливий психологічний клімат.
2. У чоловічому колективі триває боротьба за лідерство.
3. Цінного фахівця з маркетингових досліджень переманює основний конкурент.
4. Організація перебуває в початковій стадії формування колективу. Люди з великими труднощами притираються один до одного. Відбувається багато суперечностей.
5. Підрозділ-переможець внутрішньфірмового змагання минулого року у новому році посів передостаннє місце.
6. У відділі маркетингу неодноразово виникають гучні скандали між співробітниками.
7. З офісу генерального директора відбувається витік інформації до конкурента.
8. На підприємстві працюють переважно жінки, міжособистісні стосунки напружені.
9. Молоді співробітники постійно беруть участь у проєктах НДР на стороні.
10. На генерального директора постійно надходять анонімки на адресу керівництва корпорації.
11. Працівники великої корпорації чинять опір злиттю з іншою великою компанією.
12. Досвідчений (10 років стажу роботи) фахівець став гірше виконувати свої завдання.
13. Кращий спеціаліст з реклами працює не тільки на Вашу фірму.

Методичні рекомендації до виконання

Завдання варто виконувати у міні-групах (3-5 осіб) по варіантах.

Аналіз ситуацій рекомендується проводити за запропонованою нижче схемою мотиваційного процесу.

Схема мотиваційного процесу:

1. Загальний аналіз ситуації:
 - а) місце ситуації (фірма, робоче місце);
 - б) учасники ситуації (взаємозв'язок, кандидатури).
2. Визначення проблеми:
 - а) формулювання проблеми;
 - б) причини та мотиви.
3. Постановка цілей мотивації.
4. Планування мотивації працівника (працівників):
 - а) виявлення потреб;
 - б) визначення ієрархії потреб;
 - в) аналіз зміни потреб;
 - г) «потреби – стимули»;
 - д) стратегія, спосіб мотивації.
5. Здійснення мотивації:
 - а) створення умов, що відповідають потребам;
 - б) забезпечення винагороди за результати;
 - г) створення впевненості у можливості досягнення мети;
 - д) створення враження від цінності винагороди.
6. Управління мотивацією:
 - а) контроль за перебігом мотиваційного процесу;
 - б) порівняння отриманих результатів із необхідними;
 - в) коригування стимулів.

Завдання 9.11. Назвіть по п'ять найважливіших, на Вашу думку, мотивів для наступних осіб:

- 1) Вас особисто на роботі (у навчальній аудиторії).
- 2) Кваліфікованого робітника (в залежності від спеціальності).
- 3) Службовця-професіонала (лікаря, юриста, викладача).
- 4) Некваліфікованого працівника.

Методичні рекомендації до виконання

Завдання варто виконувати у міні-групах (3-5 осіб). Хід виконання:

- 1) Спочатку протягом 5-10 хв. зробити цю вправу індивідуально кожному студенту.
- 2) Протягом 5-10 хв. обговорити у групі та досягти консенсусу.
- 3) З викладачем протягом 10-15 хв. обговорити та сформулювати загальну позицію щодо цього завдання.
- 4) Зробити висновки, проаналізувавши ефективність різноманітних мотивів.

9.5. Організація ефективного контролю на підприємстві

Контроль – це порівняння досягнутих результатів із запланованими.

Функція контролю на підприємстві полягає у здійсненні перевірки виконання поставлених завдань. За допомогою цієї функції можна проводити аналіз організації управління підприємством.

Якщо показники зростають чи йдуть відповідно до певного плану, то це говорить про високу ефективність організаційної системи.

Контроль включає таку діяльність:

- ✓ порівняння отриманих результатів із плановими;
- ✓ аналіз управління підприємством на підставі виявлення відхилень;
- ✓ перевірка гіпотез та прогнозів.

Контролінг як інструмент управління підприємством використовується всіма управлінськими підрозділами.

Завдання

Завдання 9.12. а) Заповніть таблицю 8.4 «Основні інструменти різних форм контролю».

Таблиця 8.4 – **Основні інструменти різних форм контролю**

Форма контролю	Інструменти контролю
Попередній	
Поточний	
Заключний	

б) Заповніть таблицю 9.5 «Об'єкти контролю». Зробіть висновки щодо організації контролю на підприємстві.

Таблиця 9.5 – **Об'єкти контролю**

Об'єкт контролю	Форма контролю
Цілі	
Процеси	
Хід виконання плану	
Персонал	
Матеріальні ресурси	
Фінансові ресурси	
Чинник часу	

Завдання 9.13. а) Відповідно до розробленої організаційної структури підприємства (організації) (завдання 4.9) проаналізуйте, які саме показники і в яких відділах Ви будете контролювати самі, а які –Ваші підлеглі.

б) Розробіть план заходів щодо контролю за діяльністю підрозділів та відділів створеного підприємства (організації). Результати занесіть в таблицю 9.6.

Таблиця 9.6 – **Перелік заходів контролю у підрозділах підприємства (назва підприємства)**

Назва заходу	Стислий зміст	Очікуваний результат	Відповідальна особа	Строк виконання
1.				
2.				
3.				

Запитання та завдання

1. У чому проявляється схожість та відмінність понять «менеджмент» та «управління»?

2. Якою є сфера застосування терміну «управління»?

3. Хто такі «менеджер» та «підприємець»? У чому різниця між менеджером та підприємцем?

4. Що таке менеджмент: наука чи мистецтво, практична діяльність чи апарат, її виконуючий, точна наука чи гуманітарна?

5. З якими якостями та властивостями особистості ви не рекомендували б людину на управлінські посади та з яких причин?

6. Визначте, які з рис характеру найкращі: а) для генерального директора транспортно-комерційної компанії; б) для менеджера з продажу; в) для маркетолога; г) для водія автобуса; д) для менеджера офісу.

7. Які показники розвитку фірми (фінансові, техніко-технологічні, кадрові, нормативні тощо) потребують планування насамперед?

8. Хто займається плановою діяльністю?

9. Які показники не підлягають плануванню, але потребують контролю?

10. Встановіть логічний зв'язок між плануванням та прогнозуванням.

11. Потреби якого роду спонукають Вас навчатися?

12. Які типи проблем може виявити менеджер під час виконання контрольної функції?

Тести для самоконтролю

1. Сукупність принципів, методів і форм управління, що дозволяють виконати поставлені завдання найбільш раціональним шляхом - це:

- а) маркетинг;
- б) бізнес-планування;
- в) менеджмент;
- г) підприємництво.

2. Назвіть синонім слова «менеджер»:

- а) начальник;
- б) підприємець;
- в) управлінець.

3. Людина, що володіє власним підприємством, керує його працівниками, укладає угоди на купівлю сировини та комплектуючих, продаж готової продукції, за характером своєї діяльності є:

- а) менеджером;
- б) бізнесменом;
- в) спеціалістом.

4. До базових функцій менеджменту належить все, крім:

- а) планування;
- б) мотивації;
- в) інформування;
- г) контролю;
- д) організації.

5. Процес формулювання цілей та завдань організації відноситься до функцій:

- а) мотивації;
- б) контролю;
- в) планування;
- г) організації.

6. Система зв'язків та повноважень, що об'єднує людей для досягнення цілей організації, називається:

- а) системою управління;
- б) організаційною структурою;
- в) організаційною культурою.

7. Забезпечення взаємодії всіх осіб та здійснення дій, спрямованих на досягнення єдиних цілей підприємства, називається:

- а) мотивацією;
- б) узгодженням;
- в) розпорядженням;
- г) організацією.

8. Процес спонукання себе та інших до діяльності для досягнення особистих цілей чи цілей організації – це:

- а) організація;
 - б) мотивація;
 - в) мотив;
 - г) стимул.
-

9. Вид контролю, націлений на поточний облік, аналіз здійснюваних процесів та має завдання забезпечити виконання прийнятих планових завдань, має назву:

- а) фінансовий;
 - б) оперативний;
 - в) повний;
 - г) попередній.
-

10. До типів контролю відноситься все, крім:

- а) попереднього;
 - б) заключного;
 - в) поточного;
 - г) стратегічного.
-

11. Зворотний зв'язок має найважливіше значення при виконанні функції:

- а) мотивації;
 - б) планування;
 - в) контролю;
 - г) організації.
-

12. Виберіть правильне твердження:

- а) довгострокові цілі встановлюються на період від 1 до 5 років;
 - б) у функціональних областях цілі можуть бути ринковими, виробничими, фінансовими, організаційними;
 - в) визначення цілей є важливим етапом контролю.
-

13. Що з переліченого не стосується типології організаційних структур:

- а) ієрархічна;
 - б) лінійна;
 - в) нелінійна;
 - г) функціональна.
-

14. У якій із перерахованих структур є лише вертикальні осі:

- а) матрична;
 - б) лінійно-функціональна;
 - в) лінійно-штабна;
 - г) лінійна.
-

15. За якими ознаками можуть виділятися дивізіони у дивізійній організації структури:

- а) продуктова структура;
 - б) регіональна структура;
 - в) організаційна структура;
 - г) всі відповіді вірні.
-

16. Знайдіть відповідності між назвою структури та її змістом:

а) Лінійна;	1. аналогічна лінійній, але управління зосереджено у штабах;
б) Лінійно-штабна;	2. у діючих структурах створюються тимчасові робочі групи, керівнику групи у подвійне підпорядкування передаються ресурси та працівники інших підрозділів;
	3. характерна вертикаль: вищий керівник – лінійний керівник (підрозділу) – виконавці.
в) Функціональна;	4. характерна вертикаль: керівник – функціональні керівники (виробництво, маркетинг, фінанси) – виконавці.
г) Матрична.	

17. Поєднання ієрархічних рівнів на підприємстві – це:

- а) вертикальні зв'язки;
- б) горизонтальні зв'язки;
- в) лінійні зв'язки;
- г) функціональні зв'язки.

18. Ієрархія потреб А. Маслоу включає все, крім:

- а) фізіології;
- б) безпеки;
- в) соціального статусу;
- г) винагороди;
- д) поваги;
- е) самореалізації.

19. Принцип винагороди свідчить:

- а) будь-яка позитивна дія має бути винагороджена;
- б) немає необхідності вирішувати всі питання на найвищому рівні;
- в) працівнику потрібен час, щоб освоїтися;
- г) ініціатива з боку персоналу має бути підтримана.

ТЕМА 10.**ТРУДОВІ ТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ
У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Метою практичного заняття є закріплення теоретичних знань та формування практичних навичок у студентів щодо організації трудових та цивільно-правових відносин у підприємницькій діяльності.

План практичного заняття

- 10.1. Практичні аспекти організації трудових відносин
- 10.2. Прикладні положення щодо формування договорів цивільно-правового характеру
- 10.3. Резидент Дія Сіті: набуття статусу та оподаткування винагороди за працю
- 10.4. Методика статистичного розрахунку кількості працівників
- 10.5. Правові засади припинення та призупинення дії трудового договору

10.1. Практичні аспекти організації трудових відносин

Теоретико-методологічна база для виконання завдань подана у пп. 10.1-10.3, 10.6, 10.8 розділу 10 підручника «Основи підприємницької діяльності» [13].

Завдання, задачі, вправи

Завдання 10.1. Скласти трудовий договір для однієї з посад, наведених в табл. 10.1.

Таблиця 10.1 – Перелік посад для складання трудових договорів

№	Посада	№	Посада
1.	Програміст	9.	Офіс-адміністратор
2.	Бухгалтер	10.	Архітектор
3.	Водій автотранспортних засобів	11.	Тракторист-машиніст сільсько-господарського виробництва
4.	Підсобний робітник	12.	Інженер з ремонту
5.	Кравець	13.	Кухар
6.	PR-менеджер	14.	Технік-гідрометрист
7.	Системний адміністратор	15.	Актюарій
8.	Юрист	16.	Перекладач

А також за «функціональними обов'язками» по обраній посаді сформувавши договір цивільно-правового характеру (з актом приймання-передачі виконаних робіт/наданих послуг). Трудовий та цивільно-правовий договори оформити згідно вимог Національного стандарту ДСТУ 4163:2020 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів» (URL: <http://www.kdu.edu.ua/Documents/DSTU41632020v1.pdf>).

Завдання 10.2. Ознайомитися із Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження типових форм трудових договорів про надомну та дистанційну роботу» від 05 травня 2021 року № 913-21 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0886-21#Text>). За затвердженими формами підготувати:

- 1) трудовий договір про надомну роботу (посаду обрати самостійно);
- 2) трудовий договір про дистанційну роботу (посаду обрати самостійно).

Задача 10.3. Визначити кількість осіб з інвалідністю, що мають бути працевлаштовані згідно ст. 19 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» № 875-ХІІ від 21 березня 1991 року, у таких роботодавців:

- 1) фірма «А» із середньообліковою чисельністю штатних працівників облікового складу за рік 7 осіб;
- 2) фірма «Б» із середньообліковою чисельністю штатних працівників облікового складу за рік 25 осіб;
- 3) фірма «В» із середньообліковою чисельністю штатних працівників облікового складу за рік 48 осіб;
- 4) фірма «Г» із середньообліковою чисельністю штатних працівників облікового складу за рік 1500 осіб.

Завдання 10.4. Інтерактивна вправа. Студенти формують групи з 3-4 осіб та розподіляють між собою такі «рольові обов'язки»: 1 ос. – «роботодавець»; 1 ос. – «потенційний працівник»; 1-2 ос. – «контролюючий орган». Завдання полягає у оформленні трудових відносин між роботодавцем та найманим працівником (див. п. 2.5.6):

- 1) *потенційний працівник* готує та подає роботодавцю необхідний пакет документів для працевлаштування на обрану посаду;
- 2) *роботодавець* приймає документи, здійснює оформлення трудового договору та всі інші кадрові процедури;

- 3) *контролюючий орган* по завершенню процедури працевлаштування працівника перевіряє правильність її проведення. У випадку виявлення порушень контролюючий орган формує відповідні «приписи» та накладає штрафні санкції на роботодавця згідно чинного законодавства.

Вид діяльності роботодавця, а також посаду, на яку працевлаштовується особа, студенти визначають самостійно.

10.2. Прикладні положення щодо формування договорів цивільно-правового характеру

Теоретико-методологічна база для виконання завдань подана у п. 10.4 розділу 10 підручника «Основи підприємницької діяльності» [13].

Завдання

Завдання 10.5. Визначити, які з наведених нижче формулювань є безпечними для договорів ЦПХ (Б), а які – ні (НБ). Зробити відповідну відмітку в табл. 10.2 («+» або «√») та обґрунтувати свій вибір.

Таблиця 10.2 – **Можливі варіанти формулювань у договорах ЦПХ**

Формулювання	Б/НБ	Формулювання	Б/НБ
1. «працівник»		14. «робоче місце»	
2. «замовник»		15. «спеціальність»	
3. «виконавець»		16. «посада»	
4. «роботодавець»		17. «результат виконаних робіт»	
5. «посадова інструкція»		18. «робочий час»	
6. «акт приймання-передачі»		19. «заробітна плата»	
7. «Ціна роботи становить 20 000 грн на місяць»		20. «Вартість роботи, що вико-нує підрядник за Договором становить 20 000 грн»	
8. «Строки оплати: 1) впродовж п'яти робо-чих днів з моменту підпи-сання цього Договору аванс у розмірі 2500 грн; 2) впродовж трьох робо-		21. «Замовник перераховує Підрядникові оплату в такому порядку: 1) аванс – до 25 числа місяця; 2) розрахунок за решту робіт – до 5 числа наступного місяця»	

чих днів з моменту підписання акту приймання-передачі робіт – остаточний розрахунок»		22. «За цим Договором Підрядник зобов’язується виконати за завданням Замовника таку роботу: систематизувати, зброшурувати і упакувати документи	
9. «Підрядник виконує роботи із комплектування товарів»		в кількості 50 000 аркушів і здати результат Замовнику»	
10. «Підрядник повинен виконати роботи в такі терміни: перший етап робіт – до 5 березня 2022 року; другий – до 31 березня 2022 року»		23. «Підрядник виконує роботи щомісяця»	
11. «Підрядник самостійно визначає час і способи виконання замовлення»		24. «Підрядник виконує роботи щодня з 09.00 до 18.00 з обідньою перервою (13.00-14.00). Якщо виникає потреба змінити час, Підрядник повинен попередити про це директора»	
12. «Понаднормова робота оплачується в подвійному розмірі погодинної ставки»		25. «Якщо Підрядник порушить строки виконання роботи, Замовник має право вимагати від Підрядника оплатити неустойку в розмірі 0,3 % від вартості виконаних робіт за кожен день прострочення»	
13. «Якщо Замовник порушить строки оплати роботи, Підрядник має право вимагати від Замовника сплатити неустойку в розмірі 0,2 % від не сплаченої вчасно суми за кожен день прострочення»		26. «З 01 липня 2022 року Підрядник іде в оплачувану відпустку тривалістю 24 календарних дні»	

Завдання 10.6. Визначити, до якого виду договору (трудового чи цивільно-правового) відносяться характеристики, наведені в частині I табл. 10.3. Зробити відповідну відмітку («+» або «√»), а також розподілити наведені характеристики між критеріями, якими вони визначаються, в частині II табл. 10.3.

Таблиця 10.3 – Характеристики трудових та договорів цивільно-правового характеру

№ п/п	Характеристика	Трудовий договір	Договір ЦПХ
ЧАСТИНА I			
1.	Правовідносини між сторонами договору регулюються КЗпП України		

2.	По завершенню дії договору укладається акт приймання-передачі		
3.	Оплата праці за договором гарантована		
4.	Роботодавець видає наказ про прийняття на роботу за договором		
5.	З моменту укладення договору особа набуває право на відпочинок, на безпечні умови праці		
6.	Сторони підписують лише договір, в якому визначають всі умови співпраці		
7.	За договором виконавець не зобов'язаний підпорядковуватися правилам внутрішнього трудового розпорядку		
8.	Метою договору є конкретний кінцевий результат роботи		
9.	Договір не передбачає обов'язку забезпечення робочим місцем та необхідними для роботи засобами		
10.	Усі права та обов'язки сторін регулюються самими договором		
11.	Законодавство не передбачає жодних гарантій щодо регулярності виплати винагороди за договором		
12.	Правовідносини між сторонами договору регулюються нормами ЦК України		
13.	Як правило, договір не передбачає права передоручати виконання роботи іншій особі		
14.	Вноситься запис до трудової книжки працівника		
15.	Договір визначає трудову функцію та процес її здійснення		
16.	Виплата заробітної плати за договором здійснюється не рідше двох разів на місяць		
17.	Діє принцип свободи договору		
18.	За договором передбачена матеріальна відповідальність за порушення процесу виконання трудових обов'язків		
19.	Договір може бути безстроковим		
20.	За договором передбачена дисциплінарна відповідальність за порушення трудової дисципліни		
21.	У договорі обов'язково встановлюють строки виконання робіт		
22.	Особу під підпис ознайомлюють із посадовою (робочою) інструкцією		

ЧАСТИНА II		
№	Критерій	№ n/n
I.	Правове регулювання	
II.	Мета договору	
III.	Процес виконання роботи	
IV.	Права та обов'язки сторін	
V.	Можливість виконання договору іншою особою	
VI.	Строк дії договору	
VII.	Оплата роботи	
VIII.	Документальне оформлення	

10.3. Резидент Дія Сіті: набуття статусу та оподаткування винагороди за працю

У юридичної особи, яка має статус резидента Дія Сіті, можуть одночасно працювати як наймані працівники за трудовими договорами, так і гіг-спеціалісти за гіг-контрактами. Крім того, для виконання певних робіт або надання послуг на тимчасовій основі можуть залучатися фізичні особи та ФОП за договорами цивільно-правового характеру. Сума винагороди за працю є базою для нарахування/утримання таких платежів до бюджету:

1. *Єдиний соціальний внесок (ЄСВ)* – це внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування; обов'язковий платіж, який здійснюється роботодавцями за своїх працівників при нарахуванні заробітної плати, винагород за цивільно-правовими договорами, а також деяких інших виплат. Крім того, його сплачують «за себе» фізичні особи-підприємці (ФОП). Загальна ставка ЄСВ складає **22 %** (для осіб з інвалідністю – 8,41 %).

2. *Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО)* – це загальнодержавний податок, що стягується: 1) з доходів *фізичних осіб-резидентів*, отриманих з джерел їх походження в Україні, та іноземних доходів; 2) з доходів *фізичних осіб-нерезидентів*, отриманих з джерел їх походження в Україні. Ставка ПДФО становить **18 %** (на доходи спеціалістів резидента Дія Сіті – **5 %**).

3. *Військовий збір (ВЗ)* – це загальнодержавний податок, який сплачується з доходів фізичних осіб-резидентів (з джерел їх походження в Україні та іноземних) і фізичних осіб-нерезидентів (з джерел їх походження в Україні), визначених ПКУ (в т. ч. з доходів фізичних осіб, які перебувають із платником податку у трудових або цивільно-правових відносинах). Ставка військового збору – **1,5 %**.

Підходи до оподаткування винагороди за працю, нарахованої резидентом Дія Сіті, для вище зазначених категорій осіб є різними:

I. Якщо резидент Дія Сіті у відповідному календарному місяці *відповідає* вимогам, які передбачені Законом України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» № 1667-IX від 15 липня 2021 року (далі – Закон № 1667-IX), то він нараховує та сплачує:

➤ ЄСВ:

- на заробітну плату найманих працівників та суму винагороди гіг-спеціалістам у розмірі **мінімального страхового внеску**, що становить 22 % від суми мінімальної заробітної плати, встановленої Законом на відповідний календарний місяць;

- на уся суму винагороди за *договором цивільно-правового характеру* за ставкою 22 %, але в межах максимальної бази нарахування ЄСВ (що дорівнює 15-ти розмірам мінімальної заробітної плати, встановленої Законом на відповідний календарний місяць).

➤ ПДФО:

- за ставкою 5 % із винагороди спеціалістів резидента Дія Сіті, розмір якої не перевищує еквівалент 240 000 євро (за офіційним курсом гривні щодо євро, встановленим НБУ на 01 січня звітного податкового року) за календарний рік для кожної особи. У разі якщо сума отриманої винагороди перевищує зазначений розмір, до суми такого перевищення застосовується ставка 18 %.

- за ставкою 18 % із винагороди за *договорами цивільно-правового характеру*.

➤ ВЗ: із доходів, нарахованих фізичним особам за трудовими, цивільно-правовими договорами та гіг-контрактами за ставкою 1,5 %.

II. Якщо резидент Дія Сіті у відповідному календарному місяці *не відповідає* таким вимогам, то він нараховує та сплачує:

➤ ЄСВ на уся суму нарахованої винагороди за трудовими, цивільно-правовими договорами та гіг-контрактами, але в межах максимальної бази нарахування ЄСВ для кожної особи, за ставкою 22 %;

➤ ПДФО із зарплати працівника, винагороди гіг-спеціаліста та винагороди за договорами цивільно-правового характеру за ставкою 18 %;

➤ ВЗ із доходів, нарахованих фізичним особам за трудовими, цивільно-правовими договорами та гіг-контрактами за ставкою 1,5 %.

Спеціалісти резидента Дія Сіті – це гіг-спеціалісти, які виконують роботу (надають послуги) на замовлення та на користь (в інтересах) резидента

Дія Сіті на підставі гіг-контракту та/або особи, які перебувають із резидентом Дія Сіті у трудових відносинах.

Додаткова інформація, необхідна для виконання завдань, подана у п. 10.5 розділу 10 підручника «Основи підприємницької діяльності» [13].

Завдання та задачі

Завдання 10.7. На основі даних реєстру резидентів Дія Сіті (URL: <https://opendatabot.ua/open/diia-city>) знайти та проаналізувати динаміку щодо кількості юридичних осіб, які набули статусу резидента Дія Сіті, їх походження, видів діяльності та вартості статутного капіталу за чотири попередні квартали (**наприклад, якщо завдання виконується у вересні n-го року, – аналітичний період: III-IV квартал (n-1)-го року – I-II квартал n-го року*), заповнивши табл. 10.4.

Таблиця 10.4 – Динаміка кількості резидентів Дія Сіті

Показники		КВАРТАЛ ... 20.. року			Всього
		1-й місяць (вказати який)	2-й місяць (вказати який)	3-й місяць (вказати який)	
Кількість зареєстрованих резидентів, всього, в т. ч.:					
- за походженням з України					
- за походженням з інших країн					
Навести інформацію щодо трьох найбільших за розміром статутного капіталу резидентів Дія Сіті за відповідний квартал:					
Період	Назва резидента	Вид діяльності	Країна походження	Дата приєднання	Статутний капітал, грн
1-й міс.					
2-й міс.					
3-й міс.					
Показники		КВАРТАЛ ... 20.. року			Всього
		1-й місяць (вказати який)	2-й місяць (вказати який)	3-й місяць (вказати який)	
Кількість зареєстрованих резидентів, всього, в т. ч.:					
- за походженням з України					
- за походженням з					

<i>інших країн</i>					
<i>Навести інформацію щодо трьох найбільших за розміром статутного капіталу резидентів Дія Сіті за відповідний квартал:</i>					
Період	Назва резидента	Вид діяльності	Країна походження	Дата приєднання	Статутний капітал, грн
1-й міс.					
2-й міс.					
3-й міс.					
Показники		КВАРТАЛ ... 20.. року			Всього
		1-й місяць <i>(вказати який)</i>	2-й місяць <i>(вказати який)</i>	3-й місяць <i>(вказати який)</i>	
Кількість зареєстрованих резидентів, всього, в т. ч.:					
- за походженням з України					
- за походженням з інших країн					
<i>Навести інформацію щодо трьох найбільших за розміром статутного капіталу резидентів Дія Сіті за відповідний квартал:</i>					
Період	Назва резидента	Вид діяльності	Країна походження	Дата приєднання	Статутний капітал, грн
1-й міс.					
2-й міс.					
3-й міс.					
Показники		КВАРТАЛ ... 20.. року			Всього
		1-й місяць <i>(вказати який)</i>	2-й місяць <i>(вказати який)</i>	3-й місяць <i>(вказати який)</i>	
Кількість зареєстрованих резидентів, всього, в т. ч.:					
- за походженням з України					
- за походженням з інших країн					
<i>Навести інформацію щодо трьох найбільших за розміром статутного капіталу резидентів Дія Сіті за відповідний квартал:</i>					
Період	Назва резидента	Вид діяльності	Країна походження	Дата приєднання	Статутний капітал, грн
1-й міс.					
2-й міс.					
3-й міс.					

ВИСНОВКИ: ...поміркувати над тим, які саме чинники (економічні, політичні, правові, соціальні та інші) могли вплинути на збільшення/зменшення кількості реєстрацій юридичних осіб резидентами Дія Сіті впродовж аналізованого періоду...

Завдання 10.8. Проаналізувати наведені нижче ситуації та дати відповідь на питання: чи може юридична особа набути статусу резидента Дія Сіті? Відповідь обґрунтувати.

Ситуація 1. Підприємство зареєстроване на території України. Займається виданням комп'ютерних ігор, а також іншого програмного забезпечення. Розмір середньої місячної винагороди гіг-спеціалістам еквівалентний 1400 євро за офіційним курсом НБУ станом на останнє число календарного місяця. Облікова кількість працівників та гіг-спеціалістів станом 1 перше число місяця становить 9 осіб. Уся сума загального доходу підприємства з моменту набуття статусу резидента Дія Сіті і надалі відноситься до кваліфікованого доходу. Підприємство не перебуває у стадії банкрутства.

Ситуація 2. Юридична особа зареєстрована у Львівській області. Здійснює діяльність з організації та проведення азартних ігор. Частка кваліфікованого доходу у загальній сумі доходу складає більше 90 %. Середня місячна винагорода гіг-спеціалістам складає 40 тис. грн. Особа впродовж 30-ти календарних днів має податковий борг у сумі 10 мінімальних заробітних плат (виходячи із розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня поточного календарного року). Юридична особа не перебуває в процесі припинення діяльності.

Ситуація 3. Фірма зареєстрована у Хмельницькому, здійснює комерційну діяльність постачальника послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів. Розмір середньої місячної винагороди гіг-спеціалістам складає 75 тис. грн. Середньооблікова кількість працівників та гіг-спеціалістів за підсумками календарного місяця – 11 осіб, станом на 1 число місяця – 7 осіб, на останнє – 9 осіб. Впродовж останнього тижня у фірми виник податковий борг у сумі 12 мінімальних заробітних плат. Юридична особа перебуває в процесі перетворення. Частка кваліфікованого доходу у загальній сумі доходу складає 95 %.

Ситуація 4. Юридична особа зареєстрована у Литві з метою провадження благодійної діяльності та меценатства. Інформацію щодо кінцевих бенефіціарних власників юридична особа не має наміру розкривати. Середньооблікова кількість гіг-спеціалістів за рік становить 13 осіб. Розмір середньої місячної винагороди працівникам еквівалентно 1200 євро за офіційним курсом НБУ станом на 1 число календарного місяця. Частка

кваліфікованого доходу становить 100 %. Юридична не перебуває в процесі припинення діяльності.

Задача 10.9. Резидент Дія Сіті зареєстрований у Вінниці та займається виданням комп'ютерних ігор. Впродовж жовтня 2022 року у резидента працювало 5 осіб за трудовим договором, 4 особи за гіг-контрактом, а також укладено 2 договори цивільно-правового характеру із фізичними особами. Середня заробітна плата працівників у жовтні становила 44 000 грн, а гіг-спеціалістів – 45 500 грн. Курс євро, встановлений НБУ на 01 жовтня 2022 року, – 35,64 грн. Винагорода за договорами цивільно-правового характеру склала 28 000 грн та 33 000 грн. За минулий календарний рік загальна сума доходу резидента становила 78 000 000 грн, в тому числі 72 000 000 грн належить до кваліфікованого. Впродовж 30 днів у резидента наявний непогашений податковий борг у сумі 32 000 грн. Розмір мінімальної заробітної плати, встановленої Законом на 01 січня 2022 року складає 6 500 грн.

Завдання а. Визначити суми ЄСВ, ПДФО та ВЗ, які резидент Дія Сіті повинен перерахувати до бюджету за жовтень 2022 року.

Методичні рекомендації до виконання

1. Необхідно перевірити чи відповідала юридична особа вимогам, встановленим Законом № 1667-IX до резидентів Дія Сіті, впродовж жовтня 2022 року, враховуючи наведені у завданні характеристики:

- реєстрація на території України чи на території іноземної держави?
- чи відповідає вид діяльності ч. 4 ст. 5 Закону № 1667-IX?
- чи виконується вимога щодо розміру середньої місячної винагороди залученим працівникам та гіг-спеціалістам?
- чи відповідає вимогам середньооблікова кількість працівників та гіг-спеціалістів впродовж календарного місяця?
- яку частку складає кваліфікований дохід у структурі загального доходу юридичної особи?
- чи немає у юридичної особи податкового боргу, що за сумою та тривалістю не відповідає вимогам?
- тощо (**якщо інформацію щодо тих чи інших вимог у завданні не розкрито, вважається, що вони виконуються*).

2. Розрахувати суми ЄСВ, ПДФО та ВЗ, що підлягають сплаті до бюджету, із винагороди за окремими категоріями осіб:

- найманих працівників;
- гіг-спеціалістів;

- осіб, які виконують роботи (надають послуги) за договорами цивільно-правового характеру.
- 3. Визначати загальну суму платежів до бюджету за жовтень 2022 року.
- 4. Результати розрахунків оформити у табл. 10.5.

Таблиця 10.5 – Платежі до бюджету за жовтень 2022 року, грн

Категорія осіб	ЄСВ	ПДФО	ВЗ	Всього
1. Спеціалісти резидента Дія Сіті, всього, в т. ч.:				
1.1. наймані працівники				
1.2. гіг-спеціалісти				
2. Особи, які виконують роботи (надають послуги) за договорами цивільно-правового характеру				
ВСЬОГО				

Завдання 6. Визначити суми ЄСВ, ПДФО та військового збору, які резидент Дія Сіті повинен перерахувати до бюджету за листопад 2022 року при умові, що 01 листопада один працівник звільнився.

10.4. Методика статистичного розрахунку кількості працівників

Важливим елементом формування податкової та статистичної звітності суб'єкта підприємницької діяльності, визначення квот щодо працевлаштування осіб з інвалідністю тощо, є визначення облікової, середньооблікової та середньої кількості працівників. Кількість працівників у роботодавця визначаються на підставі норм Інструкції зі статистики кількості працівників, затвердженою Наказом Державного комітету статистики України № 286 від 28 вересня 2005 року (далі – Інструкція № 286) ([URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1442-05#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1442-05#Text)).

Середня кількість працівників за конкретний період (місяць, квартал, півріччя, рік) визначається як сума таких показників:

- середньооблікової кількості штатних працівників;
- середньої кількості зовнішніх сумісників;
- середньої кількості працюючих за цивільно-правовими договорами.

Середньооблікова кількість штатних працівників (СКШП) розраховується на підставі щоденних даних про **облікову кількість штатних працівників** (штатних працівників облікового складу).

! Важливо:

1) при внутрішньому сумісництві (якщо особа працює понад одну ставку), а також якщо особа працевлаштована на умовах неповного робочого часу в обліковій та середньообліковій кількості такий працівник враховується як **одна фізична особа**;

2) штатний працівник облікового складу, який уклав із тим самим роботодавцем також цивільно-правовий договір, враховується в обліковій та середньообліковій кількості працівників **один раз** за основним місцем роботи та **не враховується** в кількості працюючих за цивільно-правовими договорами;

3) при обчисленні **середньооблікової кількості штатних працівників облікового складу** враховуються всі категорії працівників облікового складу, зазначені у п. 2.4, 2.5 Інструкції № 286, крім тих працівників, які перебувають у відпустках у зв'язку з вагітністю та пологами або по догляду за дитиною до досягнення нею віку, передбаченого чинним законодавством чи колективним договором, включно з тими, які усиновили новонароджену дитину безпосередньо з пологового будинку (пп. 2.5.8-2.5.9 Інструкції № 286). Облік таких категорій працівників ведеться **окремо**;

4) кількість штатних працівників облікового складу **за вихідний, святковий чи неробочий день** приймається на рівні облікової кількості працівників **за робочий день, що їм передував**.

СКШП за **місяць** обчислюється шляхом підсумовування кількості штатних працівників облікового складу за кожний календарний день звітного місяця (включаючи вихідні, святкові та неробочі дні), і ділення одержаної суми на кількість календарних днів звітного місяця, за формулою:

$$\text{СКШП}_m = \frac{\sum_{i=1}^n \Pi_{шi}}{n}, \quad (10.1)$$

де $\Pi_{шi}$ – кількість штатних працівників облікового складу за календарний день звітного місяця (включаючи вихідні, святкові та неробочі дні), ос.;

n – кількість календарних днів звітного місяця, дн.

Якщо суб'єкт підприємницької діяльності працював **неповний місяць** (наприклад, новостворений або ліквідований) СКШП визначається шляхом ділення суми облікової кількості штатних працівників за всі дні роботи у звітному місяці (включаючи вихідні, святкові і неробочі дні за період роботи) на кількість календарних днів у звітному місяці, за формулою:

$$\text{СКШП}'_m = \frac{\sum_{i=1}^m \Pi_{шi}}{n}, \quad (10.2)$$

де m – кількість календарних днів роботи (включаючи вихідні, святкові і неробочі дні за період роботи) у звітному місяці, дн.

СКШП *за період з початку року* (в т. ч. квартал, півріччя, 9 місяців, рік) обчислюється шляхом підсумовування середньої кількості працівників за всі місяці роботи підприємства, що минули за період з початку року до звітного місяця включно, та ділення одержаної суми на кількість місяців в цьому періоді (1, 2, 3, ..., 12) (п. 3.2.5 Інструкції № 286).

Якщо підприємство працювало не з початку року або не до кінця аналізованого періоду (новостворене чи ліквідоване підприємство, або таке, що має, наприклад, сезонний характер виробництва) СКШП за будь-який період з початку року визначається за загальною методикою (тобто, при визначенні СКШП, скажімо, за рік у знаменнику буде 12 місяців незалежно від того скільки місяців реально працювало підприємство).

Середня кількість зовнішніх сумісників та осіб, що виконували роботи чи надавали послуги за договорами цивільно-правового характеру визначається аналогічно до методики розрахунку середньооблікової кількості штатних працівників (СКШП).

Методичні рекомендації до виконання

Середньооблікова кількість штатних працівників облікового складу *за період з початку року* (в т. ч. квартал, півріччя, 9 місяців, рік) в цілому по підприємству, що працює за умов п'ятиденного робочого тижня, визначається у такому порядку:

- 1) визначається кількість штатних працівників облікового складу за кожен календарний день (включно із вихідними та святковими) звітного місяця (п. 2.4-2.5 Інструкції);
- 2) розраховується кількість осіб, які підлягають виключенню із середньооблікової кількості штатних працівників (пп. 2.5.8-2.5.9 Інструкції) за кожен календарний день звітного місяця;
- 3) визначається кількість осіб, які підлягають включенню до розрахунку СКШП за кожен календарний день звітного місяця (як різниця між п. 1 та п. 2);
- 4) показники п. 1-3 розраховуються в підсумку за звітний календарний місяць;
- 5) обчислюється СКШП облікового складу в середньому за місяць (згідно формул 10.1-10.2);
- 6) розраховується СКШП за період з початку року.

Приклад вирішення завдання:

Визначити середньооблікову кількість штатних працівників підприємства в середньому за місяць на основі даних, наведених в табл. 10.6 (графи 1-3).

Таблиця 10.6 – Кількість штатних працівників облікового складу у жовтні
2021 року

Числа місяця	Кількість штатних працівників облікового складу, ос.	У т. ч. підлягають виключенню із СКШП, ос.	Підлягають включенню до розрахунку СКШП, ос.
1	2	3	4 = 2 - 3
1	128	2	126*
2 (вих.)	128*	2*	126*
3 (вих.)	128*	2*	126*
4	128	2	126*
5	127	2	125*
6	127	2	125*
7	130	2	128*
8	130	2	128*
9 (вих.)	130*	2*	128*
10 (вих.)	130*	2*	128*
11	129	2	127*
12	128	2	126*
13	127	2	125*
14 (св.)	127*	2*	125*
15	127	2	125*
16 (вих.)	127*	2*	125*
17(вих.)	127*	2*	125*
18	129	2	127*
19	129	1	128*
20	129	1	128*
21	129	1	128*
22	128	1	127*
23 (вих.)	128*	1*	127*
24 (вих.)	128*	1*	127*
25	131	1	130*
26	131	1	130*
27	131	1	130*
28	130	1	129*
29	130	0	130*
30 (вих.)	130*	0*	130*
31 (вих.)	130*	0*	130*
Всього*	3991	46	3945
<i>Примітка.</i> Зі значком «*» відображено розрахункові дані.			

1) Визначаємо кількість штатних працівників облікового складу (п. 1) та кількість осіб, які підлягають виключенню із СКШП (п. 2) за календарні та святкові дні жовтня 2021 року, а також кількість осіб, які підлягають включенню до розрахунку СКШП (п. 3), та відображаємо дані в табл. 10.6 (дані позначено значком «*»).

2) Підсумовуємо показники вищезазначені показники (п. 1-3) за весь календарний місяць (рядок «Всього» табл. 10.6).

3) Обчислюємо середньооблікову кількість штатних працівників за жовтень 2021 року за формулою 10.1, оскільки місяць повний:

$$\text{СКШП}_m = \frac{3945}{31} = 127 \text{ (ос.)}.$$

Відповідь: отже, середньооблікова кількість штатних працівників облікового складу підприємства за жовтень 2021 року становила 127 осіб.

Задачі

Задача 10.10. Підприємство, що займається переробкою сільськогосподарської продукції (сезонний характер виробництва), почало працювати у червні і закінчило у листопаді того самого року. СКШП по місяцях становила: у червні – 255 осіб, у липні – 256, у серпні – 278, у вересні – 260, у жовтні – 264 і у листопаді – 249. Визначити СКШП підприємства за: а) І квартал звітнього року; б) півріччя; в) 9 місяців від початку року; г) рік.

Задача 10.11. Новостворене підприємство ТОВ «Бавовна» почало працювати 24 лютого 2023 року. Облікова кількість штатних працівників підприємства становила: 1) у лютому: 24 лютого – 83 особи, 27 лютого – 83, 28 лютого – 85; 2) у березні: станом на 1 березня – 85 осіб, 7 березня було прийнято на роботу ще 5 осіб, 20 березня двоє осіб звільнилися, 30 березня 1 працівниця пішла у відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами. Розрахувати середньооблікову кількість штатних працівників за І квартал 2023 року.

Задача 10.12. Визначити середньооблікову кількість штатних працівників, середню кількість зовнішніх сумісників та середню кількість осіб, працюючих за цивільно-правовими договорами, ПАТ «Генератор» за місяць, якщо відомо таке: 1) кількість календарних днів місяця – 31; 2) станом на перше число місяця за трудовими договорами працевлаштовано 54 особи, з них – 2 внутрішні сумісники, які працюють на понад одну ставку, 5 осіб працюють в умовах неповного робочого часу та 3 зовнішні сумісники; 3) 18 числа один зовнішній сумісник звільнився, натомість 20 числа було прийнято ще двоє

працівників за основним місцем роботи; 4) 5 числа було укладено три договори цивільно-правового характеру строком до 25 числа включно, один з яких із штатним працівником за основним місцем роботи.

Задача 10.13. Визначити середню кількість працівників суб'єкта підприємницької діяльності за календарний місяць за даними, наведеними в табл. 10.7, керуючись пп. 2.4-2.5 Інструкції № 286 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1442-05#Text>).

Таблиця 10.7 – Дані щодо складу працюючих за місяць

Числа місяця / Показники	1-6	7-10	11-14	15-22	23-27	28-29	30
1. Перебували у трудових відносинах, всього, в т. ч.:	...	...	...	...	...	...	...
1.1) працювали у звичайному штатному режимі за основним місцем роботи в умовах повного робочого дня та тижня:	105	118	114	108	110	112	113
- в т. ч. працювали на умовах внутрішнього сумісництва	5	5	3	3	2	-	-
1.2) працювали за зовнішнім сумісництвом	7	5	7	8	8	10	9
1.3) перебували у відпустках у зв'язку з вагітністю та пологами	-	-	1	1	1	1	2
1.4) працювали неповний робочий день чи тиждень	25	27	27	24	24	25	24
2. Виконували роботи за цивільно-правовими договорами:	8	7	6	5	10	10	11
- в т. ч. перебуваючи у трудових відносинах із роботодавцем	1	1	-	-	3	3	2

10.5. Правові засади припинення та призупинення дії трудового договору

Теоретико-методологічна база для виконання завдань подана у пп. 10.8-10.9 розділу 10 підручника «Основи підприємницької діяльності» [13].

Завдання

Завдання 10.14. Проаналізувати судову практику з питань звільнення працівників з ініціативи роботодавця на підставі постанов, що містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень (URL: <https://reyestr.court.gov.ua>). Зокрема:

1. Щодо розірвання трудового договору у випадку систематичного невиконання працівником своїх обов'язків без поважних причин: *Постанова Верховного Суду від 30.05.2018 у справі 524/7159/16-ц.*
2. Щодо невідповідності працівника займаній посаді або виконуваній роботі внаслідок недостатньої кваліфікації: *Постанова Верховного Суду від 30.05.2018 р. у справі № 297/3092/15-ц.*
3. Щодо випадку, коли робота протипоказана працівнику за станом здоров'я: *Постанова Верховного Суду від 29.10.2018 р. у справі № 751/8418/15-ц.*
4. Щодо прогулу як підстави для звільнення: *Постанова ВС від 26.09.2018 р. у справі № 289/51/16-ц.*

Результати аналізу систематизовано, стисло та лаконічно відобразити за наведеним нижче зразком судової практики щодо виявлення контролюючими органами фактів «приховування трудових відносин».

! ЗРАЗОК. Судова практика. Як компанії доводили в суді, що договори із підрядниками не трудові і чим це все закінчилося

Історія 1. За договором фізична особа мала проконсультувати підприємця щодо можливості:

- придбання і реалізації товару;
- прибирання території;
- місць розміщення товарів у магазині та на манекенах (постанова ВС від 13.06.2019 № 824/896/18-а).

Хто переміг: Держпраці.

Що спрацювало проти підприємства:

- не визначили обсяг робіт;
- оплачували фактично виконану роботу за місяць в одному і тому самому розмірі;
- предметом договору визначили власне працю працівника, а не конкретний обсяг робіт.

Історія 2. За договором фізична особа надавала замовникові послуги перевезення вантажів автомобілем Камаз, проведення поточного ремонту автомобіля (постанова Восьмого апеляційного адмінсуду від 14.03.2019 у справі № 857/1476/19).

Хто переміг: підприємство.

Що спрацювало на користь підприємства:

-
- на адресу виконавця не видавали жодних наказів чи розпоряджень про прийняття на роботу чи допуск до роботи;
 - виконавця не ознайомлювали з правилами внутрішнього трудового розпорядку;
 - з виконавцем не укладали договорів про повну матеріальну відповідальність;
 - не вели обліку робочого часу виконавця;
 - виконавець не підпорядковувався жодному керівнику.
-

Завдання 10.15. Ознайомитися із ст. 44 КЗпП України (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>) щодо вихідної допомоги працівникам при припиненні трудового договору та заповнити табл. 10.8.

Таблиця 10.8 – Вихідна допомога працівникам

№ п/п	Підстава припинення трудового договору	Розмір вихідної допомоги
1.		
2.		
3.		
4.		

Завдання 10.16. Знайти та виправити помилки в табл. 10.9, підтвердивши або спростувавши відповідність підстави припинення дії трудового договору (графа 2) статті КЗпП України (графа 3) (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>).

Таблиця 10.9 – Підстави припинення дії трудового договору

№ п/п	Підстава	Стаття КЗпП	Так/ Ні	Правильна відповідь
1.	Трудовий договір, укладений на невідзначений строк, розірвано з ініціативи працівника	ст. 38		
2.	Строковий трудовий договір розірвано з ініціативи власника	ст. 39		
3.	Трудовий договір припинено за угодою сторін	п. 2 ст. 36		
4.	Трудовий договір розірвано з ініціативи працівника	п. 4 ст. 36		
5.	Строковий трудовий договір розірвано з ініціативи працівника	ст. 38		
6.	Безстроковий трудовий договір розірвано з ініціативи власника	ст. 40		
7.	Відсутність працівника на роботі понад 4 місяці поспіль	п. 8 ² ст. 36		

8.	Призов працівника на військову службу	п. 3 ст. 36		
9.	Прогоул працівника без поважних причин	ст. 39		
10.	Закінчення строку дії трудового договору	п. 2 ст. 36		
11.	Визнання працівника судом безвісно відсутнім	п. 8 ² ст. 36		
12.	Трудовий договір розірвано з ініціативи роботодавця	п. 4 ст. 36		
13.	Трудовий договір розірвано на вимогу профспілкового органу	ст. 44		
14.	Мобілізація роботодавця – фізичної особи під час особливого періоду	п. 3 ст. 36		
15.	Виявлено невідповідність працівника займаній посаді	ст. 36		
16.	Перебування всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції» у прямому підпорядкуванні близької особи	ст. 40		
17.	Працівника за його згодою переведено на інше підприємство	п. 3 ст. 36		
18.	Вчинення працівником, який виконує виховні функції аморального проступку	ст. 41		
19.	Поява на роботі в нетверезому стані або у стані наркотичного сп'яніння	п. 4 ст. 36		
20.	Працівник відмовився від продовження роботи у зв'язку зі зміною істотних умов праці	ст. 38		
21.	Розірвання строкового трудового договору з ініціативи працівника в разі його хвороби або інвалідності	ст. 39		
22.	Розірвання безстрокового трудового договору у зв'язку із переїздом працівника на нове місце проживання	ст. 39		
23.	Неможливість забезпечити працівника роботою через знищення майна роботодавця внаслідок ведення бойових дій	ст. 40		

Завдання 10.17. Детально ознайомитися із Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-IX від 15 березня 2022 року (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>), зокрема ст. 13 щодо процедури та умов призупинення дії трудового договору між працівником і роботодавцем, і виконати такі завдання:

а) письмово дати ґрунтовні відповіді на такі питання:

- 1) Які умови призупинення дії трудового договору?
- 2) На який максимальний строк може бути призупинена дія трудового договору?
- 3) Хто може ініціювати призупинення дії трудового договору: роботодавець чи працівник?
- 4) Чи тягне за собою призупинення дії трудового договору припинення трудових відносин?
- 5) Які вимоги до складання наказу/розпорядження про призупинення дії трудового договору?
- 6) Чи повинен роботодавець погоджувати призупинення дії трудового договору із військовою адміністрацією?
- 7) Які умови оскарження працівником наказу роботодавця про призупинення дії трудового договору?
- 8) За чий рахунок має здійснюватися відшкодування заробітної плати працівникам за час призупинення дії трудового договору?
- 9) Чи може роботодавець відновити дію трудового договору до припинення або скасування воєнного стану?
- 10) Чи існують посади, до яких не може бути застосована процедура призупинення дії трудового договору?

б) визначити, норми яких статей КЗпП України та Законів України у період дії воєнного стану не застосовуються згідно Закону № 2136-ІХ, оформивши результат в табл. 10.10.

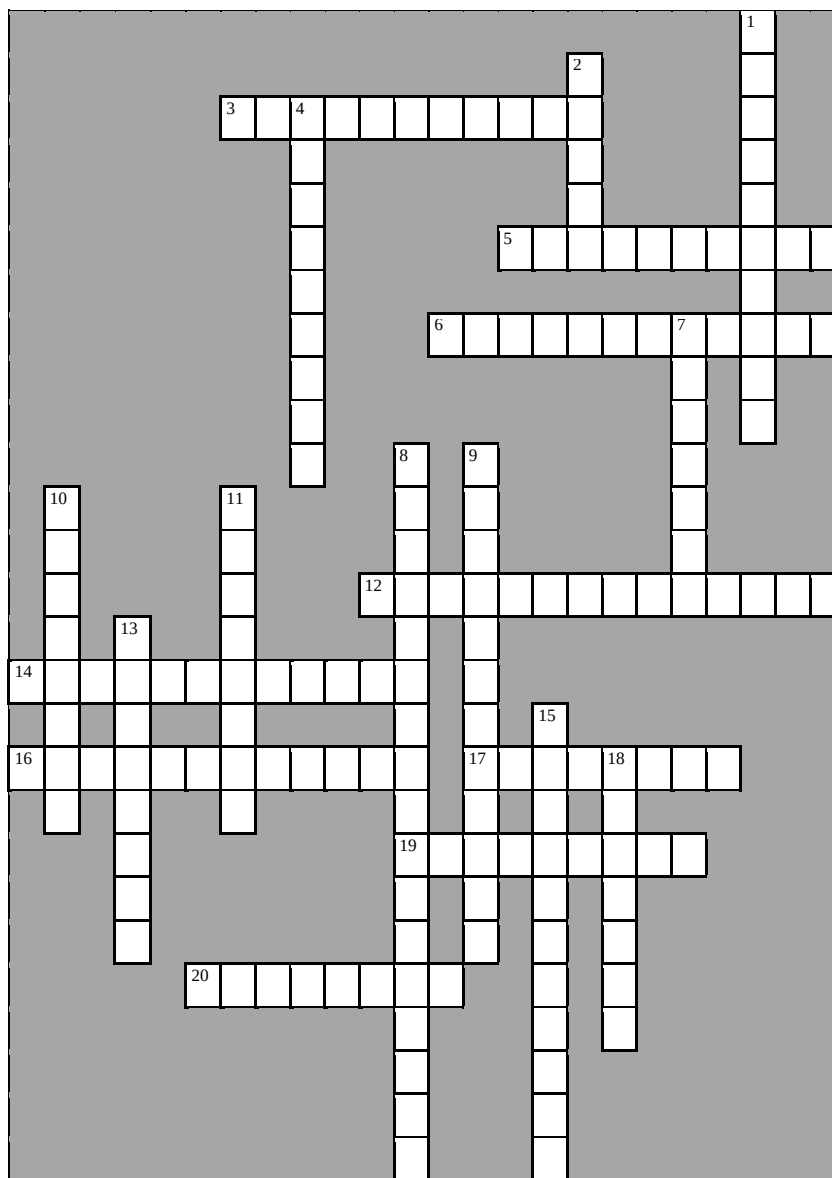
Таблиця 10.10 – **Норми положень законодавства про працю, які в умовах воєнного стану не діють**

№ п/п	Стаття (кодексу чи закону)	Зміст статті
1		
...		
п		

Фінальний кросворд до розділу 10

По горизонталі:

3. Форма організації праці, за якої робота виконується у будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

5. Частина випадків припинення трудового договору достроково, коли ініціатором є одна зі сторін або треті особи.

6. Тимчасове припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором (без припинення трудових відносин).

12. Фізична особа, яка за гіг-контрактом є підрядником та/або виконавцем.

14. Юридична або фізична особа, яка забезпечує інших осіб роботою.

16. Тимчасове «...» оформлюється зі звільненням працівника від його основних обов'язків у випадку, коли необхідно виконувати обов'язки працівника, посада якого більш відповідальна.

17. Договір, який укладається між роботодавцем та найманим працівником для виконання останнім певної трудової функції.

19. Особа, яка виконує певну трудову функцію та отримує за неї заробітну плату.

20. «...» інструкція визначає організаційно-правове становище працівника в структурному підрозділі підприємства, що забезпечує умови для його ефективної праці.

По вертикалі:

1. Закінчення дії трудових відносин за волевиявленням однієї із сторін, їх взаємним волевиявленням, на вимогу третіх осіб або внаслідок обставин непереборної сили.

2. Документ, який видається в обов'язковому порядку при прийнятті працівника на роботу, містить інформацію щодо посади, окладу, дати початку трудових відносин тощо. Із «...» працівника ознайомлюють під підпис до початку роботи.

4. Форма працевлаштування, за якою працівник поряд з основною роботою виконує додаткову роботу за іншою професією чи посадою у того ж роботодавця.

7. Форма організації праці, за якої робота виконується працівником за місцем його проживання або іншим місцем та характеризується наявністю закріпленої зони.

8. Договір між підприємством та фізичною особою, предметом якого є отримання певного оплачуваного результату праці.

9. Особлива форма залучення спеціалістів до праці, яка базується на ознаках цивільно-правового договору, але із забезпеченням певних трудових гарантій.

10. Сукупність працівників, що входять до облікового складу підприємства.

11. «...» Дія Сіті – юридична особа, яка набуває відповідного статусу згідно із Законом України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні».

13. Особлива форма трудового договору, в якому умови щодо строку дії, прав, обов'язків та ін., можуть встановлюватися за згодою сторін.

15. Форма працевлаштування, за якою працівник окрім основної роботи у вільний від неї час працює за наймом за окремим трудовим договором у того ж самого або іншого роботодавця.

18. Місце роботи, де зберігається трудова книжка працівника.

! Увага. *Складні слова, які пишуться через дефіс «-», у кросворді відображати також із цим знаком (наприклад, слово «інформаційно-комунікаційний» займало б у кросворді 27 клітинок, а не 26).*

Запитання та завдання

1. Назвіть квоти працевлаштування осіб з інвалідністю роботодавцями, які діють в Україні згідно чинного законодавства.

2. Який пакет документів має подати потенційний працівник для працевлаштування на обрану посаду?

3. Наведіть відмінності між трудовими та цивільно-правовими договорами за основними критеріями.

4. Проаналізуйте основні ризики щодо формулювань у договорах цивільно-правового характеру.

5. Яким вимогам повинна відповідати юридична особа, щоб мати право на отримання статусу резидента Дія Сіті згідно чинного законодавства?

6. Охарактеризуйте підходи до оподаткування винагороди за працю, нарахованої резидентом Дія Сіті особам, з якими укладені трудові, цивільно-правові договори та гіг-контракти.

7. Як визначається середня кількість працівників за конкретний період згідно Інструкції зі статистики кількості працівників?

8. Розкрийте методику статистичного розрахунку середньооблікової кількості штатних працівників.

9. У чому полягає розірвання трудового договору та згідно яких статей КЗпП України воно може здійснюватися?

10. Охарактеризуйте правові засади призупинення дії трудового договору в умовах воєнного стану.

Тести для самоконтролю

1. *Обов'язковий норматив робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю у роботодавця з чисельністю працівників від 8 до 25 осіб становить:*

- а) 5 % від середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за рік;
- б) 5 % від середньооблікової чисельності усіх працівників за рік;
- в) 4 % від середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за рік;
- г) 4 % від середньооблікової чисельності усіх працівників за рік.

2. *Обов'язковий норматив робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю у роботодавця з чисельністю працівників понад 25 осіб становить:*

- а) одне робоче місце;
- б) 5 % від середньооблікової чисельності усіх працівників за рік;
- в) 4 % від середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за рік;
- г) норматив не передбачено.

3. *Обов'язковий норматив робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю у роботодавця з чисельністю працівників менше 8 осіб становить:*

- а) одне робоче місце;
- б) 5 % від середньооблікової чисельності усіх працівників за рік;
- в) 4 % від середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за рік;
- г) норматив не передбачено.

4. *У резидента Дія Сіті можуть одночасно працювати:*

- а) лише особи за гіг-контрактами;
- б) лише особи за трудовими договорами та гіг-контрактами;
- в) лише особи за цивільно-правовими договорами та гіг-контрактами;
- г) особи за трудовими, цивільно-правовими договорами та гіг-контрактами.

5. *Статусу резидента Дія Сіті може набути юридична особа (за відповідності іншим вимогам):*

- а) у статутному капіталі якої менше 20 % прямо або опосередковано належать державі Україна або територіальній громаді;
- б) середньооблікова кількість працівників та гіг-спеціалістів становить менше 9-ти осіб за підсумками календарного місяця;
- в) зареєстрована за межами території України;
- г) має статус неприбуткового підприємства, установи, організації.

6. *Розмір середньої місячної винагороди, що виплачує резидент Дія Сіті залученим працівникам та гіг-спеціалістам, має становити не менше, ніж еквівалент:*

- а) 1200 євро за курсом НБУ станом на 1 січня звітного року;
 - б) 1200 євро за курсом НБУ станом на 1 число календарного місяця;
 - в) 1200 доларів за середньорічним курсом НБУ;
-

г) 1200 доларів за середньомісячним курсом НБУ.

7. *Визначте правильне твердження:*

а) спеціалісти резидента Дія Сіті = гіг-спеціалісти;

б) спеціалісти резидента Дія Сіті = гіг-спеціалісти + наймані працівники + особи, залучені за договором ЦПХ;

в) спеціалісти резидента Дія Сіті = спеціалісти, залучені за договором ЦПХ + гіг-спеціалісти;

г) спеціалісти резидента Дія Сіті = гіг-спеціалісти + наймані працівники.

8. *Ставка ПДФО на доходи спеціалістів резидента Дія Сіті становить:*

а) 5 %;

б) 8,41 %;

в) 18 %;

г) 22 %.

9. *ЄСВ на суму винагороди гіг-спеціалістам резидента Дія Сіті, що відповідає вимогам до такого статусу, нараховується:*

а) за ставкою 22 % від суми такої винагороди, але в межах максимальної бази нарахування ЄСВ;

б) за ставкою 22 % від суми мінімальної заробітної плати, встановленої Законом на 1 січня звітного року;

в) за ставкою 22 % від суми прожиткового мінімуму, встановленого Законом на відповідний календарний місяць;

г) у розмірі мінімального страхового внеску за відповідний календарний місяць.

10. *Винагорода осіб, що працюють у резидента Дія Сіті за договорами цивільно-правового характеру, оподатковується ПДФО за ставкою:*

а) 22 %;

б) 5 %;

в) 18 %;

г) винагорода таких осіб не оподатковується ПДФО.

11. *ЄСВ на суму винагороди особам, що працюють за цивільно-правовими договорами у резидента Дія Сіті, нараховується:*

а) за ставкою 22 % від суми такої винагороди, але в межах максимальної бази нарахування ЄСВ;

б) за ставкою 22 % від суми мінімальної заробітної плати, встановленої Законом на 1 січня звітного року;

в) за ставкою 22 % від суми прожиткового мінімуму, встановленого Законом на відповідний календарний місяць;

г) у розмірі мінімального страхового внеску за відповідний календарний місяць.

12. *Військовий збір із доходів, нарахованих фізичним особам резидентом Дія Сіті, утримується за ставкою 1,5 %:*

а) лише за гіг-контрактами;

б) лише за гіг-контрактами та трудовими договорами;

в) лише за трудовими та цивільно-правовими договорами;

г) за трудовими, цивільно-правовими договорами та гіг-контрактами.

13. Середня кількість працівників за конкретний період згідно Інструкції зі статистики кількості працівників визначається:

а) як сума середньооблікової кількості штатних працівників та середньої кількості зовнішніх сумісників;

б) як сума середньооблікової кількості штатних працівників та зовнішніх сумісників за мінусом працюючих за цивільно-правовими договорами;

в) як сума середньооблікової кількості штатних працівників, середньої кількості зовнішніх сумісників та середньої кількості працюючих за цивільно-правовими договорами;

г) як сума середньої кількості працюючих за трудовими і цивільно-правовими договорами та середньої кількості зовнішніх сумісників.

14. Середньооблікова кількість штатних працівників розраховується на підставі даних про облікову кількість штатних працівників:

а) щоденних;

б) щомісячних;

в) щоквартальних;

г) середньорічних.

15. Закінчіть речення: «Штатний працівник облікового складу, який уклав із тим самим роботодавцем цивільно-правовий договір, враховується в обліковій та середньообліковій кількості працівників ...»:

а) один раз у кількості працюючих за ЦПД та не враховується серед штатних працівників;

б) один раз за основним місцем роботи та не враховується у кількості працюючих за ЦПД;

в) двічі: і за основним місцем роботи, і у кількості працюючих за цивільно-правовими договорами;

г) один раз за вибором роботодавця: або за основним місцем роботи, або у кількості працюючих за ЦПД.

16. Визначте неправильне твердження:

а) кількість штатних працівників за святковий день приймається на рівні середньооблікової кількості за попередній робочий тиждень;

б) якщо особа працює понад одну ставку, то в обліковій та середньообліковій кількості вона враховується як одна фізична особа;

в) якщо особа працевлаштована на умовах неповного робочого часу, то в обліковій та середньообліковій кількості вона враховується як одна фізична особа;

г) кількість штатних працівників за вихідний день приймається на рівні облікової кількості працівників за робочий день, що йому передував.

17. При обчисленні середньооблікової кількості штатних працівників враховуються:

а) особи, що перебувають у відпустках по вагітності і пологах;

б) особи, що перебувають у відпустках по догляду за дитиною до досягнення нею віку, встановленого чинним законодавством;

- в) особи, що усиновили новонароджену дитину з пологового будинку та перебувають у відпустці по догляду за нею до досягнення відповідного віку;
 - г) особи, що перебувають у відпустках без збереження заробітної плати.
-

18. При визначенні середньооблікової кількості штатних працівників за рік для підприємства, яке зареєстровано та почало працювати у серпні, в знаменнику формули буде:

- а) 3;
 - б) 4;
 - в) 5;
 - г) 12.
-

19. Трудовий договір може бути розірвано:

- а) з ініціативи працівника;
 - б) з ініціативи роботодавця;
 - в) на вимогу профспілкового органу;
 - г) всі відповіді правильні.
-

20. Призупинення дії трудового договору у зв'язку зі збройною агресією в умовах воєнного стану може відбутися у випадку:

- а) неможливості працівника виконувати роботу за трудовим договором;
 - б) неможливості роботодавця забезпечити працівника роботою;
 - в) неможливості обох сторін трудових відносин виконувати обов'язки за трудовим договором;
 - г) всі відповіді правильні.
-

РОЗДІЛ 11. ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Метою практичного заняття є закріплення теоретичних знань та формування практичних умінь студентів щодо організації фінансування підприємницької діяльності на всіх етапах її розвитку

План практичного заняття

- 11.1. Методика розрахунку стартового капіталу на етапі започаткування підприємницької діяльності
- 11.2. Методичні підходи до розрахунку суми власних коштів
- 11.3. Організація та розрахунок умов банківського кредитування підприємницької діяльності
- 11.4. Етапи реалізації лізингу та розрахунок лізингових платежів
- 11.5. Організація інвестування за етапами розвитку підприємницької діяльності
- 11.6. Організація та оцінювання ефективності залучення державного та міжнародного фінансування підприємницької діяльності

11.1. Методика розрахунку стартового капіталу на етапі започаткування підприємницької діяльності

Стартовий капітал – це капітал, який вкладається у будь-яку підприємницьку справу з самого початку практичної реалізації комерційної ідеї. Чим складніше продукція, чим триваліший виробничий цикл, тим більшою повинна бути величина стартового капіталу. В найбільш загальному вигляді потребу в стартовому капіталі K , який необхідний для початку підприємництва, можна розрахувати за формулою:

$$K = \Gamma_0 + \Gamma_{c-m} + \Gamma_n + \Gamma$$

де Γ_0 – грошові кошти на придбання (оренду) будівель, споруд, передавальних пристроїв, машин, обчислювальної техніки, інструменту, транспортних засобів;

Γ_{c-m} – грошові кошти на оплату сировини, матеріалів, напівфабрикатів, палива, енергії;

Γ_n – грошові кошти для оплати праці найманих працівників;

Γ_i – грошові кошти на оплату інформаційних послуг, рекламу, придбання об'єктів інтелектуальної власності та інші кошти.

Стартовий капітал – це сумарна потреба в грошах від моменту започаткування діяльності до моменту, коли виручка повністю покриває витрати.

Задачі

Задача 11.1. ПП «Ромашка» має намір виробляти відео камери розпізнавання обличчя відвідувачів закладів з постійним складом його працівників (відвідувачів) (дитячі заклади, школи, вузи тощо). Для реалізації даної ідеї компанії необхідно орендувати виробничі площі, обладнання, найняти робочу силу, придбати інструменти, обчислювальну техніку, транспортні засоби, комплектуючі та матеріали для виробництва камер, бухгалтерську програму BAS та інше. Витрати на оренду виробничих площ – 4 000 грн / місяць, (починаючи з січня). Витрати на оренду обладнання – 3 000 грн/місяць (починаючи з лютого). Оплата праці інженера – 25 000 грн. Оплата праці начальника виробництва – 30 000 грн. Оплата праці бухгалтера – 20 000 грн. Вартість придбання інструментів – 2 000 грн. Вартість придбання обчислювальної техніки – 80 000 грн (лютий). Вартість комплектуючих та матеріалів для виробництва 100 камер за рік - 40 000 грн/рік (закупівля здійснюється у березні). Вартість бухгалтерської програми BAS – 8 400 грн (лютий). Вартість використаної електроенергії -200 кВт в місяць, тариф -1,44 грн/кВт.

План виробництва – 100 камер на рік

Виробництво рівномірне по 10 камер. Початок виробництва запланований на березень (табл. 11.1).

Таблиця 11.1 - Графік виробництва, штук:

січ	лют	бер	квіт	трав	черв	лип	серп	вер	жовт	лист	груд
		10	10	10	10	10	10	10	10	10	10

Ціна 1 відеокамери – 7 000 грн.

Завдання а: Розрахувати стартовий капітал ПП.

Методичні вказівки до виконання

1. Розрахувати суму витрат, які здійснюються один раз, але які забезпечують підприємницьку діяльність протягом тривалого терміну їх використання (капітальні витрати). Розрахунки здійснювати помісячно.

2. Розрахувати суму щомісячних поточних витрат.
3. Розрахунки представити у вигляді таблиці 11.2.

Таблиця 11.2 - Розрахунок суми щомісячних витрат

Вид витрат	Місяці року											
	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Капітальні												
Поточні												
Всього												

4. Намалювати стовпчикову діаграму зміни загальних щомісячних витрат
5. Розрахувати виручку від реалізації відеокамер (табл. 11.3).

Таблиця 11.3 - Розрахунок виручки від реалізації відеокамер

	Місяці року											
	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Кількість, штук			10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Виручка від реалізації, грн												

6. Розрахувати потребу в капіталі на рік (щомісячні витрати – щомісячна виручка від реалізації), грн.

Таблиця 11.4 - Розрахунок стартового капіталу

	Місяць											
	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Щомісячні витрати												
Виручка від реалізації												
Різниця												

Стартовий капітал є сумою додатних значень різниць щомісячних витрат і виручки.

7. Зробити висновки про доцільність реалізації даної підприємницької ідеї при заданих умовах виробництва і ціні реалізації відеокамер.

Завдання б: За даними попередньої задачі розрахувати стартовий капітал при умові, якщо ціна 1 відеокамери зростає до 12 000 грн.

Завдання в: За даними попередньої задачі розрахувати стартовий капітал при умові, якщо ціна 1 відеокамери становитиме 12 000 грн. Виробництво не рівномірне (табл.11.5).

Таблиця 11.5 - **Графік виробництва, штук**

січ	лют	бер	квіт	трав	черв	лип	серп	вер	жовт	лист	груд
		13	15	17	18	19	10	25	26	27	30

11.2. Методичні підходи до розрахунку власних коштів

Внутрішніми називаються джерела фінансування, право власності на які має суб'єкт підприємництва.

На етапах функціонування підприємницької діяльності до складу внутрішніх джерел її фінансування відноситься прибуток та амортизаційні відрахування.

Прибуток – це винагорода за ризик здійснення підприємницької діяльності та різниця між сукупним доходом і сукупними витратами в процесі її здійснення.

Амортизація – це поступове перенесення вартості основних засобів (будівель, споруд, машин, обладнання тощо) на продукцію (роботи, послуги), що виробляються з їх допомогою, яке відбувається шляхом пропорційного списання вартості цих засобів протягом строку їх корисного використання.

Задачі

Задача 11.2. Для організації підприємницької діяльності необхідні основні засоби. Вартість та терміни служби основних засобів надані в таблиці 11.6.

Таблиця 11.6 - **Вартість та терміни служби основних засобів**

Основні засоби	Кількість одиниць	Вартість одиниці, тис. грн	Фактичний термін служби, визначений підприємством
1	2	3	4
Будівля виробничого цеху	1	1200	40
Вентиляційна система	1	300	20
Станок ВК 420	3	120	7
Фризер МС 2	2	250	6
Шліфувальний апарат	1	90	8
Складський штабелер	1	70	9
Автомобіль	1	500	8

Продовження табл. 11.6

1	2	3	4
Меблі	3	450	15
Комп'ютерна техніка	2	56	6
Телефон	2	10	5
Бухгалтерська програма BAS	1	8	5

Завдання: Розрахувати, якою сумою додаткового фінансування діяльності володітиме підприємство кожного року протягом строку служби вказаних основних засобів. Результати представити у вигляді таблиці 11.7.

Таблиця 11.7 - Розрахунок суми амортизації

Назва основного засобу	Роки служби обладнання																	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	...	40		
Будівля виробничого цеху																		
Вентиляційна система																		
Станок ВК 420																		
Фризер МС 2																		
Шліфувальний апарат																		
Складський штабелер																		
Автомобіль																		
Меблі																		
Комп'ютерна техніка																		
Телефон																		
Бухгалтерська програма BAS																		
Всього																		

Задача 11.3. Приватне підприємство «Вентиляційні системи» є виробником будівельних виробів із пластмас, електричних побутових приладів, промислового холодильного та вентиляційного устаткування, плит, листів, труб і профілів із пластмас. ПП розвивається на основі поєднання традиційної та інноваційної моделей підприємництва. Стратегію свого розвитку підприємство вбачає у впровадженні у виробництві припливно-витяжної вентиляції з рекуперацією тепла. Для реалізації даної підприємницької ідеї український виробник планує закупити технологічне обладнання, вартість якого становить 650000 грн. Основним джерелом фінансування є власні кошти підприємства, які надходять від реалізації промислових та побутових вентиляторів. Чистий дохід ПП становить в середньому 5200000 грн за рік. Річні витрати (на виробництво, управління, реалізацію) становлять 5000000 грн. ПП зареєстровано платником податку на прибуток за ставкою 18%. Річна сума амортизації всіх груп основних засобів на підприємстві за рік – 82 000 грн.

Завдання: 1) Розрахувати річну суму власних коштів підприємства.

Методичні рекомендації до виконання

Власними коштами підприємства є чистий прибуток (ЧП) та амортизація (А).

$$BK = ЧП + А$$

Чистий прибуток – це сума прибутку, яка залишається у підприємства після оплати податку на прибуток.

$$ЧП = П - 0,18 * П$$

П – прибуток до оподаткування.

П – прибуток до оподаткування – це різниця між чистим доходом та всіма видами витрат підприємства (операційними, витратами на управління, на збут).

$$П = ЧД - В$$

ЧД – чистий дохід;

В – витрати.

Задача 11.4 - Для організації підприємницької діяльності необхідні основні засоби. Вартість та терміни служби основних засобів надані в таблиці 11.8.

Таблиця 11.8 – Вартість та терміни служби основних засобів

	Кількість одиниць	Вартість одиниці, тис. грн	Фактичний термін служби, визначений підприємством
Будівля	1	35 000	20
Станок ВК 420	3	40	7
Фризер МС 2	2	70	6
Шліфувальний апарат	1	60	8
Складський штабелер	1	70	5
Автомобіль	1	1500	7
Меблі	3	50	7
Комп'ютерна техніка	2	56	6
Телефон	2	10	3
Споруди	1	30	12

За рік підприємець отримав 5 850 000 грн. доходу, заплатив єдиного податку в сумі 20% від мінімальної заробітної плати, залучив 3 568 000 грн кредиту, отримав 864 000 грн за програмою державної підтримки, за договором фінансового лізингу придбало вантажний автомобіль вартістю 3 500 000 грн.

Завдання а: Розрахувати щорічну амортизацію основних засобів.

Завдання б: Розрахувати суму власних коштів підприємця.

Завдання в: Розрахувати суму залучених коштів підприємця.

Задача 11.5. ФОП Іванов І.І. працює в сфері ресторанного бізнесу. За 2021 рік чистий дохід ФОП склав 4 000 тис. грн. ФОП зареєстрований як платник єдиного податку II групи спрощеної системи оподаткування (не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 10 осіб; обсяг доходу не перевищує 834 розміри мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року). Витрати ФОП за поточний рік становили 3 100 тис. грн. Єдиний податок: не більше 20% мінімальної зарплати. Розмір мінімальної заробітної плати приймається на рівні того, який був на момент здійснення розрахунку. ФОП має намір розширити масштаби своєї діяльності (здійснити масштабування) в напрямі відкриття кав'ярні на станції метро Лісова. За розробленим бізнес-планом вартість реалізації даної ідеї складає 2 000 000 грн.

Завдання а. Розрахувати, за скільки років ФОП накопичить необхідну суму власних коштів для фінансування ідеї відкриття кав'ярні.

Завдання б. Які альтернативні способи фінансування можуть бути залучені для реалізації бізнес-ідеї ФОП?

Завдання в. За якими державними програмами ФОП може залучити фінансування даного бізнес-проекту?

Завдання г. У випадку відсутності програм державної підтримки даного виду підприємництва, який напрям підприємницької ідеї ви запропонуєте ФОП, який підпадає під умови державного або міжнародного фінансування малого підприємництва.

11.3. Організація та ефективність залучення банківського кредитування підприємницької діяльності

Задача 11.6. ТОВ «Скіф» планує закупити технологічне обладнання, вартість якого становить 1 250 000 грн.

Чистий дохід ТОВ становить в середньому 23 200 000 грн за рік. Річні витрати (на виробництво, управління, реалізацію) становлять 22 000 000 грн. ТОВ зареєстровано платником податку на прибуток за ставкою 18%. Вартість обладнання, що використовується у виробничому процесі – 1 520 000. Термін служби обладнання – 9 років.

Завдання а: Розрахувати річну суму власних коштів підприємства.

Завдання б: Розрахувати суму кредиту, яку необхідно залучити для покриття дефіциту власних коштів на придбання технологічного обладнання.

Завдання в: За скільки років підприємство може повернути кредит? (щорічне повернення кредиту відбувається за рахунок щорічного прибутку!).

Задача 11.7. Приватне підприємство «Авангард» є виробником твердопаливних котлів для промислового та побутового використання.

Для реалізації підприємницької ідеї виробництва котлів великої потужності ПП планує закупити технологічне обладнання, вартість якого становить 1 650 000 грн. Чистий дохід ПП становить в середньому 4 200 000 грн за рік. Річні витрати (на виробництво, управління, реалізацію) становлять 4 000 000 грн. ПП зареєстровано платником податку на прибуток за ставкою 18%. Для можливості залучення банківського кредиту ПП звернулося до банку «Приват» щодо отримання інформації про умови кредитування. З урахуванням оцінки кредитоспроможності ПП, банк надав наступні умови кредитування даної підприємницької ідеї: мінімальний внесок – 20% суми позики, строк кредиту - 2 роки, кредитна ставка – 12,5% річних, періодичність повернення тіла кредиту – піврічно.

Завдання а: Розрахувати фінансові витрати підприємства, які виникнуть у випадку залучення банківського кредиту при умові, що відсотки нараховуються класичним (стандартним) методом.

Завдання б: Розрахувати обсяги та відсоток зменшення чистого прибутку підприємства у випадку залучення кредитних коштів для фінансування придбання обладнання при існуючих обсягах чистого доходу підприємства.

Методичні рекомендації до виконання

- 1) Розраховується розмір мінімального внеску ПП у придбання обладнання.
- 2) Розраховується сума кредиту для придбання обладнання. Розраховується кількість періодів повернення тіла кредиту (основного боргу) (термін кредиту*періодичність його повернення).
- 3) Розраховується сума погашення основного боргу за період.
- 4) Розраховується сума нарахованих відсотків за кожний період (див. задача 11.6.).
- 5) Розраховується сума відсотків, що повинна бути виплачена банку за кожний рік.
- 6) Розраховується сума відсотків, що повинна бути виплачена банку за термін дії кредитного договору.
- 7) Фінансові витрати підприємства дорівнюють сумі виплачених банку відсотків за користування банківським кредитом за термін його дії.
- 8) Сума сплачених банку відсотків за кредит збільшить фінансові витрати підприємства, а відповідно зменшить суму прибутку до оподаткування

Прибуток до оподаткування = Річний прибуток – річні витрати – річні фінансові витрати (річні відсотки за кредит)

Чистий прибуток = Прибуток до оподаткування – податок на прибуток

Задача 11.8. ТОВ «Будінвест» планує будівництво приміщення для подальшого продажу або надання послуг оренди невеликих офісних приміщень. На основі сформованих кошторисів підсумовано, що для зведення і запуску в експлуатацію будівлі необхідні кошти в сумі 1 200 000 грн. Власних джерел фінансування будівництва ТОВ не має, тому всі витрати планується фінансувати за рахунок банківського кредиту. На основі аналізу умов кредитування банками України зроблено висновок, що для ТОВ оптимальними є умови кредитування, які пропонує АТ «Альфа-Банк»:

Сума кредиту/ кредитної лінії:

- без застави: до 7 500 000 грн;
- під заставу: до 100 000 000 грн.

Відсоткова ставка: фіксована 15 % річних в УАН.

Забезпечення:

- без застави: фінансова порука власника бізнесу;
- під заставу: нерухомість, обладнання, транспортні засоби.

Разова комісія: 0,9 % від суми кредиту, мін. 2 000 грн (за оформлення угоди).

Строк: 2 роки.

Нарахування відсотків: класичний або ануїтетний метод.

Періодичність повернення тіла кредиту та процентів: щоквартально.

Завдання: Розрахувати графік погашення тіла та процентів за кредитом за класичним та ануїтетним методом нарахування відсотків.

Методичні рекомендації до виконання

А) Розрахунок графіка платежів за класичним (стандартним) методом нарахування відсотків.

Повернення банку тіла кредиту здійснюється рівномірними сумами, які розраховуються за формулою:

$$A_i = D/n,$$

де A_i – сума погашення тіла кредиту за період, $i = 1, 2, \dots, n$.

n – кількість періодів погашення кредиту (рік, півроку, квартал).

Відсотки за кредитом нараховуються на залишок суми боргу:

$$B_i = D_i * r,$$

де D_t – залишок боргу на початок періоду;

r – ставка проценту за період погашення (рік, півроку, квартал), яка нараховується на суму боргу.

За перший період погашення $B1 = D \cdot r / \text{проку}$,

де r – процент за рік;

проку – кількість періодів погашення кредиту в році.

За другий період погашення $B2 = (D - A1) \cdot r / \text{проку}$.

За третій період погашення $B3 = (D - A1 - A2) \cdot r / \text{проку}$.

За четвертий період погашення $B4 = (D - A1 - A2 - A3) \cdot r / \text{проку}$...

Проценти будуть змінною величиною, оскільки кожен раз нараховуються на зменшену суму основного боргу.

Суму обслуговування боргу (платежі за період) можна представити як суму процентів та суму погашення частини основного боргу: $R_i = A_i + B_i$.

Таблиця 11.9 - Графік погашення боргу при класичному (стандартному) методі нарахування процентів

Номер періоду погашення ($i=1 \dots n$)	Сума основного боргу на початок періоду (D)	Сума погашення основного боргу (A_i)	Погашення відсотків (B_i)	Платіж за період (R_i)

Б) Розрахунок графіка платежів за анuitетним методом нарахування відсотків.

1) Розраховується сума платежу за період (сума тіла кредиту та %):

де D – початкова сума кредиту;

K – коефіцієнт анuitету.

$$K = \frac{r \cdot (1 + r)^n}{(1 + r)^n - 1}$$

де r – процентна ставка за період (в частках) (якщо виплати здійснюються щомісячно, тоді річну ставку необхідно поділити на 12, якщо щоквартально – на 4, щопіврічно – на 2);

n – кількість періодів погашення кредиту.

2) Розрахунок суми погашення процентів за період: залишок основної суми * проценти за рік / кількість періодів погашення в році.

3) Погашення основного боргу: щомісячний платіж – погашення %.

4) Залишок основної суми в наступний період: залишок основної суми в попередній період – погашення основного боргу в попередній період.

Приклад вирішення завдання:

А) Розрахунок графіка платежів за класичним (стандартним) методом нарахування відсотків.

**Таблиця 11.10 - Графік погашення боргу при анuitетному методі
нарахування %**

№ періоду погашення	Залишок основної суми	Погашення основного боргу	Погашення процентів за період	Сума платежу за період (Ri)

1) Розрахунок суми погашення основного боргу за квартал (Ai):

$$1\ 200\ 000 / (4 \cdot 2) = 150\ 000 \text{ грн.}$$

2) Розрахунок суми погашення процентів за квартал:

$$1 \text{ кв. } 1\ 200\ 000,00 \cdot 0,15/4 = 45\ 000,00;$$

$$2 \text{ кв. } (1\ 200\ 000 - 150\ 000) \cdot 0,15/4 = 39\ 375,00;$$

$$3 \text{ кв. } (1\ 200\ 000 - 150\ 000 - 150\ 000) \cdot 0,15/4 = 33\ 750,00;$$

$$4 \text{ кв. } 750\ 000,00 \cdot 0,15/4 = 28\ 125,00;$$

$$5 \text{ кв. } 600\ 000,00 \cdot 0,15/4 = 22\ 500,00;$$

$$6 \text{ кв. } 450\ 000,00 \cdot 0,15/4 = 16\ 875,00;$$

$$7 \text{ кв. } 300\ 000,00 \cdot 0,15/4 = 11\ 250,00;$$

$$8 \text{ кв. } 150\ 000,00 \cdot 0,15/4 = 5\ 625,00.$$

**Таблиця 11.11 - Графік погашення боргу при класичному (стандартному)
методі нарахування процентів**

Номер періоду погашення (i=1...n)	Сума основного боргу на початок періоду (D)	Сума погашення основного боргу (Ai)	Погашення процентів (Bi)	Щоквартальний платіж (Ri)
1 квартал	1 200 000	150 000	45 000	195 000
2 квартал	1 050 000	150 000	39 375	189 375
3 квартал	900 000	150 000	33 750	183 750
4 квартал	750 000	150 000	28 125	178 125
5 квартал	600 000	150 000	22 500	172 500
6 квартал	450 000	150 000	16 875	166 875
7 квартал	300 000	150 000	11 250	161 250
8 квартал	150 000	150 000	5 625	155 625
			202 500	1 402 500

До загальної суми платежів додається одноразова комісія:

$$1\ 200\ 000 \cdot 0,9/100 = 10\ 800 \text{ грн.}$$

Сума повернення зобов'язань за кредитом за весь період кредитного договору:

$$1\ 402\ 500 + 10\ 800 = 1\ 413\ 300 \text{ грн.}$$

Б) Розрахунок графіка платежів за анuitетним методом нарахування відсотків.

1) Розраховується сума платежу за період (сума тіла кредиту та відсотків):

$$R_i = A_i + B_i = D * K,$$

де D – початкова сума кредиту;

K – коефіцієнт анuitету;

$$K = \frac{r * (1 + r)^n}{(1 + r)^n - 1} = 0,0375 * (1 + 0,0375)^8 / (1 + 0,0375)^8 - 1 = 0,147;$$

r – процентна ставка за квартал, в частках від одиниці: $15/4/100 = 0,0375$

n – кількість періодів погашення кредиту – 8 кварталів.

$$R_i = 1\,200\,000 * 0,147 = 176\,400 \text{ грн.}$$

2) Розрахунок суми погашення відсотків за квартал:

1 квартал	$1\,200\,000,00 * 0,15/4 = 45000,00$
2 квартал	$1\,068\,600,00 * 0,15/4 = 40072,50$
3 квартал	$932\,272,50 * 0,15/4 = 34960,22$
4 квартал	$790\,832,72 * 0,15/4 = 29656,23$
5 квартал	$644\,088,95 * 0,15/4 = 24153,34$
6 квартал	$491\,842,28 * 0,15/4 = 18444,09$
7 квартал	$333\,886,37 * 0,15/4 = 12520,74$
8 квартал	$170\,007,11 * 0,15/4 = 6375,27$

3) Погашення основного боргу:

1 квартал	$176\,400 - 45\,000 = 135\,000,00$
2 квартал	$176\,400 - 39\,937,5 = 140\,062,50$
3 квартал	$176\,400 - 34\,685,16 = 145\,314,84$
4 квартал	$176\,400 - 29\,235,85 = 150\,764,15$
5 квартал	$176\,400 - 23\,582,19 = 156\,417,81$
6 квартал	$176\,400 - 17\,716,53 = 162\,283,48$
7 квартал	$176\,400 - 11\,630,89 = 168\,369,11$
8 квартал	$176\,400 - 5\,317,05 = 174\,682,95$

4) Залишок основної суми на наступний період:

1 квартал	$1\,200\,000,00$
2 квартал	$1\,200\,000,00 - 131\,400,00 = 1\,068\,600,00$
3 квартал	$1\,068\,600,00 - 136\,327,50 = 932\,272,50$
4 квартал	$932\,272,50 - 141\,439,78 = 790\,832,72$
5 квартал	$790\,832,72 - 146\,743,77 = 644\,088,95$
6 квартал	$644\,088,95 - 152\,246,66 = 491\,842,28$
7 квартал	$491\,842,28 - 157\,955,91 = 333\,886,37$
8 квартал	$333\,886,37 - 163\,879,26 = 170\,007,11$

Таблиця 11.12 - Графік платежів

№ періоду погашення	Залишок основної суми	Погашення основного боргу	Погашення відсотків	Щомісячний платіж
1 квартал	1 200 000,00	131 400,00	45000,00	176 400
2 квартал	1 068 600,00	136 327,50	40072,50	176 400
3 квартал	932 272,50	141 439,78	34960,22	176 400
4 квартал	790 832,72	146 743,77	29656,23	176 400
5 квартал	644 088,95	152 246,66	24153,34	176 400
6 квартал	491 842,28	157 955,91	18444,09	176 400
7 квартал	333 886,37	163 879,26	12520,74	176 400
8 квартал	170 007,11	170 024,73	6375,27	176 400
		1 200 017,63	211182,37	1 440 000

До загальної суми платежів додається одноразова комісія.

11.4. Етапи реалізації лізингу та розрахунок лізингових платежів

У лізинговому бізнесі на даний момент не існує усталеної практики розрахунків аналогічній тому, що є в сфері банківського кредитування, де діє єдина методологія розрахунку платежів.

Розрахунок лізингових платежів з рівномірним погашенням балансової вартості (з амортизацією боргу рівними частинами). Цей метод розрахунків боргових виплат є простим та вигідним для боржника. Проте він має суттєвий недолік - не враховує зміну вартості грошей у часі, і тому є невигідним для кредитора.

При використанні даного методу розрахунку лізингових платежів розмір лізингового платежу (R_i) розраховується шляхом додавання відшкодування вартості предмета лізингу в i -тому періоді (A_i) та лізингової винагороди (B_i):

$$R_i = A_i + B_i, i = 1 \dots n, (10)$$

Якщо лізингова угода укладена на строк, протягом якого вартість майна повністю заміщується, тоді:

$$A_i = C / n = \text{constant}$$

де C - вартість предмету лізингу

n - строк лізингу.

Залишкова вартість майна Z_i на початку кожного наступного періоду є різницею між залишковою вартістю попереднього періоду (Z_{i-1}) та сумою відшкодування вартості предмета лізингу (A_i):

$$Z_i = Z_{i-1} - A_i$$

Обсяг лізингової винагороди у кожному періоді розраховується як добуток залишкової вартості предмету лізингу в даному періоді (Z_i) та лізингової ставки за період (рік, квартал, місяць) (r):

$$B_i = Z_i * r$$

Задачі

Задача 11.9. ТОВ «Автотур» уклало договір фінансового лізингу з ПАТ «Приват» на придбання для ТОВ автобуса Scania на 36 посадкових місць. Вартість предмету лізингу 1 200 000 грн. Термін дії договору дорівнює терміну експлуатації автобуса і становить 5 років. Лізингові платежі здійснюють два рази на рік. Річна лізингова ставка дохідності $r = 20\%$.

Завдання а: Визначити розмір лізингових платежів у кожному періоді та загальну суму лізингових платежів.

Завдання б: Побудувати графік лізингових платежів.

Завдання в: Оцінити, на скільки зросла вартість предмету лізингу порівняно з його вартістю, визначеною в лізинговій угоді.

Методичні рекомендації до виконання

- 1) Визначаємо загальну кількість лізингових платежів $n = 5 \times 2 = 10$.
- 2) Визначаємо лізингову ставку за період (півроку) $r = 20 / 2 = 10 \%$.
- 3) Розраховуємо A_i за півроку.
- 4) Розраховуємо B_i за півроку.
- 5) Складаємо графік погашення заборгованості (табл. 13).

Таблиця 11.13 - Графік погашення заборгованості

Платіж	Залишкова вартість предмету лізингу, Z_i	Відшкодування вартості предмета лізингу в i -тому періоді, A_i	Лізингова винагорода, B_i	Лізингові платежі, R_i
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

Ануїтетний метод розрахунку лізингових платежів:

Методика розрахунку лізингових платежів на основі теорії фінансових рент. Метод обчислень з використанням фінансових рент завдяки врахуванню ефекту дисконтування є більш точним у порівнянні з попереднім методом. Розрахунки з використанням фінансових рент вигідні лізингодавцю та невигідні лізингоотримувачу, оскільки збільшують загальну суму лізингових платежів.

У відповідності до даної методики першочерговим є розрахунок лізингового платежу в кожному із періодів її виплати.

а) Якщо платежі здійснюються наприкінці періоду і майно повністю амортизується за термін договору, то величину лізингового платежу розраховують на основі формули звичайного анuitету:

$$R = \frac{C * r}{1 - (1 + r)^{-n}}$$

Лізингова винагорода розраховується за формулою ().

Відшкодування вартості предмета лізингу в i - тому періоді (A_i) = лізинговий платіж – лізингова винагорода

Залишкова вартість майна = попередня залишкова вартість майна - відшкодування вартості майна у поточному періоді.

б) якщо лізингові платежі здійснюються на початку періоду, тоді вартість предмету лізингу дисконтується (зменшується) на розмір лізингової ставки (тому що лізингоотримувач, достроково отримавши лізинговий платіж має можливість отримання з нього альтернативного доходу). Порівнянні з платежами наприкінці періоду, при сплаті лізингових платежів на початку періоду, їх розмір стає меншим.

Лізингові платежі за період розраховуються за формулою :

$$R = \frac{C}{1 + r} * \frac{r}{1 - (1 + r)^{-n}}$$

Задача 11.10. Вартість автобуса $C = 1\,200\,000$ грн; термін договору $n = 5$ років; періодичність платежів $m = 2$ рази на рік; ставка дохідності $r = 20\%$.

Завдання: Побудувати графік лізингових платежів на основі методики фінансових рент при умові, що платежі здійснюються в кінці періоду.

Задача 11.11. Вартість автобуса $C = 1\,200$ тис. грн; термін дії договору $n = 5$ років; періодичність платежів $t = 2$ рази на рік; річна лізингова ставка дохідності $r = 20\%$; лізингові платежі здійснюються на початку періоду.

Завдання: Побудувати графік лізингових платежів на основі методики фінансових рент при умові, що платежі здійснюються на початку періоду.

При розрахунку кредитних платежів методом анuitету за основу приймалася майбутня величина боргу, тому сума кредитних зобов'язань (анuitетний платіж) за період розраховувалася за формулою:

$$R = \frac{D * r}{(1 + r)^n - 1}$$

При використанні методу складних відсотків формула набуває вигляду:

$$R = \frac{D * r * (1 + r)}{(1 + r)^n - 1}$$

D – сума кредиту.

За лізинговою угодою, якщо відома теперішня (дисконтована) вартість анuitету, тоді розмір лізингових платежів розраховується за формулою:

$$R = \frac{C * r}{1 - (1 + r)^{-n}}$$

11.5. Організація інвестування в статутний капітал підприємства

Статутний капітал - це сукупність майнових внесків його учасників.

Щодо повного та командитного товариств, товариства з обмеженою відповідальністю та товариства з додатковою відповідальністю, то мінімальні розміри їхніх статутних капіталів не обмежуються. Для приватних підприємств розмір статутного фонду не встановлено.

Внесками до статутного капіталу можуть бути:

1. Грошові кошти (а т. ч. в іноземній валюті);
2. Цінні папери (акції, облігації, інвестиційні сертифікати і т.д.);
3. Інше майно (нерухомість, обладнання, техніка та інші матеріальні цінності);
4. Майнові права, що мають грошову оцінку (права на об'єкти інтелектуальної власності: патенти, винаходи, знаки для товарів і послуг і т.д., а також права користування майном).

Таблиця 11.14 - Порівняльна характеристика форм та джерел інвестування підприємницької діяльності

Критерії	ФОП	ПП	Господарські товариства				
			ТОВ	ТДВ	Повне	Командитне	Акціонерне
Статус	Фізична особа	Юридична особа	Юридична особа	Юридична особа	Юридична особа	Юридична особа	Юридична особа
Установчі документи	-	статут	статут		Засновницький договір		статут
Статутний капітал	-	-	+		Складений капітал		+
Мінімальний розмір статутного капіталу	Не існує	Не встановлюється	Не обмежується		Не обмежується		200 мінімальних заробітних плат
Капітал підприємства	Належить одній фізичній особі	Належить власнику у ПП	Розподілений на частки		Розподілений на частки		Розподілений на акції
Характер розподілу доходів	Належить одній фізичній особі	Належить власнику у ПП	За згодою партнерів, згідно зі статутом		За згодою партнерів		Дивіденди розраховуються на акцію

Задачі

Задача 11.12. Іванов І.І, Петров П.П. та Сидоров С.С. прийняли рішення створити ТОВ «СІП». Іванов П.П. запропонував здійснити внесок, як частку в статутний капітал, склад площею 200 кв. м, який належить йому за договором купівлі. Ринкова вартість складу в даному регіоні 1300 тис. грн. Петров П.П – офісне приміщення вартістю 400 тис. грн. Сидоров С.С. – вантажний автомобіль вартістю 70 тис. грн. та легковий автомобіль вартістю 50 тис. грн. Окрім даного майна для організації малого бізнесу майбутнім засновникам необхідно придбати станки, вантажні автомобілі, матеріальні ресурси, комп'ютерну техніку тощо, сумарною вартістю 900 тис. грн.

Покрити потребу в стартовому капіталі засновники можуть:

- 1) Власними грошовими чи майновими правами (при наявності у них документів, які засвідчують право власності на об'єкти);
- 2) Отримати кредит в банку на суму, що дорівнює різниці стартового і статутного капіталу.
- 3) Збільшити кількість засновників.

Завдання. Розрахувати необхідний розмір статутного капіталу для ТОВ при умові, що засновники не можуть залучити кредит із-за відсутності об'єкту застави та не мають наміру збільшувати кількість засновників.

Задача 11.13. Трьома фізичними особами (А, Б і В) прийнято рішення про заснування ПрАТ. Зазначена в установчих документах частка окремих учасників у статутному капіталі становить: А — 50 %; Б — 30 %; В — 20 %. Статутний капітал – 3 560 000 грн.

Номінальна ціна акції – 1000 грн.

Акціонер А продає свою частку акцій.

В ПрАТ продаж акцій здійснюється акціонерам і лише у випадку їх відмови на зовнішньому ринку.

Акціонери Б і В купують акції в рівних частках 50/50.

Завдання а: Які внески здійснив кожний із засновників. Чи обов'язково ці внески здійснені в грошовій формі?

Завдання б: Розрахувати як зміниться структура власності при зміні структури акціонерів..

Завдання в: Розрахуйте прибуток, який отримає кожний власник, якщо за рік ПрАТ отримало чистий прибуток в розмірі 2 563 000 грн. Власники прийняли рішення розподілити його між засновниками.

Завдання г: Як зміняться структура власності та частки кожного із власників, якщо в майбутньому планується залучення інвестицій для розвитку ПрАТ в обсязі 1 500 000 грн. Інвестиції залучатимуться шляхом збільшення статутного капіталу на суму інвестиції.

11.6. Організація та оцінювання ефективності залучення державного та міжнародного фінансування підприємницької діяльності

Повний перелік програм, які надаються для розвитку суб'єктів підприємництва у визначеному році, представлений на сайті Фонду розвитку підприємництва.

Задача 11.14. ТОВ «Меридіан» зареєстроване за адресом: м. Київ, вул. Панаса Мирного, 25. Статутом ТОВ передбачена діяльність з виробництва хлібобулочної продукції. З метою придбання печі для випікання хліба ТОВ подало заявку на отримання кредиту за державною програмою «Доступні

кредити 5-7-9 %». Для зменшення зобов'язань зі сплати відсотків за кредит ТОВ подало до АТ КБ «Приват банк» кредитний проект для часткового відшкодування процентних ставок за кредитами у відповідності до Положення про фінансово-кредитну підтримку (ФКП) суб'єктів малого та середнього підприємництва, затверджене рішенням Київської міської ради від 21.09.2017 № 46/3053 (зі змінами та доповненнями). У відповідності до даного положення суб'єкти малого та середнього підприємництва, які отримали кредит за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9 %» та підпадають під вимоги Положення про ФКП, за їх згодою, можуть отримати додаткову фінансово-кредитну підтримку від Київської міської влади. Тобто, для підприємців столиці, які є учасниками державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %», кінцеві відсоткові ставки будуть 2,5 – 3,5 – 4,5 % річних.

Сума кредиту – 50 000 євро. Валюта кредиту – грн. Повернення кредиту здійснюється рівними піврічними внесками в гривнях за курсом на дату повернення тіла кредиту. Повернення відсотків за кредит – щомісяця 1-го числа. Строк кредиту – 1 рік. Метод нарахування відсотків – класичний.

Курс EUR/UAH приймається на рівні того, який був встановлений АТ КБ «Приват банк» на дату здійснення платежів.

Завдання: Розрахувати на скільки збільшилися (зменшилися) кредитні зобов'язання ТОВ у зв'язку зі змінами курсу гривні до долара

Запитання та завдання

1. Розкрийте сутність та значення стартового капіталу в підприємницькій діяльності. Які складові стартового капіталу?

2. Як розраховується чистий прибуток підприємця? Яка відмінність прибутку від виручки?

3. Що таке амортизаційні відрахування, яке їх призначення? Як розраховується річна сума амортизаційних відрахувань підприємця?

4. Які методи нарахування відсотків за кредит використовують банки в процесі кредитування суб'єкта підприємництва?

7. Які методи нарахування лізингових платежів застосовуються в залежності від умов їх оплати лізинговій компанії?

8. Що таке статутний капітал? Які вимоги до розмірів статутного капіталу підприємств різних організаційно-правових форм передбачені чинним законодавством?

9. В якій формі здійснюються внески до статутного капіталу підприємства?

10. Як впливає валютний курс на суму кредитних та лізингових зобов'язань суб'єкта підприємництва?

Тести для самоконтролю

1. *Стартовий капітал - це:*

- а) капітал для початку організації діяльності;
- б) дефіцит у фінансуванні підприємницької діяльності;
- в) сума грошей, яка необхідна для діяльності підприємства протягом року ;
- г) матеріальні, нематеріальні активи та грошові кошти для діяльності протягом її життєвого циклу;
- д) грошові кошти в будь-якій валюті.

2. *До стартового капіталу відноситься:*

- а) банківський кредит;
- б) прибуток;
- в) гроші для придбання сировини;
- г) амортизаційні відрахування;
- д) гроші для придбання обладнання;
- е) гроші для оплати праці найманих працівників;
- є) дотації;
- ж) гроші для придбання патентів.

3. *Стартовий капітал розраховується:*

- а) допоки виручка повністю покриє витрати;
- б) на поточний рік;
- в) допоки амортизація не покриє вартість придбаного обладнання.
- г) до моменту отримання кредиту.

4. *Який вид прибутку може використовуватися підприємством в повному обсязі:*

- а) прибуток операційної діяльності;
- б) чистий прибуток;
- в) прибуток до оподаткування.
- г) нерозподілений прибуток попередніх років.

5. *Якщо нарахування відсотків за кредит здійснюється на залишок суми тіла кредиту, такий метод називається:*

- а) ануїтетним;
- б) класичним;
- в) рівномірним.

6. *При якому методі нарахування відсотків за кредит позичальник сплачує банку рівномірні суми кредитних зобов'язань?*

- а) ануїтетному;
- б) класичному;
- в) регресивному;

7. *При якому методі нарахування відсотків за кредит позичальник сплачує банку суму без розподілу її на тіло кредиту та відсотки за кредит?*

- а) ануїтетному;
- б) класичному;
- в) регресивному.

8. *Статутний капітал - це:*

- а) сума залученого кредиту і прибуток підприємства;

- б) грошові внески засновників;
 - в) майнові внески засновників;
 - г) вартість цінних паперів підприємства;
 - д) вартість основних засобів;
 - е) сума збитків діяльності.
-

9. Статутний капітал ТОВ на момент його заснування становить::

- а) не менше 1250 розмірів мінімальної заробітної плати;
 - б) не менше 2500 розмірів мінімальної заробітної плати;;
 - в) не встановлений законодавством;
 - г) не менше розміру мінімальної заробітної плати.
-

10. Статутний капітал ПАТ на момент його заснування становить::

- а) не менше 1250 розмірів мінімальної заробітної плати;
 - б) не менше 2500 розмірів мінімальної заробітної плати;;
 - в) не встановлений законодавством;
 - г) не менше розміру мінімальної заробітної плати.
-

11. Статутний капітал ТОВ:

- а) розподілений на частки;
 - б) розподілений на акції;
 - в) не розподіляється між засновниками;
 - г) належить власнику.
-

12. Статутний капітал ПП:

- а) розподілений на частки;
 - б) розподілений на акції;
 - в) не розподіляється між засновниками;
 - г) належить власнику.
-

13. Статутний капітал ПАТ:

- а) розподілений на частки;
 - б) розподілений на акції;
 - в) не розподіляється між засновниками;
 - г) належить власнику.
-

14. Прибуток – це:

- а) дохід, який отримує власник від реалізації товарів та послуг;
 - б) різниця між виручкою від реалізації продукції (робіт, послуг) та витратами діяльності підприємця;
 - в) обсяг фінансування в розвиток підприємницької діяльності.
-

15. При використанні класичного методу нарахування процентів за кредитом сума нарахованих процентів

- а) збільшується протягом всього строку дії кредитного договору;
- б) зменшується протягом всього строку дії кредитного договору;
- в) не змінюється протягом всього строку дії кредитного договору.

Обов'язкові та додаткові завдання

Завдання. За даними інформації, розміщеної на сайтах банків, ознайомитися з умовами кредитування юридичних або фізичних осіб. Здійснити порівняльну характеристику умов. На основі економічного аналізу, оцінити умови кредитування якого із банків відповідають можливостям реалізації вашої підприємницької діяльності.

Тема 12. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

Метою практичного заняття є закріплення теоретичних знань та формування практичних умінь студентів щодо організації ефективної системи оподаткування підприємницької діяльності.

План практичного заняття

- 12.1. Ознайомлення зі змістом та структурою контракту купівлі-продажу, рахунку-фактури та товарного чеку. Особливості їх застосування у діяльності ФОП.
- 12.2. Ознайомлення з формами оплати за операціями купівлі-продажу.

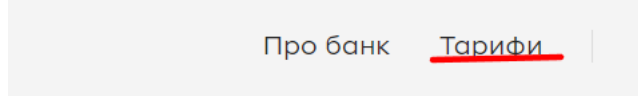
12.1 Ознайомлення зі змістом та структурою контракту купівлі-продажу

Завдання 12.1. За інформацією сайту <https://static.privatbank.ua › data › dogovor> ознайомитися зі змістом типового договору купівлі-продажу обладнання.

Завдання 12.2. За інформацією сайту: <https://bitfaktura.com.ua/blog/rakhunok-faktura-dlia-fop-biez-pdv-dietali-zapovniennia> ознайомитися з особливостями оформлення рахунку-фактури ФОП.

12.2 Ознайомлення з формами оплати за операціями купівлі-продажу

Завдання 12.3. Зайдіть на сайт Приватбанку. У вкладці тарифи

Про банк Тарифи

зайдіть у вкладку мікро та малий бізнес / фінансування / документарні операції.

Підприємці Мікро- та малий Середній та корпоративний Бюджетні установи

Розрахунково-касове обслуговування	▼
Фінансування	▲
Кредити	Перейти
Лізинг	Перейти
Документарні операції	Перейти

Ознайомтеся з переліком послуг банку за розрахунковими операціями суб'єктів мікро-, макро, середнього та великого підприємництва.

Запитання та завдання

1. Розкрийте зміст контракту купівлі-продажу.
2. Які обов'язкові документи підтверджують факт оплати за операціями купівлі-продажу?
3. Які форми безготівкових розрахунків використовують ФОП для здійснення переказу/отримання коштів?

Тема 13. СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Метою практичного заняття є закріплення теоретичних знань та формування практичних умінь студентів щодо організації ефективної системи оподаткування підприємницької діяльності.

План практичного заняття

13.1. Аналіз податкової політики в Україні

13.2. Організація оподаткування за спрощеною та загальною системами оподаткування підприємств. Методика розрахунку прибутку підприємств та єдиного податку

13.3. Методика розрахунку податку на доходи фізичних осіб, ЄСВ та військового збору

13.4. Методика нарахування та сплати непрямих податків: ПДВ, акцизного податку та мита

13.5. Визначення місцевих податків і зборів

13.1 Аналіз податкової політики в Україні

Податкове регулювання – це комплекс дій фіскальних органів, спрямований на досягнення економічної стабільності та стимулювання економічного зростання за рахунок використання податкових інструментів.

Основою державного регулювання в сфері оподаткування є формування адекватної **податкової (фіскальної) політики**, що знаходить своє відображення у видах податків, розмірах податкових ставок, визначенні кола платників податків і об'єктів оподаткування, у податкових пільгах, фіскальних стимулах тощо.

До загальнодержавних податків відносяться: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок; мито тощо). За рахунок них наповнюється державний бюджет України.

Місцеві податки та збори – спрямовуються до бюджетів територіальних громад. До них відносяться: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; єдиний податок; плата за землю, транспортний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір.

Завдання

Завдання 13.1. За даними Звітів про виконання державного бюджету за відповідний рік, розміщених на сайті Міністерства фінансів України <https://mof.gov.ua/uk/budget-process-projects-declaration>, здійснити аналіз податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів в Україні за останні три роки. Результати подати у таблиці 14.1 та таблиці 14.2. За даними таблиць побудувати графік, що відображає динаміку обсягів податкових надходжень в Україні. На основі проведеного аналізу зробити відповідні висновки.

Таблиця 13.1 – Податкові надходження державного бюджету за 20__ - 20__ рр., млн. грн

Податкові надходження	Роки		
	20__	20__	20__
1	2	3	4
Податок на доходи фізичних осіб			
<i>у % до податкових надходжень</i>			
Податок на прибуток підприємств			
<i>у % до податкових надходжень</i>			
Рентна плата за використання природних ресурсів			
<i>у % до податкових надходжень</i>			
Акцизний податок			
<i>у % до податкових надходжень</i>			
Податок на додатну вартість			
<i>у % до податкових надходжень</i>			
Мито			
<i>у % до податкових надходжень</i>			
Інші податки та збори			
<i>у % до податкових надходжень</i>			

За наведеними в таблиці даними подається графік або діаграма.

Таблиця 13.2. – Податкові надходження місцевих бюджетів за 20__ - 20__ рр., млн. грн

Податкові надходження	Роки		
	20__	20__	20__
1	2	3	4
Податок на доходи фізичних осіб			
<i>у % до податкових надходжень</i>			
Акцизний податок			
<i>у % до податкових надходжень</i>			
Податок на прибуток підприємств			

Продовження табл. 13.2

1	2	3	4
у % до податкових надходжень			
Місцеві податки і збори			
у % до податкових надходжень			
Плата за користування надрами			
у % до податкових надходжень			
Інші			
у % до податкових надходжень			
Всього			
у % до податкових надходжень			

Опис отриманих результатів здійснюється орієнтовно наступним чином:

Найбільший обсяг від податкових надходжень місцевих бюджетів припадає на _____. Проте необхідно відзначити, що поступово частка у доходах місцевих бюджетів від _____ зменшується/збільшується. Тільки у 20__-20__ рр. почало спостерігатися зростання частки _____ і у 20__ р. вона становила ____%.

Так, якщо у 20__ р. частка становила ____%, то у 20__ р. – ____%. У 20__ р. надходження від податку _____ становили _____ млн грн, що у ____ раз або на _____ млн грн більше за надходження 20__ р. Це ілюструє зменшення/зростання темпів приросту.

Опис, особливості розкриття і оформлення інформації будуть залежати від характеру даних, отриманих на момент проведення дослідження.

Завдання 13.2. Здійснити порівняння податкових систем України та інших країн за статистикою рейтингу Doing Business, опублікованим Світовим Банком (<https://archive.doingbusiness.org/ru/data/exploretopics/paying-taxes>). Порівняння здійснити за показниками, вказаними в даному рейтингу. Період порівняння - 3 роки. Вибірка країн для порівняння – 5. Результати представити в таблиці 14.3.

Таблиця 13.3 – Аналіз податкової складової рейтингу Doing Business

	Час для сплати податкових платежів	Кількість платежів на рік	Сукупна податкова ставка (у відсотках до комерційного прибутку)	Місце країни за рівнем розвитку податкової системи
1	2	3	4	5
6Україна				
Назва країни				

Продовження табл. 13.3

1	2	3	4	5
Назва країни				
.....				

13.2. Організація оподаткування за спрощеною та загальною системами оподаткування підприємств. Методика розрахунку прибутку підприємств та єдиного податку

Згідно чинного законодавства України для суб'єктів господарювання може застосовуватися два режими оподаткування: загальний та спрощений. Юридична особа, що обрала загальну систему оподаткування, повинна сплачувати **податок на прибуток підприємств** та ряд інших податків за ставками, встановленими Податковим кодексом України (далі ПКУ).

При розрахунку розміру податку на прибуток, що має сплатити юридична особа в бюджет, визначається прибуток до оподаткування відповідно до правил бухгалтерського обліку, після чого проводиться його корегування на податкові різниці, що виникають у відповідності до положень ПКУ.

Таким чином, сума прибутку, з якого сплачується даний податок, розраховується за формулою:

Оподаткований прибуток = Фінансовий результат до оподаткування, визначений за правилами бухгалтерського обліку +(-) податкові різниці

Сума податку на прибуток, яку необхідно сплатити до бюджету у даному звітному періоді, буде дорівнювати:

Оподаткований прибуток * Ставка оподаткування, визначена ПКУ

Спрощена система оподаткування може бути застосована до фізичних осіб-підприємців або до юридичних осіб за умови відповідності їх певним критеріям. Платники на спрощеній системі оподаткування звільняються від деяких податків і мають право сплачувати єдиний податок.

Задачі

Задача 13.1. ТОВ «Оптіма» знаходиться на загальній системі оподаткування та є платником податку на прибуток. Річний дохід підприємства, визначений за правилами бухгалтерського обліку, за попередній звітний рік становить 35 млн. грн, тому відповідно до ст. 143 ПКУ, підприємство прийняло

рішення визначати об'єкт оподаткування без корегування фінансового результату до оподаткування на податкові різниці, що можуть виникнути у відповідності до ст. 138-140 ПКУ.

У поточному році чистий дохід від реалізації продукції становить 45 млн. грн. Собівартість реалізованої продукції складає 20 млн. грн, адміністративні витрати – 6 млн. грн, витрати на збут – 5 млн., інші операційні витрати – 2 млн., фінансові витрати – 1 млн. грн.

Завдання: Розрахувати прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, податок на прибуток та чистий прибуток підприємства.

Методичні вказівки до виконання

За правилами, прописаними ПКУ, платники податку на прибуток, річний дохід яких за попередній звітний період, визначений за правилами бухгалтерського обліку не перевищує 40 млн. грн, мають право прийняти рішення не корегувати фінансовий результат на податкові різниці, що можуть виникнути у відповідності до ст. 138-140 ПКУ.

Для визначення прибутку від звичайної діяльності до оподаткування послідовно розраховуються наступні показники:

Валовий прибуток (збиток) = чистий дохід – собівартість реалізації

Прибуток від операційної діяльності = валовий прибуток – адміністративні витрати – витрати на збут – інші операційні витрати

Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування = Прибуток від операційної діяльності + дохід від участі в капіталі + фінансові доходи + інші доходи – витрати від участі в капіталі – фінансові витрати – інші витрати

Далі розраховуємо розмір податку на прибуток за поточною ставкою, що визначена ст. 136 ПКУ.

*Податок на прибуток = Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування * ставку податку на прибуток*

Чистий прибуток (збиток) = Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування – податок на прибуток

Задача 13.2. Підприємство «Альфа» знаходиться на загальній системі оподаткування та є платником податку на прибуток. За результатами роботи в поточному році воно отримало фінансовий результат до оподаткування в розмірі 45 млн. грн. Річний дохід підприємства, визначений за правилами бухгалтерського обліку, за попередній звітний рік становить 70 млн. грн, тому відповідно до ст. 143 ПКУ, підприємство має визначати об'єкт оподаткування з корегуванням фінансового результату до оподаткування на податкові різниці, що можуть виникнути у відповідності до ст. 138-140 ПКУ.

Протягом звітнього року відбулося: нарахування резерву сумнівних боргів – 1,5 млн. грн; використання резерву сумнівних боргів – 2 млн. грн; нарахування амортизації виробничих основних засобів за правилами бухгалтерського обліку – 2 млн. грн (за правилами ПКУ сума та ж сама); нарахування амортизації невикористаних основних засобів – 600 тис. грн.

Завдання: Провести корегування фінансового результату до оподаткування у відповідності ст. 138-140 ПКУ, та знайти суму податку на прибуток, що підлягає сплаті у бюджет. При розв’язанні задачі використовуються поточні ставки податку.

Задача 13.3. Підприємство «Бета» знаходиться на загальній системі оподаткування та є платником податку на прибуток. Підприємство прийняло рішення проводити корегування фінансового результату, визначеного за правилами бухгалтерського обліку, на податкові різниці, що можуть виникнути у відповідності до ст. 138-140 ПКУ.

За останній звітній період підприємство отримало фінансовий результат до оподаткування у розмірі 4 000 000 грн. Протягом звітнього I кварталу поточного року відбулося: нарахування резерву сумнівних боргів – 110 000 грн; використання резерву сумнівних боргів – 50 000 грн; нарахування амортизації виробничих основних засобів за правилами бухгалтерського обліку – 130 000 грн (за правилами ПКУ сума та ж сама); нарахування амортизації невикористаних основних засобів – 50 000 грн. Також підприємство мало збиток у минулому році у розмірі 40 000 грн.

Завдання: Провести корегування фінансового результату до оподаткування у відповідності ст. 138-140 ПКУ, та знайти суму податку на прибуток, що підлягає сплаті у бюджет. При розв’язанні задачі використовуються поточні ставки податку.

Методичні вказівки до виконання

Задачі 13.2, 13.3. Спираючись на положення ПКУ (розділ «Податок на прибуток»), необхідно визначити, які податкові різниці передбачають корегування фінансового результату до оподаткування шляхом збільшення фінансового результату, а які шляхом зменшення. Таким чином, у відповідності до положень ПКУ, фінансовий результат до оподаткування збільшується на суму:

- сформованого резерву сумнівних боргів;
 - нарахування амортизації виробничих основних засобів за правилами бухгалтерського обліку;
 - нарахування амортизації невикористаних основних засобів;
- Фінансовий результат до оподаткування зменшується на суму:

- використання резерву сумнівних боргів;
- нарахування амортизації виробничих основних засобів за правилами ПКУ;
- на суму від'ємного значення об'єкта оподаткування платника минулих податкових (звітних) років.

При розв'язанні задач використовуємо поточну ставку податку на прибуток підприємств, що застосовується до оподаткованого прибутку, визначеного за правила бухгалтерського обліку і скорегованого на податкові різниці, визначені ПКУ.

Задача 13.4. ФОП Іванов І.І. працює в сфері побутового обслуговування населення. ФОП зареєстрований як платник єдиного податку І групи спрощеної системи оподаткування. За 2021 рік чистий дохід ФОП склав 2 000 000 грн. Витрати ФОП за поточний рік становили 1 100 000 грн. Ставка єдиного податку: 10% об'єкту оподаткування.

Завдання. 1) Визначити максимальний дозволений для ФОП І групи обсяг доходу.

3) Розрахувати всі податки, які зобов'язаний сплатити ФОП І групи.

2) ФОП має намір розширити масштаби своєї діяльності (здійснити масштабування) в напрямі відкриття майстерні з ремонту одягу. За розробленим бізнес-планом вартість реалізації даної ідеї складає 3 000 000 грн. Розрахувати за скільки років ФОП накопичить необхідну суму власних коштів для фінансування ідеї відкриття майстерні.

Методичні вказівки до виконання

1) У відповідності до пункту 291.4 ПКУ першу групу платників єдиного податку можуть обрати фізичні особи, що не використовують найману працю і обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 167 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року.

2) ФОП Іванов І.І. має сплатити єдиний податок, розмір якого у відповідності до статті 293 ПКУ може бути не більше 10 відсотків розміру прожиткового мінімуму. Крім того, платник податку повинен сплати ЄСВ. Для підприємців – платників єдиного податку першої – третьої груп базою нарахування ЄСВ є сума, визначена такими платниками самостійно, але не більше максимальної величини бази нарахування єдиного внеску. При цьому сума ЄСВ не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску на місяць і встановлена у розмірі 22% від мінімальної заробітної плати. Для розв'язання задачі використовується поточний розмір мінімальної заробітної плати.

3) Таким чином, маючи суму доходу ФОП за 2021 рік, витрат на наступний звітний рік, а також порахувавши обов'язкові податки і платежі, що має здійснювати платник податку кожного місяця, можна обчислити період який необхідний для накопичення коштів для розширення бізнесу.

Задача 13.5. ТОВ «КВС» працює в сфері торгівлі. ТОВ зареєстроване як платник єдиного податку III групи спрощеної системи оподаткування (ССО). За поточний рік дохід ТОВ склав 7 885 000 грн. Витрати ТОВ за поточний рік становили 7 800 000 грн. Ставка єдиного податку: 5% об'єкту оподаткування. Кількість найманих працівників – 5. Місячний фонд оплати праці становить 70 тис. грн. ЄСВ - 22%.

Завдання. 1) Визначити максимальний дозволений для ТОВ III групи обсяг доходу.

2) Розрахувати суми всіх податків, які зобов'язаний сплати ТОВ III групи ССО.

3) ТОВ має намір розширити масштаби своєї діяльності шляхом відкриття магазину. За розробленим бізнес-планом вартість реалізації даної ідеї складає 400 000 грн. Розрахувати за скільки років ТОВ накопичить необхідну суму власних коштів для фінансування ідеї відкриття кав'ярні.

Методичні вказівки до виконання

1) У відповідності до пункту 291.4 ПКУ III групу платників єдиного податку можуть обрати фізичні та юридичні особи, кількість осіб, що перебувають з ними в трудових відносинах не обмежена законодавством, обсяг доходу протягом календарного року не перевищує 1167 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року.

2) ТОВ «КВС» має сплатити єдиний податок, розмір якого у відповідності до статті 293 ПКУ становить 5% від доходу. Крім того, платник податку повинен сплати ЄСВ. Окрім того, ТОВ «КВС» має сплати ЄСВ, нараховане на фонд оплати найманих працівників. Ставка ЄСВ – 22%.

3) Таким чином, маючи суму річного доходу ТОВ «КВС» за 2021 рік, витрати на наступний звітний рік, а також порахувавши обов'язкові податки і платежі, що має здійснювати платник податку, можна обчислити період, який необхідний для накопичення коштів на реалізацію бізнес-ідеї.

13.3. Методика розрахунку податку на доходи фізичних осіб, ЄСВ та військового збору

Основним джерелом доходу для фізичних осіб є заробітна плата. Із заробітної плати стягується до бюджету податок на доходи фізичних осіб (далі

ПДФО) та військовий збір. Крім цього, роботодавець сплачує єдиний соціальний внесок (ЄСВ), що нараховується на фонд оплати праці, який включає основну та додаткову заробітну плату, премії та компенсаційні виплати. Методика розрахунку податків з ЗП та нарахувань на неї є наступною:

$$\text{ПДФО} = (\text{ЗП грн} - \text{Соціальна пільга грн}) * \text{ставка ПДФО}\%$$

$$\text{Військовий збір} = \text{ЗП грн} * \text{ставка військового збору}\%$$

$$\text{Працівник отримує: ЗП} - \text{ПДФО} - \text{Військовий збір.}$$

$$\text{ЄСВ} = \text{Місячний фонд оплати праці на підприємстві} * \text{ставка ЄСВ}$$

Перед розрахунком податків із заробітної плати та нарахувань враховується наявність у суб'єкту оподаткування податкової соціальної пільги. Податкова соціальна пільга – це можливість платника податків зменшити нарахований загальний місячний оподатковуваний дохід у вигляді заробітної плати. ПСП може застосовуватися виключно до доходу у вигляді ЗП та тільки за одним місцем його нарахування (виплати).

Податкова соціальна пільга надається у таких розмірах:

1) 50% розміру прожиткового мінімуму, встановленого на 1 січня звітного року для працездатної особи – для будь-якого платника податку, що отримує заробітну плату, що не перевищує прожитковий мінімум $\times 1,4$ на місяць;

2) 100% розміру прожиткового мінімуму встановленого на 1 січня звітного року, якщо платник податку утримує двох чи більше дітей віком до 18 років (на кожну дитину);

3) 150% розміру прожиткового мінімуму встановленого на 1 січня звітного року, якщо платник податку є одинокою матір'ю (батьком), вдовою (вдівцем) або опікуном, піклувальником, утримує дитину-інваліда в розрахунку на кожну дитину до 18 років, є особою, віднесеною законом до першої або другої категорії осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, включаючи осіб, нагороджених грамотами Президії Верховної Ради УРСР у зв'язку з їх участю в ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи; є учнем, студентом, аспірантом тощо;

4) 200 % розміру прожиткового мінімуму встановленого на 1 січня звітного року, якщо платник податку є Героєм України; учасником бойових дій під час Другої світової війни або особою, яка у той час працювала в тилу, та інвалідом I і II групи, з числа учасників бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту тощо.

Задачі

Задача 13.6. Іванов Іван Михайлович працює на посаді слюсаря ТОВ «Оберіг». За відпрацьовану місячну норму бухгалтер нарахував Іванову І.М.

зарплату в сумі 9800,00 грн. Права на податкові соціальні пільги Іванов І.І. не має.

Завдання: Розрахувати суму податків та нарахувань на заробітну плату Іванова І.М.

Задача 13.7. Петрова Наталя Семенівна працює на посаді головного бухгалтера ТОВ «Нота». Посадовий оклад її становить 17 тис. грн. Петрова Н.С. є одинокою матір'ю, що виховує 3-х дітей до 18 років. Документальне підтвердження у вигляді свідоцтва про розірвання шлюбу та свідоцтва про народження кожної дитини Петровою Н.С. надане в бухгалтерію підприємства. Працівниця подала заяву на отримання соціальної пільги з податку на доходи фізичних осіб.

Завдання: 1) Визначити, чи має право Петрова Н.С. на отримання податкової пільги з ПДФО.

2) Розрахувати суму податків та нарахувань на заробітну плату Петрової Н.С.

Задача 13.8. На підприємстві «Альфа» працює 8 найманих працівників. Заробітна плата за травень поточного року кожного з них, а також відомості про підстави для надання соціальної пільги з податку на доходи фізичних осіб наведені в таблиці 14.4.

Таблиця 13.4 – Заробітна плата працівників підприємства «Альфа» та підстави для надання соціальної пільги з податку на доходи фізичних осіб

№	Прізвище	Підстави для надання податкової соціальної пільги	Документи, що подані для підтвердження права на пільгу	Сума заробітної плати, грн
1	2	3	4	5
1	Лушин Р.	Чи є підстави для пільги?	—	15000
2	Олесь Л.	Платник податку, який є постраждалим від Чорнобильської катастрофи 1 категорії	1) заява про застосування пільги; 2) копія посвідчення громадянина, який постраждав унаслідок Чорнобильської катастрофи категорії 1 серії А	10000
3	Петрова С.	Одинока мати, має 2-х дітей віком до 18 років, 1 дитину-інваліда віком 10 років.	1) заява про застосування пільги; 2) копії свідоцтва про народження дітей; 3) копія паспорта	15000

Продовження табл. 13.4

1	2	3	4	5
4	Гресь Г.	Одинокa мати, має 2-х дітей віком до 18 років, одну дитину віком 20 років	1) заява про застосування пільги; 2) копії свідоцтва про народження дітей; 3) копія паспорта	9000
5	Іванов А.	Чи є підстави для пільги?	-	11000
6	Демченко Г.	Чи є підстави для пільги?	-	20000
7	Ігнатюк С.	Одинокa мати, має 3-х дітей віком до 18 років	1) заява про застосування пільги; 2) копії свідоцтва про народження дітей; 3) копія паспорта	22000
8	Смик А.	Інвалід 1 групи	1) заява про застосування пільги; 2) копія довідки, що підтверджує інвалідність	13000

Методичні вказівки до виконання

Першим кроком є встановлення чи має право працівник на отримання соціальної пільги згідно норм ПКУ. Граничний розмір заробітної плати, який дає право на пільгу = прожитковий мінімум, встановлений на 1 січня звітного року $\times 1,4$ та округлений до 10 грн. При цьому граничний розмір доходу, який дає право на отримання податкової соціальної пільги одному з батьків, що утримує двох чи більше дітей віком до 18 років або є одинокую матір'ю (батьком), вдовою (вдівцем) або опікуном, піклувальником, утримує дитину-інваліда до 18 років, визначається як добуток суми, що дорівнює 100% розміру місячного прожиткового мінімуму, діючого на 1 січня звітного року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 грн та відповідної кількості дітей.

Другим кроком є порівняння заробітної плати працівника з розміром доходу, що дає право на отримання пільги. Якщо працівник має право на пільгу, необхідно з'ясувати її розмір. Важливо звернути увагу чи вказано в умові задачі, що працівник надав необхідні документи, які підтверджують його право на пільгу.

Третім кроком є зменшення бази оподаткування (нарахованої ЗП) на розмір податкової пільги.

Четвертим кроком є утримання військового збору. Варто пам'ятати, що 1,5% утримується з нарахованої ЗП, а не ЗП зменшеної на суму ПДФО. Також варто зазначити, що при утриманні військового збору розмір нарахованої ЗП не зменшується на суму податкової соціальної пільги.

Після визначення розміру ПДФО та військового збору, шляхом віднімання їх від нарахованої ЗП, знаходимо ЗП працівника без врахування утриманих податків, тобто ту, що він отримає на руки.

П'ятим кроком є розрахунок ЄСВ. Для цього нам потрібно знайти розмір фонду оплати праці по підприємству і помножити його на 0,22. Варто пам'ятати, що ЗП працівників, що вони отримують після сплати всіх податків не зменшується на суму ЄСВ, оскільки його сплачує роботодавець і відносить цю суму на витрати підприємства.

13.4. Методика нарахування та сплати непрямих податків: ПДВ, акцизного податку та мита

Розрахунок суми ПДВ базується на визначенні сутності і особливостей формування податкового кредиту і податкового зобов'язання. Податковий кредит виникає у разі придбання товарів (послуг) або ввезення їх на митну територію України платником ПДВ. Розмір податкового кредиту = вартість придбаних товарів (послуг) у платника ПДВ – вартість придбаних товарів (послуг) у платника ПДВ/1,2.

Або розмір податкового кредиту = вартість придбаних товарів (послуг) у платника ПДВ / 6.

Податкове зобов'язання (ПЗ) - це та сума податку, яку суб'єкт господарювання (платник ПДВ) нараховує на договірну вартість. Податкове зобов'язання визначається наступним чином: договірна (контрактна) або митна вартість * 0,2.

До бюджету сплачується різниця податкового кредиту та податкового зобов'язання.

При розрахунку акцизного податку до підакцизних товарів може бути застосовано два види ставок. Застосування *адвалорних ставок* (у %) передбачає, що базою оподаткування є вартість реалізованого товару за встановленими виробником максимальними роздрібними цінами. У разі обчислення податку із застосуванням *специфічних ставок* (у грошових одиницях), базою оподаткування є обсяг підакцизних товарів у натуральних показниках (вага, об'єм, кількість товару (продукції), об'єм циліндрів двигуна автомобіля тощо).

Якщо до підакцизного товару застосовується адвалорна ставка, то розмір акцизного податку розраховується наступним чином:

Акцизний податок = максимальна роздрібна ціна*розмір ставки у %

Якщо до підакцизного товару застосовується специфічна ставка, то розмір акцизного податку розраховується наступним чином:

Акцизний податок = обсяг підакцизних товарів у натуральних показниках* розмір ставки з одиниці натурального показника, у грошових одиницях

Для деяких видів товарів (сигарет) акцизний податок може обчислюватися одночасно як за адвалорною, так і за специфічною ставками. Це означає, що податок розраховується за комбінованою ставкою, після чого обирається найбільша з двох сума акцизного податку та порівнюється з мінімальним акцизним податковим зобов'язанням. Після цього знов обирається найбільша з двох сум та саме вона сплачується до бюджету.

Стосовно розрахунку митних платежів, якщо товари обкладаються ввізним митом за специфічними ставками в євро на одиницю товару, то основою для обчислення мита є відповідна кількість товару:

Розмір ввізного мита = кількість товару* ставка ввізного мита за одиницю товару, євро

Якщо товари обкладаються ввізним митом за адвалорними ставками, то основою для обчислення суми мита є митна вартість товару:

Розмір ввізного мита = митна вартість товару* ставка імпортного мита, встановлена у відсотках до митної вартості товару

Задачі

Задача 13.9. ТОВ «Оберіг» є виробником цегли. ТОВ зареєстроване платником ПДВ. Постачання матеріально-технічних ресурсів ТОВ здійснює від суб'єктів підприємництва, які є платниками ПДВ. У звітному періоді ТОВ «Оберіг» отримало матеріалів від постачальника на суму 6000000 грн., у тому числі ПДВ 20%. Усі отримані матеріали передані у виробництво для виготовлення продукції. Нарахована заробітна плата робітникам - 300000 грн., здійснені відрахування на соціальні заходи згідно чинного законодавства. Амортизаційні відрахування у звітному періоді - 200000 грн. Загальновиробничі витрати підприємства склали 85000 грн.

Завдання: 1) Розрахуйте фактичну собівартість виготовленої продукції.

2) Розрахуйте вартість реалізованої продукції, якщо норма рентабельності - 14%, ПДВ 20%. Вся виготовлена продукція відвантажена покупцю.

3) Коли виробник має право на податковий кредит з ПДВ, коли у нього виникають податкове зобов'язання з ПДВ?

4) Визначте суму заборгованості з ПДВ яка має бути сплачена до бюджету.

Задача 13.10. ТОВ «Калина» є виробником меблів. ТОВ зареєстроване платником ПДВ. Постачання матеріально-технічних ресурсів ТОВ здійснює від суб'єктів підприємництва, які є платниками ПДВ. У звітному періоді отримано матеріали від постачальника на суму 5000000 грн., у тому числі ПДВ 20%. Усі отримані матеріали передані у виробництво для виготовлення продукції. Нарахована заробітна плата робітникам - 280000 грн., здійснені відрахування на соціальні заходи згідно чинного законодавства. Нарахований знос виробничих основних засобів - 90000 грн. Загальновиробничі витрати складають 130000 грн.

Завдання: 1) Розрахуйте фактичну собівартість виготовленої продукції.

2) Розрахуйте вартість реалізованої продукції, якщо норма рентабельності – 15 %, ПДВ 20%. Вся виготовлена продукція відвантажена покупцю.

3) Коли виробник має право на податковий кредит з ПДВ, коли у нього виникають податкове зобов'язання з ПДВ?

4) Визначте суму заборгованості з ПДВ яка має бути сплачена до бюджету.

Методичні вказівки до виконання

При купівлі сировини у постачальника сума податкового кредиту, тобто суму ПДВ, що була включена у вартість придбаного матеріалу визначається за алгоритмом прописаний на початку пункту 13.4.

База оподаткування ПДВ, тобто та сума, виходячи з якої ми повинні визначити суму податкового зобов'язання з ПДВ складається з усіх витрат, понесених підприємством на виробництво продукції, а також прибутку, що планує отримати підприємство в результаті реалізації зазначеного виду продукції. Тобто податкове зобов'язання = (собівартість + прибуток) * ставку ПДВ.

Сума ПДВ, що має бути сплачене в бюджет = податкове зобов'язання – податковий кредит.

Задача 13.11. ТОВ «ІнтерТабако» є виробником тютюнових виробів. У жовтні воно відвантажило ТОВ «Злагода» сигарети з фільтром в обсязі 200 000 000 шт. Максимальна роздрібна ціна за 1 пачку (20 шт.) сигарет з фільтром 60 грн.

Завдання: 1) Розрахувати суму акцизного податку, що має сплатити ТОВ «ІнтерТабако». Ставки акцизного податку та розмір мінімального податкового зобов'язання: _____ грн. за 1000 шт. та _____ %, _____ грн. за 1000 шт. Для розв'язання задачі мають бути використані актуальні ставки податків (ст. 215 ПКУ).

4) Визначити розмір роздрібного акцизу.

Розрахунок акцизного податку так само здійснюється з використання адвалорних чи специфічних ставок.

При розрахунку акцизного податку необхідно **максимальну роздрібну ціну або обсяг підакцизних товарів у натуральних показниках**, залежно від того, адвалорна чи специфічна ставка застосовуються до тих чи інших товарів, **помножити на діючу ставку акцизного податку**.

Однак, якщо мова іде про сигарети, то одночасно застосовується і адвалорна, і специфічна ставка акцизного податку. Тобто, якщо ми говоримо про сигарети, то:

Податкова База _{адвалорна} = (Кількість тютюнових виробів / кількість штук в пачці) * Ціна за одну пачку

$PЗ_{адвалорна} = \text{Податкова база} * \text{ставку акцизного податку}$

$PЗ_{специфічна} = \text{Кількість тютюнових виробів} * \text{Ставку, встановлену ПКУ}$ (розмір специфічної ставки може бути встановлений на певний обсяг підакцизних товарів, тому необхідно звертати на це увагу при виконанні задач)

Порівнюємо $PЗ_{адвалорна}$ та $PЗ_{специфічна}$, обираємо більшу суму та в подальшому порівнюємо її з мінімальним акцизним податковим зобов'язанням.

$\text{Мінімальне } PЗ = \text{Ставка мінімального акцизного податкового зобов'язання} * \text{Кількість тютюнових виробів}$

Якщо $PЗ < \text{Мінімальне } PЗ \Rightarrow$ до бюджету сплачуємо акцизний податок, розрахований за ставкою мінімального податкового зобов'язання.

Якщо $PЗ > \text{Мінімальне } PЗ \Rightarrow$ до бюджету сплачуємо акцизний податок розрахований за адвалорною або специфічною ставкою.

Роздрібний акциз становить 5% вартості реалізованого товару (продукції), за встановленими імпортером та виробником максимальними роздрібними цінами з урахуванням податку на додану вартість та акцизного податку.

Задача 13.12 Компанія «Альфа» є імпортером алкогольних напоїв та зареєстрована платником ПДВ. У січні компанія «Альфа» згідно договору ввезла на митну територію України з Іспанії 50 000 літрів вермуту, вартість якого за контрактом складає 10 євро за 1 літр. Витрати на транспортування вина та його страхування в розмірі 4 000 євро покладені на іспанське підприємство та не зазначені в ціні договору. Курс НБУ на день митного оформлення складає ____ грн. за 1 євро. Код товару для розрахунку акцизного податку 2205 10 10 00, ставка акцизного податку – ____ грн. за 1 літр, ставка ввізного мита ____ євро за 1 літр.

Завдання: Визначити митну вартість товару, розмір ввізного мита, акцизного податку та ПДВ.

Задача 13.13. ТОВ «Гармонія» зареєстрована як платник ПДВ і є імпортером алкогольних напоїв на територію України. У квітні підприємство ввозить на митну територію України 3000 пляшок коньяку (0,7 літра 42%) з Польщі, контрактна вартість якої становить 10000 доларів США. Витрати по транспортуванню до кордону коньяку 500 доларів США (не включені в ціну договору) несе підприємство «А», витрати по страхуванню польською компанією включені у вартість поставленого коньяку і складають 80% від транспортних витрат.

Додаткова інформація: код товару для розрахунку акцизного податку 2208 20 12 00, ставка акцизного податку – ____ грн. за 1 літр 100% спирту; ставка ввізного мита – ____ євро за 1 л 100% спирту, курс євро на дату подання митному органу митної декларації до митного оформлення становить ____ грн. за 1 євро; курс долара на дату подання митному органу митної декларації до митного оформлення становить ____ грн. за 1 долар США.

Завдання: Визначити митну вартість товару, суму ввізного мита, митних зборів, акцизного податку і ПДВ, які підлягають сплаті до бюджету.

Задача 13.14. ТОВ «Гамма» є імпортером тютюнових виробів на територію України та зареєстрована як платник ПДВ. У квітні поточного року ТОВ «Гамма» ввозить на митну територію України сигари у кількості 50 000 000 шт. Задекларована виробником максимальна роздрібна ціна за 1 пачку (10 гр. або 20 шт.) сигар, які імпортуються, становить 200 грн.

Додаткова інформація: код товару для розрахунку акцизного податку 2402 10 00 00, специфічні ставки акцизного податку – _____ грн за 1 кг, ставка ввізного мита – _____%, курс долара на дату подання митному органу митної декларації до митного оформлення становить ____ грн. за 1 долар.

Завдання: Визначити суму мита, акцизного податку, роздрібного акцизу та ПДВ, які підлягають сплаті до бюджету.

Задача 13.15. 13 квітня поточного року на митну територію України ТОВ «Зірка» ввозить сигарети без фільтру у кількості 30 000 000 шт., контрактна вартість яких становить 1 475 000 доларів США. Компанія задекларувала максимальну роздрібну ціну за 1 пачку (20 шт.) сигарет без фільтра, які вона імпортує, без податку на додану вартість з акцизним податком в розмірі 50 грн.

Додаткова інформація: код товару для розрахунку акцизного податку 2402 20 90 10, специфічна ставка акцизного податку – _____ грн. за 1 000 шт., адвалорна ставки акцизного податку – _____%, мінімальне акцизне податкове зобов'язання зі сплати акцизного податку на тютюнові вироби – _____ грн. за

1000 шт., ставка ввізного мита – ____ євро за 1 000 шт., курс НБУ, що встановлений на дату подання митному органу митної декларації до митного оформлення становить ____ грн. за 1 євро; курс долара на дату подання митному органу митної декларації до митного оформлення становить ____ грн. за 1 доллар США.

Завдання: Визначити суму мита, акцизного податку, роздрібного акцизу та ПДВ які підлягають сплаті до бюджету.

Методичні вказівки до виконання

Задачі 13.12 – 13.15.

У процесі формування ціни на товари та послуги існує певна послідовність нарахування непрямих податків. Якщо мова йде про підакцизні товари, що ввозяться на митну територію України, то спочатку на контракт (митну) вартість нараховується мито, потім акцизний податок. ПДВ нараховується на суму контрактної (митної) вартості, до якої додається ввізне мито та акцизний податок.

Мито визначається шляхом множення кількості товару або митної вартості, залежно від того адвалорні чи специфічні ставки застосовуються до тих чи інших товарів, на ставку мита.

При розрахунку акцизного податку необхідно **максимальну роздрібну ціну (МРЦ) або обсяг підакцизних товарів у натуральних показниках**, залежно від того адвалорна чи специфічна ставка застосовуються до тих чи інших товарів, **помножити на діючу ставку акцизного податку. Методика розрахунку акцизного податку з сигарет була наведена до задачі 14.11.**

Наступним етапом є визначення розміру ПДВ.

Податкова база_{ПДВ} = МРЦ (Контрактна вартість) + $\sum \text{ПЗ}_{\text{мито}}$ + $\sum \text{ПЗ}_{\text{АП}}$

$\sum \text{Податкова база}_{\text{ПДВ}} = 84\,812\,250 * 0,2$

Ціна реалізації = Св + Приб + $\sum \text{Мито}$ + $\sum \text{ПЗ}_{\text{АП}}$ + $\sum \text{ПЗ}_{\text{ПДВ}}$

Ставки акцизного податку можна знайти в ст. 215 ПКУ. Ставки мита можна знайти на сайті Міністерства економіки України.

13.5. Визначення місцевих податків і зборів

У відповідності до положень ПКУ до місцевих податків і зборів належить: податок на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки; збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір; транспортний податок.

Ставка податку на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки має прив'язку до мінімальної ЗП встановленої на 01.01 поточного року та встановлюється відповідно у відсотках до неї за кожен квадратний метр площі

приміщення. Для житлової нерухомості застосовуються пільгові квадратні метри, що звільняються від нарахування даного податку.

Об'єктом оподаткування транспортним податком є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року.

Задачі

Задача 13.16. Фізична особа є власником квартири площею 50 кв.м та співвласником будинку загальною площею 190 кв.м (частка фізичної особи складає 40% від загальної площі будинку). Житловий будинок розташований на земельній ділянці, яка повністю знаходиться у власності фізичної особи. Земельна ділянка розташована на території м. Києва. Нормативна грошова оцінка земельної ділянки складає 1400000 грн. Крім цього, в даному звітному періоді фізичною особою було придбано новий легковий автомобіль вартістю 2000000 грн.

Завдання: Визначити розмір майнових податків для фізичної особи. Відповідь обґрунтуйте у відповідності до положень ПКУ.

Задача 13.17. Фізична особа є власником квартири площею 100 кв.м та будинку загальною площею 500 кв.м. Житловий будинок розташований на земельній ділянці, яка повністю знаходиться у власності фізичної особи. Земельна ділянка розташована на території м. Києва. Нормативна грошова оцінка земельної ділянки складає 20 000 0000 грн. Крім цього, в даному звітному періоді фізичною особою було придбано новий легковий автомобіль вартістю 8 000 000 грн.

Завдання: Визначити розмір майнових податків для фізичної особи. Відповідь обґрунтуйте у відповідності до положень ПКУ.

Методичні вказівки до виконання

Задачі 13.16, 13.17. Перший крок при визначенні суми податку на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки є встановлення площі житлової нерухомості, що належить платнику. Далі необхідно встановити площу яка буде звільнена від даного податку, вона буде залежати від типу нерухомості, що знаходиться у власності платника. Варто звернути увагу, що пільги з податку, що сплачується на відповідній території з об'єктів житлової нерухомості, для фізичних осіб не надаються на:

1) об'єкт/об'єкти оподаткування, якщо площа такого/таких об'єкта/об'єктів перевищує п'ятикратний розмір неоподатковуваної площі, затвердженої рішенням органів місцевого самоврядування;

2) об'єкти оподаткування, що використовуються їх власниками з метою одержання доходів (здаються в оренду, лізинг, позичку, використовуються у підприємницькій діяльності).

Сума податку розраховується як добуток загальної площі квартири, зменшеної на кв. м площі нерухомості, що звільняються від оподаткування, та ставки податку, затвердженої рішенням органів місцевого самоврядування. Савка податку розраховується виходячи із мінімальної заробітної плати, встановленої на 01.01 попереднього року.

Сума земельного податку визначається шляхом множення нормативної грошової оцінки земельної ділянки на ставку податку, розмір якої залежить від місця розташування земельної ділянки.

Якщо придбаний платником легковий автомобіль є таким з якого необхідно сплатити транспортний податок у відповідності до норм ПКУ, то ставка податку встановлюється з розрахунку на календарний рік становити 25 000,00 грн за кожен легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування.

Задача 13.18. Юридична особа згідно з рішенням міської ради організовує та проводить діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчику спеціально відведеної автостоянки, площа відведеної земельної ділянки, що затверджена рішенням міської ради для організації та провадження діяльності становить 200 кв. м, кількість днів провадження діяльності із паркування транспортних засобів складає 365 днів.

Довідкова інформація: ставка збору встановлена у гривнях за 1 кв. м. площі земельної ділянки у розмірі ____ відсотка від мінімальної заробітної плати, установленої на 1 січня податкового (звітного) року.

Завдання: Визначити суму збору за місця для паркування транспортних засобів юридичної особи.

Методичні вказівки до виконання

Сума збору за місця для паркування транспортних засобів = площа ділянки (кв.м)*кількість днів, на протязі яких провадиться діяльність*ставка збору*мінімальна заробітна плата станом на 1 січня звітного року.

Задача 13.19. На територію курортної зони України прибуло на відпочинок 3 туристи, один з яких є громадянином України, а інші громадяни Польщі. Туристи прибули на 20 днів, мінімальна заробітна плата на 1.01. поточного року становить ____ грн., а ставка туристичного збору для даної території становить

____% від мінімальної заробітної плати на 1.01. поточного року для внутрішнього туризму та ____% – для в'їзного туризму.

Завдання: Визначити розмір туристичного збору для громадянина України та Польщі.

Методичні вказівки до виконання

Сума туристичного збору = мінімальна заробітна плата встановлена на 1 січня поточного року*ставка збору*кількість днів перебування на території, для якої встановлено туристичний збір.

Ставка є диференційованою для внутрішнього та в'їзного туризму та встановлюється з прив'язкою до розміру мінімальної заробітної плати. Для іноземців ставка туристичного збору буде вищою ніж для громадян України.

Ставка збору встановлюється місцевими органами влади в розмірі, що не може бути більшим максимального розміру податку встановленого ПКУ. Ставка встановлюється з прив'язкою до мінімальної заробітної плати встановленої на 1 січня поточного року.

Запитання та завдання

1. Охарактеризуйте особливості сучасної податкової політики України.
2. Визначте структуру податкових надходжень державного та місцевих бюджетів.
3. Які особливості оподаткування суб'єктів господарювання, що обрали спрощену систему оподаткування?
4. Як визначити розмір фінансового результату до оподаткування податком на прибуток підприємств?
5. Опишіть методику розрахунку податку на прибуток підприємств.
6. Як визначити розмір податку на доходи фізичних осіб якщо працівник не має права на отримання соціальної пільги?
7. Які ви знаєте особливості визначення соціальної пільги з ПДФО та в яких випадках вона застосовується?
8. Опишіть методику розрахунку ЄСВ.
9. Розкрийте особливості нарахування військового збору.
10. Охарактеризуйте методику визначення ввізного мита.
11. Як розрахувати акцизний податок для алкогольних напоїв?
12. Які ви знаєте особливості визначення акцизного податку для тютюнових виробів?
13. Яка послідовність нарахування непрямих податків?
14. Розкрити особливості розрахунку туристичного збору.

15. Охарактеризуйте методику визначення податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Тести для самоконтролю

1. *Яка ставка податку використовується при розрахунку податку на прибуток підприємств:*

- а) 15%;
 - б) 25%;
 - в) 18%;
 - г) 0%;
-

2. *Джерелом сплати податку на прибуток є:*

- а) собівартість продукції;
 - б) прибуток до оподаткування;
 - в) валовий дохід;
 - г) виручка від реалізації продукції;
 - д) чистий прибуток.
-

3. *Якщо річний дохід підприємства визначений за правилами бухгалтерського обліку за попередній рік становить 60 млн. грн, чи буде такий суб'єкт господарювання корегувати фінансовий результат до оподаткування в поточному періоді:*

- а) за бажанням;
 - б) так;
 - в) ні.
-

4. *Підприємство може розрахувати розмір податку на прибуток якщо відомий:*

- а) валовий прибуток;
 - б) чистий дохід;
 - в) прибуток від звичайної діяльності до оподаткування.
-

5. *Чи має ФОП, що відноситься до I групи платників єдиного податку сплачувати ЄСВ:*

- а) за бажанням;
 - б) так;
 - в) ні.
-

6. *ТОВ, що відноситься до III групи платників єдиного податку та сплачує його за ставкою 5%:*

- а) зобов'язаний окремо сплачувати ПДВ за ставкою 20%;
 - б) не зобов'язаний окремо сплачувати ПДВ за ставкою 20%;
 - в) зобов'язаний окремо сплачувати ПДВ за ставкою 10%;
 - г) немає вірної відповіді.
-

7. *Утримання з заробітної плати працівника:*

- а) ПДФО;
 - б) ПДФО, військовий збір, ЄСВ;
 - в) ПДФО, військовий збір.
-

8. *Граничний розмір заробітної плати, який дає право на пільгу розраховується, виходячи із прожиткового мінімуму, встановленого на 1 січня звітного року та помноженого на коефіцієнт:*

-
- а) 2;
 - б) 1,4;
 - в) 1,5.
-

9. Яка ставка податку на доходи фізичних осіб застосовується до доходу у вигляді заробітної плати:

- а) 0%;
 - б) 18%;
 - в) 5%;
 - г) 15%;
 - д) всі відповіді вірні.
-

10. Ставка ЄСВ становить:

- а) 0%;
 - б) 22%;
 - в) 18 %;
 - г) 15%;
 - д) немає вірної відповіді.
-

11. Базовою ставкою для визначення розміру ПДВ є:

- а) 0%;
 - б) 20%;
 - в) 7%;
 - г) всі відповіді вірні.
-

12. До експортних операцій застосовується ПДВ за ставкою:

- а) 0%;
 - б) 20%;
 - в) 7%;
 - г) всі відповіді вірні.
-

13. Специфічна ставка акцизного податку встановлена у:

- а) у %;
 - б) у грн;
 - в) у євро;
 - г) всі відповіді вірні.
-

14. Адвалорна ставка акцизного податку встановлена у:

- а) у %;
 - б) у грн;
 - в) у євро;
 - г) всі відповіді вірні.
-

15. Ставка мита, що нараховується у встановленому грошовому розмірі на одиницю товарів та інших предметів, називається:

- а) адвалерною;
 - б) специфічною;
 - в) комбінованою;
 - г) всі відповіді вірні.
-

16) Фізичній особі при нарахуванні розміру податку на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки з житлової нерухомості, сума податку має бути зменшена:

- а) для квартири/квартир незалежно від їх кількості - на 60 кв. метрів;
-

-
- б) для житлового будинку/будинків незалежно від їх кількості - на 120 кв. метрів;
в) для різних типів об'єктів житлової нерухомості, в тому числі їх часток (у разі одночасного перебування у власності платника податку квартири/квартир та житлового будинку/будинків, у тому числі їх часток), - на 180 кв. метрів;
г) всі відповіді вірні.
-

17. *Об'єктом оподаткування транспортним податком є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше:*

- а) 5 років;
б) 10 років;
в) 3 років;
г) 1 року.
-

18. *Особи, які прибули у відрядження, особи, які прибули за путівками (курсівками) на лікування, оздоровлення, реабілітацію, діти віком до 18 років:*

- а) є платниками туристичного збору;
б) не є платниками туристичного збору;
в) сплачують 50% від розміру туристичного збору.
-

19. *При визначенні розміру збором за місця для паркування транспортних засобів, базою для розрахунку є:*

- а) площа земельної ділянки, відведеної для паркування;
б) вартість земельної ділянки, відведеної для паркування;
в) всі відповіді вірні.
-

20. *Базою справляння туристичного збору є:*

- а) загальна кількість діб тимчасового розміщення у місцях проживання (ночівлі);
б) вартість проживання в туристичній зоні;
в) немає правильної відповіді.
-

Список використаних джерел:

1. Безугла Л. С. Механізм державного регулювання підприємницької діяльності / Л. С. Безугла // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 6. – С. 89–92.
2. Бочарнікова А. SimpleSe. Про соціальне підприємництво – просто! : [посібник підприємця] / Аліна В. Бочарнікова ; кер. проекту Олександра Сметаненко ; іл. Орнелла Остапенко ; ред. Марія Семенченко. – Київ : СТ-Друк, 2020. – 67 с. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/IrynaBaran/ss_238403611/1?fbclid=IwAR19oe3czzXeXWrZoYLVVP4qcM3-_jwAzfldl7
3. Букацелі А. В. Зовнішні джерела фінансування творчих стартапів / А. В. Букацелі // Економіка і суспільство. – 2018. – Випуск 16. – С. 643–646.
4. Бутусевич А. Підбираємо персонал: методи і типові помилки. Консультант кадровика. – 2017. – № 23 (155). – Режим доступу: https://kadrhelp.com.ua/pidbyrayemo_personal-metody-i-typovi-pomylky.
5. Господарський Кодекс України. Закон України від 16 січня 2003 року, № 436-IV – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#n2579>
6. Житкова І. Як приймати працівника на роботу у 2022 р.: сім кроків / І. Житкова // Головбух. – 2022. – № 3. – С. 33–46.
7. Класифікатор видів економічної діяльності ДК 009:2010. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>
8. Кодекс України з процедур банкрутства [Електронний ресурс] : Кодекс України від 18.10.2018 № 2597-VIII станом на 12.01.2022 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>.
9. Козловський В. О. Основи підприємництва : [навч. посіб. : у 2 ч.] / В. О. Козловський ; Вінниц. нац. техн. ун-т. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – Ч. 1. – 2017. – 118 с.
10. Козловський В. О. Основи підприємництва : [навч. посіб. : у 2 ч.] / В. О. Козловський ; Вінниц. нац. техн. ун-т. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – Ч. 2. – 2017. – 115 с.
11. Кошовий Г. Коворкінг – що це простими словами, переваги і недоліки [Електронний ресурс] / Г. Кошовий. – Режим доступу: https://xn--90aamhd6acpq0s.xn--j1amh/teoriya/kovorkinh-shcho-tse_prostymy-slovamy-perevahy-i-nedoliky.
12. Основи підприємництва : підручник / під заг. ред. Н. В. Валінкевич ; Житомир. держ. техн. ун-т. – Житомир : ЖДТУ, 2019. – 491 с.
13. Основи підприємницької діяльності : підручник / за редакцією д.е.н., проф. В. М. Марченко. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. Вид-во «Політехніка», 2022. – 515 с.

14. Перунова О.М., Селезень С.В. Підприємницьке (господарське) законодавство. - Конспект лекцій, Харків, ХНАДУ, 2009. – Режим доступу: <https://buklib.net/books/37836/>

15. Петровська О. Гіг-контракт: що треба знати роботодавцю / О. Петровська // Головбух. – 2021. – № 45. – С. 41–44.

16. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність : монографія / за заг. ред. проф. Н. М. Соломjanюк, проф. Л. В. Страшинської ; Нац. ун-т харч. технологій. – Київ : ЛІДЕР, 2020. – 220 с.

17. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність : підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. І. М. Сотник, д-ра екон. наук, проф. Л. М. Таранюка. – Суми : Університетська книга 2018. – 572 с.

18. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України від 07.04.2011 р. № 2755-VI станом на 05.04.2022 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#>

19. Про акціонерні товариства [Електронний ресурс] : Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>

20. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань [Електронний ресурс] : Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

21. Про електронні довірчі послуги [Електронний ресурс] : Закон України від 15.07.2017 р. № 2155-VIII – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>

22. Про електронні документи та електронний документообіг [Електронний ресурс] : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>

23. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>

24. Про ліцензування видів господарської діяльності [Електронний ресурс] : Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII : станом на 05.01.2022 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>

25. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва [Електронний ресурс] : Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>

26. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю [Електронний ресурс] : Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>

27. Результати дослідження ринку коворкінгів та гнучких офісів України [Електронний ресурс] / Асоціація коворкінгів України. Режим доступу: https://coworkingassociation.org.ua/rezultaty_doslzhennya-2021

Навчальне видання

Марченко Валентина Миколаївна
Тульчинська Світлана Олександрівна
Шашина Марина Володимирівна
Дергалюк Богдан Володимирович
Гречко Алла Володимирівна
Ткаченко Тетяна Петрівна
Кривда Олена Віталіївна
Макалюк Ірина Віталіївна

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

**Основи підприємницької діяльності:
Практикум**

*В авторській редакції
Комп'ютерна верстка авторів*